

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra sociální pedagogiky

Reintegrace propuštěných osob z výkonu trestu odnětí svobody na Rakovnicku

Diplomová práce

Autor: Bc. Anna Richtrová
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: Mgr. et. Mgr. Tereza Raszková
Oponent práce: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Hradec Králové

2019

Zadání diplomové práce

Autor: Anna Richtrová

Studium: P17P0742

Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Název diplomové práce: Reintegrace propuštěných osob z výkonu trestu odnětí svobody na Rakovnícku

Název diplomové práce AJ: Reintegration of person released from imprisonment in Rakovník district

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá reintegrací osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Teoretická část práce se věnuje výkonu trestu odnětí svobody, postpenitenciární péči, reintegraci a reintegračními a resocializačními programy. Cílem empirické části je zjistit názory obyvatel Rakovnícka na reintegraci propuštěných osob z výkonu trestu odnětí svobody. Výzkumné šetření je realizováno především pomocí kvantitativní výzkumné strategie, přičemž respondenty jsou obyvatelé Rakovnícka.

DO, Young R. Returning Home: Reintegration after Prison or Jail. Social Work [online]. 2016, 61(3), 278-279 [cit. 2017-11-04]. ISSN 00378046. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=16&sid=3ebe962a-b95b-4737-b936-959061b49d25%40sessionmgr4007>. DOHERTY, Sherri, FORRESTER, Pamela, BRAZIL, Amanda, MATHESON, Flora I. Finding Their Way: Conditions for Successful Reintegration Among Women Offenders. Journal of Offender Rehabilitation [online]. 2014, 53(7), 562-586 [cit. 2017-11-04]. ISSN 10509674. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=3ebe962a-b95b-4737-b936-959061b49d25%40sessionmgr4007>. TOMÁŠEK, Jan a kol. Zaměstnání jako faktor desistence. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. 182 s. ISBN 978-80-7338-166-0. VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. 5. vyd. Praha: Portál, 2012. 870 s. ISBN 978-80-262-0225-7. VETEŠKA, Jaroslav. Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 251 s. ISBN 978-80-7478-898-7.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

Oponent: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí práce Mgr. et Mgr. Terezy Raszkové a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

Dále prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové dne

.....

Anna Richtrová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce Mgr. et Mgr. Tereze Raszkové za její odborné vedení, ochotu, trpělivost, důležité rady a postřehy a vstřícný přístup při zpracovávání uvedené práce. Dále bych chtěla poděkovat doc. PaedDr. Martině Maněnové, Ph.D. a Mgr. Ivě Junové, Ph.D. za jejich pomoc a ochotu při tvorbě empirické části práce.

V neposlední řadě děkuji všem respondentům, kteří svědomitě vyplnili dotazník a také děkuji své rodině a přátelům za pomoc a oporu, kterou mi poskytli především v distribuci dotazníkového šetření.

Anotace:

RICHTROVÁ, Anna. *Reintegrace propuštěných osob z výkonu trestu odnětí svobody na Rakovnicku*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. s. 105. Diplomová práce.

Diplomová práce se v první kapitole zaměřuje na vězeňství, výkon trestu odnětí svobody, podmínky a důsledky výkonu trestu odnětí svobody a Věznicí Oráčov, která se nachází v popisované oblasti. Druhá kapitola se zabývá programy zacházení s pachateli, cílí na reintegrační a resocializační programy ve věznicích i na ty, které jsou poskytovány osobě po propuštění na svobodu. Třetí kapitola se zabývá postpenitenciární péčí. Vysvětluje termíny reintegrace a resocializace, zaměřuje se na subjekty v postpenitenciární péči a mapuje síť postpenitenciární péče na Rakovnicku.

Empirická část práce je realizována pomocí dotazníkového šetření. Zjišťuje názory obyvatel Rakovnicka na reintegraci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Diplomová práce poukazuje na problematiku propagace začleňování osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.

Klíčová slova: výkon trestu odnětí svobody, reintegrace, resocializace, programy zacházení, reintegrační programy

Annotation:

RICHTROVÁ, Anna. *Reintegration of person released from imprisonment in Rakovník district*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. pp. 105. Diploma Dissertation.

The diploma thesis, in the first chapter, focuses on the prison system, imprisonment, conditions and consequences of imprisonment and Oráčov Prison, which is located in the described area. The second chapter describes the programs of handling with offenders, focuses on reintegration and resocialization programs in prisons and on those that are provided to a person after release as well. The third chapter deals with post-penitentiary care. It explains the terms of reintegration and resocialization, it focuses on subjects in post-penitentiary care and maps the network of post-penitentiary care in Rakovník.

The empirical part of the thesis is realized using a questionnaire survey. It finds out the opinions of Rakovník residents on the reintegration of persons released from prison. The diploma thesis points to the issue of promoting the integration of persons released from prison.

Keywords: imprisonment, reintegration, resocialization, treatment programs, reintegration programs

Obsah

Úvod	9
1 Vězeňství.....	11
1.1 Vězeňská služba České republiky	11
1.2 Výkon trestu odnětí svobody	14
1.3 Podmínky ve výkonu trestu odnětí svobody.....	15
1.4 Důsledky výkonu trestu odnětí svobody	17
1.5 Věznice Oráčov.....	21
2 Programy pro zacházení s pachatelem.....	24
2.1 Zacházení s pachateli.....	24
2.2 Programy zacházení	26
2.3 Reintegrační a resocializační programy ve věznicích	30
2.3.1 TP KEMP	30
2.3.2 STOP	32
2.3.3 PARDON.....	34
2.3.4 Program 3Z	34
2.3.5 TP 21 JUNIOR.....	36
2.3.6 Program GREPP – Přijetí viny	36
2.3.7 Otevřená věznice	37
2.4 Reintegrační a resocializační programy po propuštění na svobodu.....	38
2.4.1 Podporované zaměstnávání	39
2.4.2 RUBIKON Centrum.....	40
2.4.3 Občanské sdružení Za branou.....	43
2.4.4 Centrum sociálních služeb Praha	43
2.4.5 Romodrom	45
2.4.6 Day Reporting Centre.....	45
3 Postpenitenciární péče	48

3.1	Reintegrace a resocializace	49
3.2	Subjekty v postpenitenciární péči	53
3.3	Sít' postpenitenciární péče na Rakovnicku	57
4	Empirické šetření.....	59
4.1	Cíle, výzkumné otázky a hypotézy	59
4.2	Organizace výzkumu.....	61
4.3	Výzkumný vzorek	62
4.4	Výsledky šetření.....	64
4.5	Vyhodnocení hypotéz.....	76
4.6	Závěr empirického šetření	89
	Závěr.....	90
	Seznam použité literatury	91
	Seznam tabulek a grafů	99
	Přílohy	101

Úvod

Téma diplomové práce jsem si vybrala na základě mého dlouhodobého zájmu o problematiku výkonu trestu odnětí svobody a reintegrace. K tématu mě přivedlo i samotné studium oboru Sociální pedagogiky, kdy jsme měli několik předmětů jim blízké a také absolvovaná praxe v bakalářském studiu v Probační a mediační službě, o které jsem psala bakalářskou práci Uplatnění sociálního pedagoga v Probační a mediační službě.

Téma považuji za velmi aktuální a inovativní. Inovaci spatřuji v zaměření praktické části, která se zabývá obyvateli Rakovnícka, což je u takového tématu velmi neobvyklé. U podobných témat se autoři zaměřují na propuštěné osoby z výkonu trestu odnětí svobody. Aktualitu tématu můžeme pozorovat i v akademických kruzích, kde se začíná častěji hovořit o reintegraci a resocializaci odsouzených. Příkladem může být publikace Zaměstnání jako faktor desistence (Tomášek, 2017). Zmíněná kniha vznikla ve spolupráci Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP), Vězeňské služby ČR, Úřadu práce a v neposlední řadě RUBIKON Centra. Na základě knihy se konal i seminář IKSP, který se právě uvedenou publikací zabýval. RUBIKON Centrum se problematikou reintegrace zabývá již dlouhá léta a v současnosti se k němu připojují i další organizace. Je ovšem důležité, aby organizace spolu spolupracovaly.

Práce je členěna do čtyř kapitol. Tři kapitoly se zaměřují na teorii a poslední kapitola se věnuje empirickému šetření. Cílem teoretické části práce je na základě odborných zdrojů popsat reintegraci propuštěných do společnosti. V teoretické části se budu zabývat vězeňským systémem, kde se zaměřím na výkon trestu odnětí svobody, podmínky ve vězení a důsledky odsouzení. Protože se diplomová práce zaměřuje na názory na Rakovnícku, přiblížím zde i věznici, která je přímo v oblasti, tedy Věznici Oráčov.

Druhá kapitola se zaměří na programy zacházení s pachateli. V kapitole se popisuje zacházení, programy zacházení a reintegrační a resocializační programy, které se uskutečňují ve věznicích. Neopomím se ani doba po propuštění na svobodu a v práci se zabývá i resocializačními a reintegračními programy, které se uskutečňují právě ve zmíněné době.

Stěžejní část práce bude věnována postpenitenciární péči, reintegraci a resocializaci i subjekty v postpenitenciární péči. Mezi subjekty, které se zabývají resocializací jsou zařazeny Vězeňská služba ČR, Probační a mediační služba, nestátní subjekty

a organizace, které působí regionálně. Práce se zaměřuje na oblast Rakovníka, proto je popsána i síť postpenitenciární péče v uvedené oblasti.

Cílem empirické části je s oporou o analýzu odborné literatury zjistit názory a postoje obyvatel Rakovníka na reintegraci propuštěných osob z výkonu trestu odnětí svobody. Výzkumné šetření se pokusí najít odpověď na stanovený vědecko-výzkumný problém: Jaké postoje mají obyvatelé Rakovníka k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody?“ Výzkumné šetření je realizováno pomocí kvantitativní výzkumné strategie.

Práce je určena všem, kteří se zajímají o problematiku vězeňství a postpenitenciární péči, studentům humanitních oborů, a především zaměstnancům Vězeňské služby a pomáhajících organizací v oblasti postpenitenciární péče. Tématu reintegrace se například věnuje doc. PhDr. Vratislava Černíková, CSc. (2008), Mgr. Eva Biedermanová a Mgr. Michal Petras (2011).

„Trest často dlouho čeká, ale náhle dopadne.“

Publilius Syrus (Syrus, © 2009-2019)

1 Vězeňství

Pro účel práce je podstatné si uvědomit několik základních informací o systému vězeňství v České republice. Proto je kapitola zaměřená na samotný výkon trestu odnětí svobody. Jako velmi důležité části jsou v diplomové práci vnímány podkapitoly o podmínkách a důsledcích výkonu trestu odnětí svobody, jelikož vězeňské podmínky zanechávají stopu i po propuštění, kdy propuštěný může mít velké problémy s reintegrací do společnosti.

1.1 Vězeňská služba České republiky

Vězeňská služba České republiky je zřízena zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky. Hlavním představitelem této organizace je generální ředitel, který je jmenován do funkce ministrem spravedlnosti (Zákon č. 555/1992 Sb., © 2010-2019). V současné době je generálním ředitelem genmjr. PhDr. Petr Dohnal (Generální ředitelství, © 2018b).

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky mimo jiné definuje i základní úkoly vězeňské služby. Základní úkoly jsou podle zákona stanoveny takto:

„Vězeňská služba České republiky:

- a) spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- b) spravuje a střeží ústavy pro výkon zabezpečovací detence,
- c) střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody a eskortuje tyto osoby do výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení nebo zabezpečovací detence, a to bezprostředně po ukončení výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody,
- d) prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění,
- e) provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody,
- f) zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto

zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství,

- g) vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- h) provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby,
- i) vede evidenci osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky,
- j) plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána,
- k) zabezpečuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby (dále jen „příslušníci“) a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Akademie Vězeňské služby, a vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště,
- l) poskytuje zdravotní služby ve svých zdravotnických zařízeních osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu zabezpečovací detence a osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby; v případě potřeby zabezpečuje zdravotní služby u mimovězeňských poskytovatelů zdravotních služeb,
- m) poskytuje nebo zajišťuje odbornou péči osobám s adiktologickou poruchou, které jsou ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence,
- n) v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem objasňuje a proěřuje vlastními pověřenými orgány (dále jen „pověřené orgány Vězeňské služby“) trestné činy osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence; ve spolupráci s Generální inspekcí bezpečnostních sborů se podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců zařazených k výkonu práce ve Vězeňské službě spáchané při výkonu služby nebo při plnění pracovních úkolů.“ (Zákon č. 555/1992 Sb., © 2010-2019)

Určené úkoly zabezpečuje vězeňská a justiční stráž, správní služba, Akademie Vězeňské služby a i pověřené orgány (Zákon č. 555/1992 Sb., © 2010-2019). Vězeňská služba je strukturována do organizačních jednotek, kterými jsou generální ředitelství, vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence a Akademie Vězeňské služby.

V současné době je v České republice zřízeno 35 věznic pro výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence (Generální ředitelství, © 2018c).

Ve statistických hlášeních VS ČR je zřejmé, že máme velké problémy s přeplněností věznic, téměř všechny věznice mají více vězňů, než je jejich kapacita, a to až o 30 % (Generální ředitelství, © 2019). Na problém upozornil již v roce 2010 veřejný ochránce práv a podotkl, že v této souvislosti je velký problém s volnočasovými aktivitami pro uvězněné. Vnímá i nedostatečný prostor kulturních a jiných místností a doporučil řešit kapacitní situaci VS ČR (Veřejný ochránce práv, © 2010). Na problém upozorňuje i Koncepce vězeňství do roku 2025, jejíž dílčí cíl je restrukturalizovat personál Vězeňské služby ČR ve prospěch té části, která bezprostředně zachází s vězněnými osobami. Uvádí, že práce ve vězeňství je pro uchazeče o zaměstnání neatraktivní a jediný motiv přijímaných jsou existenční nebo finanční důvody. Ve věznicích je vysoká míra fluktuace, která je zapříčiněna nedostatečnou motivací. Malá motivace je ještě umocňována často neoprávněnými stížnostmi vězňů, neúměrným zdůrazňováním práv vězňů a nepřítelím jistým postavením zaměstnance Vězeňské služby ČR. K naplnění cíle by se měl provést personální audit a restrukturalizovat odborné zaměstnance a vychovatele. V rámci restrukturalizace by se měl zvýšit počet vychovatelů, speciálních pedagogů, terapeutů, psychologů, sociálních pracovníků a duchovních a tím by se mělo posílit rozšiřování programů zacházení.

Dalším specifickým cílem Koncepce vězeňství je zajištění personální stabilizace odborného aparátu a posílení jeho samostatnosti. Tento cíl znamená, že by se mělo zaměstnání ve vězeňství zatraktivnit prostřednictvím finančních i nefinančních pobídek a zajistit tak dostatečné množství vysokoškolsky vzdělaných odborníků (Generální ředitelství, © 2018a).

Následující podkapitola se zaměří na výkon trestu odnětí svobody.

1.2 Výkon trestu odnětí svobody

V zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) je uvedeno, jakým způsobem je odsouzený do výkonu trestu přijímán. Odsouzený se do výkonu trestu odnětí svobody přijímá na základě písemného nařízení výkonu trestu, který vyhotovuje soud. Odsouzený může do vězení nastoupit přímo z vazby, nástupem do 1 měsíce (pokud neexistují pochybnosti, že by mohl uprchnout), zatčením a dodáním do věznice (je zde podezření z útěku nebo nenastoupení v uvedené lhůtě) a poslední krajní možností je vypátrání a zatčení (v případě, že není známé místo pobytu).

Soud může odsouzenému umožnit odklad nástupu do výkonu trestu. O odklad je umožňován pouze ve výjimečných případech, kvůli závažným zdravotním důvodům, kvůli mateřství (až do 1 roku dítěte) nebo může dojít k odkladu krátkého trestu z důležitých důvodů. V posledním případě nesmí trest převyšovat 1 rok a může být odložen na 3 až 6 měsíců. (Zákon č. 141/1961 Sb., © 2010-2019)

Odsouzený je na základě rozhodnutí soudu umístěn do věznice s ostrahou nebo zvýšenou ostrahou a o dalším umístění do odpovídajícího stupně zabezpečení rozhoduje ředitel věznice. Na tomto rozhodnutí se podílí odborná komise. Odsouzený projde příjmovým oddílem, kde se provede vstupní lékařská prohlídka, zpracuje se jeho trestní minulost a vyhodnotí se vnitřní a vnější rizika. Mezi vnější rizika patří délka trestu a stupeň zavinění, tedy jestli se jednalo o nedbalost nebo úmysl, dále počet výkonů trestů a zda je odsouzen za specifickou trestnou činnost (násilí, drogy, sex). Vnitřními riziky může být hrozba útěku, další trestná činnost v minulosti, opěťované selhání nebo nevykonaná ochranná opatření. Rizika posuzuje právě odborná komise, která spolu s posouzením posílá řediteli věznice i návrh na umístění do nízkého, středního nebo vysokého stupně zabezpečení. Ředitel může návrh potvrdit nebo se odchýlit od doporučení, ale musí rozhodnutí písemně odůvodnit. Prostřednictvím dispečera se o jeho rozhodnutí informuje ministerstvo spravedlnosti. Dispečer dále rozhoduje o zařazení odsouzeného do konkrétní věznice, dává se zřetel na typ věznice, stupeň zabezpečení, aktuální naplněnost nebo na druhy programu zacházení.

V určené věznici se odsouzený dostává na nástupní oddíl. V nástupním oddíle se zpracovává ještě komplexní zpráva, která obsahuje dotazník sebehodnocení, situaci v zaměstnání, v bydlení, v rodině, finanční situaci a sociální kontakty. Dále se zabývá vzděláním a výchovou, závislostmi, ale i samotnou osobností, chováním nebo i adaptací

v nástupním oddíle. Na základě komplexní zprávy se může snížit nebo ponechat stupeň zabezpečení.

Uvedený model se dostal do praxe od 1. 10. 2017. Nový model je oproti předchozímu mnohem více individuální, kdy se rozhoduje o stupni zabezpečení až ve věznici, kde je možnost mnohem více odsouzeného poznat, jsou zde specialisté (psychologové, sociální pracovníci nebo pedagogové) a je zde dostatek času pro zkoumání odsouzeného (Generální ředitelství, © 2018d).

V případě, že je odsouzený odsouzen na 3 roky a déle, může být 6 měsíců před koncem trestu umístěn na výstupní oddíl. Výstupní oddíl má sloužit pro nácvik sebeobslužných činností a praktických činností, které bude potřebovat vězeň po propuštění. Do výstupního oddílu může být umístěn i odsouzený s trestem kratší než 3 roky, a to v případě, že nemá sociální zázemí a je potřeba mu více pomáhat při vytváření podmínek pro návrat do intaktní společnosti (Zákon 169/1999 Sb., © 2010-2019).

Během výkonu trestu odnětí svobody projde odsouzený příjmovým, nástupním a výstupním oddílem. Příjmový oddíl slouží pro vyhodnocení rizik odsouzeného a jeho umístění. Nástupní oddíl je oddílem věznice, ve které bude vykonávat trest. V oddíle je zpracována komplexní zpráva o odsouzeném a adaptuje se na vězeňské podmínky.

Výstupní oddíl slouží pro nácvik sebeobslužných činností. Odsouzený je do výstupního oddělení pravidelně umisťován 6 měsíců před koncem trestu odnětí svobody.

1.3 Podmínky ve výkonu trestu odnětí svobody

Pro potřeby diplomové práce je velmi důležité se zaměřit na podmínky ve výkonu trestu odnětí svobody. Neboť odsouzený ve věznici stráví několik měsíců nebo let a režim věznice a celkové podmínky v něm zanechají určitou stopu, která nepůjde úplně snadno smazat.

Motejl poukazuje na podmínky ve výkonu trestu odnětí svobody. Podle něj odsouzení mohou být ubytováni na celách nebo v ložnicích. Ložnicová místnost je až pro 20 odsouzených, kteří mají k dispozici patrové postele. Na takto zřízených odděleních je kulturní místnost, společné sociální zařízení, nebo rychlovarné konvice a vařiče. V odděleních nejsou odsouzení zamykáni. Druhým typem ubytování jsou již zmíněné cely, kde jsou ubytováni nejčastěji maximálně dva odsouzení (Motejl, 2010). V celách jsou kromě postelí a skříněk, na které má každý odsouzený podle ZVTOS právo, také sociální

zařízení. Všechny ložnice nebo cely musí být vybaveny stolem a židlemi (Zákon č. 169/1999 Sb., © 2010-2019).

Důležitým bodem je strava a samotné její vydávání. Vězni mají možnost si připravovat stravu sami, pokud jsou na výstupním oddíle nebo v nižším stupni zabezpečení. Strava je podávána v jídelnách nebo je rozvážená na oddělení. Odsouzení mají často k dispozici pouze lžici, především z důvodu jejich bezpečnosti (možnost sebepoškozování), v nižších stupních zabezpečení může být k dispozici kompletní příbor. Minimálně dvakrát denně musí být odsouzeným poskytnuta teplá voda, v případě, že nemají možnost si připravit teplé nápoje sami (Motejl, 2010).

Odsouzenému je poskytována osmihodinová doba ke spánku (Zákon č. 169/1999 Sb., © 2010-2019). Výměnu ložního prádla musí věznice zabezpečit minimálně jednou za dva týdny. Lůžko musí být ustlané od budíčku po celý den, výjimky může udělovat pouze lékař, který může vydat tzv. leženku. Kvůli kvalitnímu spánku by dozorcí měli používat světlo v době spánku pouze při kontrole příslušné cely.

Osobní hygiena je podle vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů upravena tak, že věznice musí vytvořit dostatečné podmínky pro její dodržování tak, aby odsouzeným bylo zajištěno každodenní umývání a pravidelné holení. Sprchování teplou vodou je umožněno odsouzenému minimálně dvakrát týdně, pokud pracovní zařazení nebo jiné okolnosti vyžadují častější sprchování, je to umožněno. Odsouzení mají možnost jednou měsíčně na bezplatné ostříhání, a pokud nemají hygienické potřeby ani prostředky k jejich zakoupení, musí věznice tyto potřeby zajistit (Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, © 2010-2019). Motejl uvádí, že mezi základní hygienické potřeby, na které odsouzení mají nárok, patří mýdlo, zubní pasta, kartáček na zuby, hřeben na vlasy, holící strojek, holící štětka, mýdlo na holení, toaletní papír i hygienické vložky pro ženy.

Vězni mohou být oděni do vězeňského oblečení či ve vymezené době mohou mít své vlastní oblečení. Ovšem musí být zajištěná dostatečná výměna a údržba. Údržba oděvu se provádí nejméně jednou týdně. Výměna vlastního oblečení je možná poštou nebo při osobních návštěvách. Vlastní oděv mohou odsouzení muži nosit pouze v mimopracovní době, při účasti na bohoslužbách a podobných událostech (Motejl, 2010).

Z podkapitoly vyplývá, že podmínky ve výkonu trestu odnětí svobody nejsou pro odsouzeného vůbec jednoduché. I když se na první pohled zdá, že odsouzenému ve výkonu trestu odnětí svobody nic nechybí, protože pokud nemá základní hygienické pomůcky, jsou mu poskytnuty věznicí. Na druhou stranu kvůli vězeňskému oděvu může ztrácet svou identitu a zapadat více do vězeňského prostředí.

1.4 Důsledky výkonu trestu odnětí svobody

Předchozí podkapitola se zaměřovala na podmínky ve výkonu trestu odnětí svobody, které zanechávají na odsouzeném následky, které si nese i po propuštění. Následující podkapitola bude hovořit o důsledcích výkonu trestu odnětí svobody, které se často týkají nejen samotného odsouzeného ale i jeho rodiny nebo zaměstnání. Přičemž tyto oblasti jsou nepostradatelné pro reintegraci propuštěných.

Za velký problém výkonu trestu odnětí svobody je považována ztráta rolí odsouzeného, ať už to je role otce, manžela, syna, kamaráda nebo i role zaměstnaného. Z uvedených rolí přestupuje do role trestaného. Jako každá společnost i ve společnosti uvězněných se můžeme setkat s hierarchií skupiny. Vágnerová uvádí čtyři základní role v hierarchii odsouzených. Nejvýše postavený je neformální vůdce, „king“, tato osoba má velké pravomoci v komunitě vězňů, násilně ovládá okolí. Pro vůdce je typická fyzická síla, bezohlednost a odolnost. Dále máme roli dělesloužícího, „kmeta“. Pro něj je typická dlouhá doba strávená ve vězení, je zkušený, adaptovaný na prostředí a umí obrané strategie, které mu pomohly v tomto prostředí přežít. Role řadového příslušníka skupiny je vymezená právy a povinnostmi, která mu určuje kromě vězeňského řádu i vůdce. Poslední je role outsidera. Za toho bývá označován člověk nějakým způsobem hendikepovaný, může být slabý, nezkušený, nebo může mít nižší intelekt. U něj je vyšší riziko, že se stane obětí šikany.

Kromě rolí, ale také ztrácí dovednosti, vědomosti nebo návyky a získává nové, potřebné ve výkonu trestu odnětí svobody. Kvůli zmíněným problémům ho může výkon trestu odnětí svobody změnit tak, že po návratu do společnosti nebude schopen žít samostatně bez podpory. Podporu by mu měla především zajistit rodina, postpenitenciární organizace a zaměstnání, které ovšem není jednoduché se záznamem ve výpisu z Rejstříku najít. Ztráta „prospěšných“ schopností ovšem neplatí u recidivistů, kteří většinou dané návyky nebo schopnosti vůbec neměli a chovají se nepřipustně i na svobodě (Vágnerová, 2014).

Raszková a Hoferková (2014) uvádí, že na odsouzené působí materiální i psychická izolace, režimová opatření, spoluvězni, hluk, omezený kontakt s rodinou, přeplněnost věznic, s tím související nekvalitní osvětlení a nedostatečná cirkulace vzduchu, která je ještě zhoršena kouřením, dále uvádí pocit nudy.

Všechny uvedené jevy mohou vyústit v trvalé porušení psychické rovnováhy a může dojít až k psychickým poruchám. Zátěžové situace ovšem mohou mít pro odsouzeného i pozitivní význam, kdy ho mohou aktivizovat, stimulovat, motivovat ho nebo mu posílit sebevědomí. To se ale odvíjí od jeho adaptace na vězeňské prostředí, od vrozených předpokladů, od jeho úrovně vývoje, individuálních zkušeností ale i celkového psychického a fyzického stavu.

Adaptace na vězeňské podmínky má 5 typů přizpůsobení. Nejlepším možným typem přizpůsobení je realistické přizpůsobení. Jedinec si v tomto případě vytyčil jasné cíle a snaží se o podmíněčné propuštění a o povolení, aby mohl opustit věznici. Druhým typem je agresivně nepřátelské přizpůsobení, kdy ironizuje, zesměšňuje, zastrašuje a fyzicky napadá vězeňský personál a ostatní odsouzené. Přizpůsobení nepřiměřenou kompenzací je v případě, že se odsouzený chlubí svou trestnou minulostí i tím, co spáchá v budoucnosti, ale ve skutečnosti si sebou není jistý. Dalším typem je přizpůsobení se nepřiměřenou projekcí. V tomto případě odsouzený obviňuje další osobu za to, že je odsouzen. Tímto způsobem se vyhýbá odpovědnosti. Posledním typem adaptace je přizpůsobení se únikem. Často se jedná o únik do denního snění a může skončit až sebevraždou (Raszková, Hoferková, 2014).

Mezi negativní důsledky, které ovlivňují jedince často na celý život patří:

- „prizonizace a druhý život odsouzených (demoralizace jedince),
- negativní vlivy působící na odsouzeného vyvolávají otrlost, lhostejnost a podlézavost (účelovost),
- narušení osobnosti,
- neudržení sociálních vazeb, především s rodinou (častým problémem je i kvalita udržovaných vztahů),
- narušení schopnosti navazovat vztahy s opačným pohlavím (problémy v komunikaci i důvěrných vztazích),
- stres, frustrace, deprese, pocity beznaděje,
- nereálná očekávání,

- fixace na vězeňské známosti,
- šikana (ze strany spoluvězňů i personálu),
- sociální stigmatizace vinou pobytu ve vězení,
- narušení sebeovládání, samostatnosti, schopnosti rozhodovat se, ukázněnosti,
- změny v oblasti motivace a postojů,
- finanční problémy způsobené růstem zadluženosti,
- zkušenost s homosexuálním stykem,
- kontakt s drogami,
- ztráta bydliště a zaměstnání.“ (Raszková, Hoferková, 2014, s. 88-89)

Prizonizace je chápána dle Černíkové jako adaptace na podmínky za mřížemi. Má dvě složky a to institucionalizaci a ideologizaci. Institucionalizace je přizpůsobení se vysoké organizovanosti života ve vězení. Jevu institucionalizace podlehnou téměř všichni odsouzení (Černíková, 2008). Zprvu ztrácí samostatnost a svobodu rozhodování, později se ale mění i postoje, vzorce chování a obranné mechanismy. Uvedené vede až ke změně osobnosti a odnaučení se samostatně rozhodovat, což přetrvává i do doby po propuštění (Vágnerová, 2014). Podle Koppa může dojít k syndromu dobrého vězně, kdy se odsouzený chová podle pravidel vězeňské služby, velmi dobře se přizpůsobuje a ovládá techniky zvládání života ve vězení (Kopp, 2004). Dobrým vězněm se stává často recidivista, a naopak prvovězněný se stává problémovým vězněm. Černíková uvádí, že se to stává z důvodu, že se odmítá přizpůsobit přísným pravidlům věznice a za to je často postihován. Také se odmítá přizpůsobit skupinám vězňů a kvůli tomu na něj ostatní vězni útočí a to psychicky i fyzicky, může být ostrakizován a šikanován, či se ho pokoušejí jakýmkoliv způsobem přemístit do jiné ubytovny nebo věznice. Mohou mu dávat nepovolené předměty do osobních věcí, vymýšlejí si, že chce utéci či se nepovoleně stýká s některými osobami (Černíková, 2008).

Ideologizaci vnímáme jako přizpůsobování se normám a pravidlům vězeňského prostředí. Často se jedná o přijetí nového hodnotového systému a o ztotožnění se se spoluvězni. Dále také dochází k přijetí slovníku vězňů a celkové přijetí stylu jejich života (Vágnerová, 2014). Pokud uvězněný nepodlehne prizonizaci ostatní vězni z této skupiny na něj velmi silně působí (Černíková, 2008).

Velká část recidivistů trpí poruchou osobnosti, téměř polovina těchto recidivistů se ve vězeňském prostředí dopustila pokusu o sebevraždu nebo násilí na spoluvěznicích.

Sebevražednost je velkým problémem vězeňství, její míra v tomto prostředí je až čtrnásovně vyšší než u intaktní populace (Vágnerová, 2014).

Mezi základní úkoly vězeňské služby patří dle Tomáška příprava odsouzeného na život po propuštění. Úspěšnost přípravy odsouzeného na život po propuštění se odvíjí od motivace a časového odstupu propuštění. Samotné propuštění znamená pro uvězněného velkou zátěž. Zmíněná zátěž se odvíjí od doby odsouzení. V závislosti na tom může prožívat krizi ze svobody, což je vlastně nezvládnutí náhlé změny v životě. Po propuštění nastává otázka recidivy. Největší procento recidivistů spáchalo trestný čin v adaptační fázi po propuštění. Adaptační fáze trvá u každého odsouzeného různou dobu, může to být několik měsíců až dva roky. Je ovlivněna osobností propuštěného a také podmínkami, do kterých se vrací. Tato fáze je fází, kdy si propuštěný zvyká na nové prostředí a snaží se o co největší samostatnost (Tomášek, 2010).

Návrat do společnosti může ovlivňovat několik faktorů. Za nejdůležitější faktor pro integraci jedince je vnímána rodina a sociální zázemí, ale propuštěný se často nemá kam vrátit, nikam nepatří a nikdo na něj nečeká. A proto se stýká s bývalými spoluvězni, kteří se akceptují. To ovšem zvyšuje riziko recidivy. Dalším problémem je zaměstnání a s tím spojené chybějící finanční prostředky. Pro propuštěné je na trhu práce velmi nízká nabídka práce a zaměstnavatelé často nechtějí zaměstnat osobu s trestnou minulostí. Na druhé straně také osoby po dlouhém trestu nebývají schopni zvládat stereotyp a fyzickou nebo psychickou námahu vyplývající z pracovního poměru.

Propuštěný z výkonu trestu byl dlouhou dobu deprivován, a proto chce bezodkladně uspokojit své potřeby. U toho ale vyvstává vysoké riziko, že vznikne nový problém třeba v důsledku násilností pod vlivem alkoholu, drog nebo neschopností navazovat vztahy s opačným pohlavím (Vágnerová, 2014).

Důsledky výkonu trestu odnětí svobody souvisí s reintegrací do společnosti a odvíjí se od délky trestu a adaptace na vězeňské podmínky. Velkým problémem pro odsouzeného je ztráta rolí a přijetí vězeňských rolí a s tím související přijetí nových dovedností a návyků. Dalším problémem, kterému podlehnou prakticky všichni odsouzení je prizonizace, tedy adaptace na vězeňské podmínky a přizpůsobení se normám a pravidlům vězení. Tyto jevy mohou přispět k trvalému porušení psychiky odsouzeného.

Pro dobrou reintegraci je velmi důležitá role rodiny, která plnila socializační funkci a po propuštění může plnit roli resocializační. Rodina je vnímána jako nejdůležitější složka při

resocializaci. Pokud je ovšem odsouzený ve vězení, často se jeho vztahy s rodinou zhoršují, a tak se po propuštění na svobodu nemá kam vrátit, a tak se může stýkat s bývalými spoluvězni, kteří ho akceptují. To ale zvyšuje riziko recidivy. Další důležitou složkou při resocializaci plní zaměstnání. Problém ovšem nastává při hledání zaměstnání, kdy často zaměstnavatelé požadují výpis z Rejstříku trestů.

1.5 Věznice Oráčov

Diplomová práce se zaměřuje na oblast Rakovnicka. Přímo na Rakovnicku se nachází Věznice Oráčov, o které hovoří následující podkapitola.

Věznice Oráčov je situována ve Středočeském kraji nedaleko královského města Rakovník. Věznice Oráčov vznikla již v roce 1963, kdy byla zřízena hlavně kvůli nedostatku pracovních sil v zemědělství. Z počátku své historie byli do věznice umisťováni odsouzení za nedbalostní trestné činy. V současné době se jedná o věznici s ostrahou, kde se odsouzení zařazují do středního nebo vysokého stupně zabezpečení. Jsou sem umisťováni odsouzení muži (Věznice Oráčov, © 2018a). Kapacita zařízení je 476 odsouzených. Dlouhodobě je ovšem tato kapacita přeplněna. K 8.2.2019 je zde umístěno 628 odsouzených, z nichž je naprostá většina (593 osob) ve vysokém stupni zabezpečení (Generální ředitelství, © 2019).

Ve věznici je zaměstnáno přibližně 67 % odsouzených (tj. 347 osob). Vězněné osoby jsou zaměstnány jednak ve vnitřním provozu věznice jako kuchaři, údržbáři, ale i krejčí, obuvník, knihovník, automechanik nebo holič. Další pracují smluvně pro podnikatelské subjekty v okrese, a to buď přímo ve věznici nebo mimo ni. Ve věznici jsou k dispozici 4 pracoviště, kde se kompletují propagační materiály. Jak bylo uvedeno ve věznici je možné vykonávat pracovní činnost i mimo věznici. Odsouzení mohou být zaměstnáni především u stavebních firem a firem, které provádějí pozemní práce nebo údržbu a opravy komunikací (Věznice Oráčov, © 2018b).

Hůlová v Českém vězeňství uvádí, že odsouzení mohou pracovat i v truhlářské dílně v rámci pracovního kroužku, který je řízen vychovatelem. Výrobky z truhlářské dílny se prezentují navenek a vyrobené předměty darují mateřským či základním školám z rakovnického regionu. Ve věznici také velmi dobře fungují vzdělávací a zájmové kroužky. Ve vzdělávací oblasti se snaží vychovatelé rozšířit povědomí odsouzených o historii, přírodovědě, zeměpisu nebo i motorismu. Kroužky nejsou na bázi teoretické,

ale je zde i součást praktická, a to především v kroužku akvaristickém nebo teraristickém. Ve výstupním oddíle věznice se snaží o rozvoj sociálních dovedností pomocí aktivit „Sebeobslužné činnosti“. Ve výstupním oddílu mají k dispozici kuchyň, automatickou pračku, žehlicí prkno, žehličku nebo sušáky na prádlo. Dříve již byly zmiňovány zájmové kroužky, které reprezentují především sportovní aktivity, tedy míčové hry, stolní tenis nebo kondiční cvičení. Dále sem můžeme zařadit i četbu literatury (Hůlová, 2015).

Ze zprávy o činnosti hospodaření Probační a mediační služby České republiky je zřejmé, že věznice dlouhodobě spolupracuje se Sdružením RUBIKON Centrum, a to především v oblasti zvyšování kvalifikace odsouzených. V rámci spolupráce probíhají rekvalifikační kurzy například kurz obsluhy křovinořezu a benzínové sekačky, kurz práce v truhlářské dílně nebo kurz obsluhy vysokozdvížných vozíků.

Věznice Oráčov byla vybrána mezi 5 věznic, ve kterých se uskutečnil pilotní projekt Rozvoj probačních a resocializačních programů – posílení prevence a ochrany společnosti před opakováním trestné činnosti. Reintegrační program se soustředil na finanční gramotnost, rekvalifikační kurzy, spolupráci se zaměstnavateli a mentoringem (Probační a mediační služba České republiky, © 2002-2019b).

Vězeňská služba České republiky je pro potenciální zaměstnance velmi neatraktivním zaměstnavatelem. Práce ve věznicích je velmi psychicky náročná, je zde vysoká fluktuace personálu a nejčastějším důvodem pro volbu zaměstnání ve Vězeňské službě České republiky jsou existenční a finanční důvody. V následujících letech má Vězeňská služba České republiky za cíl zvýšit prestiž tohoto zaměstnavatele pomocí finančních i nefinančních pobídek.

Výkon trestu odnětí svobody je pro odsouzeného i pro jeho rodinu velmi psychicky náročným obdobím. Odsouzený projde několika oddíly, kde se snaží adaptovat do vězeňského prostředí a 6 měsíců před koncem trestu přichází na výstupní oddíl, kde se naopak snaží o získání návyků a praktických činností potřebných po propuštění.

V uvedené době odsouzený ztrácí celou řadu rolí a získává nové vězeňské role, které nejsou po ukončení výkonu trestu odnětí svobody prospěné. Ve vězení člověk podlehne prizonizaci a institucionalizaci, takže ztrácí samostatnost a svobodu při rozhodování, ale můžou se mu změnit i postoje, vzorce chování a obranné mechanismy, což může přetrvávat až do doby po propuštění.

Ve společnosti se může zdát, že život ve vězení je velmi jednoduchý, protože je odsouzenému poskytována péče lékařů, psychologů, sociálních pracovníků, vychovatelů a dalších. Pokud odsouzený nemá hygienické pomůcky, jsou mu poskytnuty, ale život ve vězení není, tak jednoduchý, člověk ztrácí role z běžného života, ztrácí kontakt s rodinou a přáteli a svobodu rozhodování i pohybu. O nelehké situaci svědčí i následující kodex vězně (Pollock-Byrne, 1990, s. 31).

„Neplet' se do věcí jiných vězňů!

Nebud' moc zvědavý!

Nepouštěj si pusy na špacír!

Hled' si svého!

Nebonzuj!“

2 Programy pro zacházení s pachatelem

Kapitola je do diplomové práce zvolena pro zjištění možností odsouzených a zmapování oblasti programů zacházení. Pro práci je důležité zjistit, jaké možnosti mají odsouzení, posléze propuštění při reintegraci ze strany státních a nestátních organizací. Podle trestního zákona § 1 účelem trestu odnětí svobody není jen chránit společnost ale i působit na odsouzené takovým způsobem, aby se snižovalo riziko jejich recidivy a aby po propuštění dokázali vést soběstačný život (Zákon 169/1999 Sb., © 2010-2019). V souvislosti s účelem trestu je velmi důležité zacházení s pachateli ve věznicích i po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Zacházení s pachateli bychom tedy měli zařadit na prioritní pozici ve vězeňství i v postpenitenciární péči.

2.1 Zacházení s pachateli

Cílem zacházení s pachateli dle Černíkové (2008) je, aby se odsouzený stal sociálně vyzrálější a odpovědnějším ve svém chování. Raszková a Hoferková (2013) uvádějí, že je pro resocializaci zásadní doba, jakou stráví ve výkonu trestu odnětí svobody. Od toho se odvíjí narušení osobnosti vězeňskou kulturou. Jednou z cest podle Mezníka, Kalvodové a Kuchty, jak pomoci s resocializací může být kázeň a disciplína, která je ve vězeňském prostředí nezbytnou součástí, a to především pro to, že vede jedince k sebeovládání a sebekontrolé. Kázeň a disciplína jsou nezbytné předpoklady v soužití velkého počtu osob na určitém uzavřeném prostoru, také potlačuje nepřiměřené projevy chování uvězněných k sobě navzájem nebo i k personálu a prostředí (Mezník, Kalvodová, Kuchta, 1995).

Proces zacházení je dle Černíkové (1996) prováděn obecnými metodami zacházení a speciálními metodami zacházení. Obecné metody zacházení jsou dány zákonem a prostřednictvím nich není možné dosáhnout trvalých změn v chování jedince. Jedná se o kázeňské odměny a tresty, režimové působení apod. Naopak speciální metody zacházení cílí na změnu chování jedince. Do této skupiny patří pedagogické, sociální, psychologické, terapeutické a psychiatrické metody, které jsou realizované individuálně nebo skupinově a zaměřují se na konkrétní problém jedince. Je důležité použít takové obecné a speciální metody, které povedou k zvnitřňování norem a společensky přijatelného chování (Černíková, Makariusová, 1996).

Zacházení s odsouzenými závisí na několika okolnostech. Především na prostředí věznice, sem patří i dostatečný prostor pro soukromí jedince, personálu, materiálním

a finančním zázemím, osobnosti odsouzeného, jeho předchozích zkušenostech, sociální situaci, rodinných vztazích a finančních problémech a v neposlední řadě na přístupu odsouzeného k jeho resocializaci (Raszková, Hoferková, 2013).

Zacházení s pachateli se uskutečňuje prostřednictvím penitenciárních výchovných postupů. Můžeme je dělit na:

- výchovné postupy – do této skupiny se řadí vězeňský režim, pracovní výchova, rekreační, rehabilitační a sportovní činnosti;
- vzdělávací postupy – to může být např. studium k ukončení studia, další studijní aktivity nebo sebevzdělávání;
- speciálně výchovné a léčebné aktivity – aktivity zaměřené na terapii, poradenství, léčebné nebo tréninkové na zvládání agresivity nebo prosazení se v intaktní společnosti. (Mařádek, 2000)

Pro to, aby byl naplněn účel trestu odnětí svobody musí být zajištěno několik podmínek. Černíková a Makariusová sem řadí individualizaci trestu, trest musí následovat bezprostředně po spáchaném činu, trest by měl být doprovázen odměnou, která se vztahuje k žádoucímu chování. Individualizace trestu znamená, že to, co je pro jednoho trestem pro druhého může být odměnou. Dále doporučují, aby byl trest odnětí svobody určen pouze pro pachatele nejzávažnějších trestných činů a aby se ukládalo více alternativních trestů. Pro výchovné působení na pachatele jsou také nesmírně důležití vychovatelé ve věznicích, kteří by měli být dostatečně připraveni na svoji práci a je u nich důležitá i jejich osobnost (Černíková, Makariusová, 1996).

Z podkapitoly vyplývá, že zacházení s pachateli probíhá obecnými nebo speciálními metodami. Prostřednictvím obecných metod nemůžeme dosáhnout změny osobnosti a jedná se o výchovné odměny a tresty. Speciální metody se zaměřují na konkrétní problémy jednotlivců. Zacházení s odsouzenými není jen o metodách, ale také o prostředí věznice a velmi důležitou roli zde hraje personál věznic. Pro přijetí viny hraje zásadní roli individualizace trestu a trest musí následovat bezprostředně po spáchání činu. Zásadním doporučením pro další praxi ve vězeňském systému by mělo být výše uvedené doporučení, že trest odnětí svobody by měl být určen pouze osobám, které se dopustili závažných trestných činů.

2.2 Programy zacházení

Programy zacházení úzce souvisí s reintegrací jedince do společnosti, protože se snaží o psychické i tělesné zdraví jedince a zaměřuje se na práci s rodinou. Právě rodina po propuštění bývá nejdůležitějším činitelem reintegrace.

„Zacházení s odsouzenými je veškerá činnost, která je realizována s odsouzenými ve vězeňských zařízeních proto, aby byl naplněn účel výkonu trestu odnětí svobody, a aby přitom nedošlo ke zhoršení jejich osobnosti, tělesného a duševního stavu. Zacházení v sobě zahrnuje nejen sociální péči, vzdělávání, reedukaci, psychoterapii, psychologickou a lékařskou péči, ale i návštěvy, korespondenci nebo zaměstnávání vězňů“ (Raszková, Hoferková, 2013, s. 16).

Černíková uvádí, že pro každého odsouzeného je vytvořen program zacházení, ve kterém jsou zohledněny jeho specifické potřeby a vlastnosti. Pokud odsouzený odmítne program zacházení, musí se účastnit minimálního programu, který je stanoven řádem věznice. Programy zacházení se v průběhu trestu odnětí svobody přetvářejí tak, aby plnily svou funkci a měly příznivý vliv na odsouzeného. Plnění programu zacházení může být pro odsouzeného výhodou při žádosti o udělení přerušení výkonu trestu nebo při projednávání žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Program zacházení obsahuje pět skupin činností, a to pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast aktivit zaměřujících se na utváření vnějších vztahů (Černíková, 2008).

Pracovní aktivity

Mezi pracovní aktivity se řadí zaměstnávání, práce potřebná k zajištění každodenního provozu (tzn. úklid, příprava jídla, nutné opravy, výměna a praní ložního prádla) a pracovní terapie vedené zaměstnanci Vězeňské služby České republiky.

Všichni odsouzení mají povinnost pracovat, pokud jsou zařazeni do zaměstnání. Do zaměstnání je odsouzený zařazen na základě rozhodnutí ředitele věznice, kterému zařazení doporučí odborný personál. Při zařazování se bere zřetel na zdravotní stav, intelekt, profesní a osobnostní předpoklady. Odsouzení, kteří jsou starší 65 let, plně invalidní nebo ze závažných zdravotních důvodů nejsou povinni pracovat (Černíková, 2008). Odsouzený může být umístěn na pracoviště ve vnitřním provozu, vlastní výrobě věznice či u jiných subjektů mimo věznici.

Pracovní poměry se řídí podle pracovněprávních předpisů. Odsouzenému náleží odměna, ze které se odvádí daň a sociální a zdravotní pojištění. Dále jsou z odměny strhávány srážky k úhradě výživného, na náklady výkonu trestu, náklady soudního řízení, exekuce nebo náhrady poškozeným (Raszková, Hoferková, 2013). Zbylá částka se dělí na kapesné a úložné. Z úložného může poskytnout finanční podporu své rodině a zbylé úložné získá při odchodu z výkonu trestu odnětí svobody (Černíková, 2008).

Vzdělávací aktivity

Černíková uvádí, že vzdělávání je ve věznicích ve stejném postavení jako zaměstnání, a tak může probíhat v pracovní době. Vzdělávání probíhá především skrze školská vzdělávací střediska věznic (Černíková, 2008). Také se setkáváme se vzděláváním realizovaným pracovníky oddělení výkonu trestu nebo se vzděláváním v korespondenčních kurzech.

Korespondenční kurzy, jak uvádí Raszková a Hoferková probíhají v síti základních, středních vyšších odborných a vysokých škol České republiky. Vzdělávání realizované pracovníky oddělení výkonu trestu probíhá v rámci plnění programů zacházení a často se jedná o jazykové kurzy, sociálně-právní kurzy, kurzy občanské nauky nebo o kurzy obsluhy počítače. V případě že zaměstnanec věznice realizuje výuku, musí mít maturitní zkoušku nebo státní závěrečnou zkoušku v daném odvětví (Raszková, Hoferková, 2013). Obecně lze tedy říci, že nabízené kurzy ze strany zaměstnanců věznice jsou závislé na odbornosti a možnostech zaměstnanců. Nejčastěji se ve věznicích nabízí výuka cizích jazyků, hodiny práva a všeobecné přehledy (Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky, © 2017).

I přes výše uvedené kurzy největším zprostředkovatelem vzdělávání uvězněných je školské vzdělávací středisko, které pro odsouzené nabízí akreditované studijní obory, ale i vzdělávací kurzy. Zprostředkovává odsouzeným výuku učebních oborů, kurzy pro doplnění vzdělání, odborné nebo všeobecné vzdělávací kurzy potřebné ke kvalifikaci odsouzených a další kurzy (Raszková, Hoferková, 2013).

Školská vzdělávací střediska jsou umístěna v Heřmanicích, Pardubicích, Plzni, Rýnovicích, Valdicích, Všehrdech, Kuřimi, Stráži pod Ralskem a ve Světlé nad Sázavou. Ve školním roce 2016/2017 bylo v těchto střediscích celkem 810 žáků, z toho 422 studovalo učební obory a 388 bylo zařazeno ve všeobecných a odborně vzdělávacích kurzech. Celkem bylo v uvedeném roce vydáno 272 dokladů o absolvování kurzu

a 168 výučních listů (Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky, © 2017). Z dokladů o úspěšném dokončení příslušného stupně vzdělání není patrné, že byl získán ve výkonu trestu odnětí svobody.

Zařazení do vzdělávání není nárokové, ale umisťují se sem vězni, kteří mají předpoklady ke vzdělávání, jsou patřičně motivováni, zohledňuje se také věk, vzdělanostní úroveň a délka trestu (Černíková, 2008).

V roce 2015 se zavedlo vzdělávání prostřednictvím e-learningových kurzů. Ve fázi testování měli odsouzení ve věznicích Kuřim, Světlá nad Sázavou, Jirice, Plzeň a v Ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno kurz anglického jazyka pro začátečníky. S vězněnými spolupracovali koordinátoři, kteří měli na starosti vždy jednu skupinu a sledovali jejich pokroky. Koordinátory se staly vychovatelé, speciální pedagogové, psychologové a učitel školského vzdělávacího střediska. Z pilotního kurzu Vězeňská služba České republiky vyzdvihuje především samostatnou práci odsouzených, díky čemuž mohli pracovat podle vlastního tempa. Dále se projevilo zlepšení gramotnosti v oblasti výpočetní technologie (Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky, © 2017).

Speciálně výchovné aktivity

Řád výkonu trestu odnětí svobody vymezuje speciálně výchovné aktivity programu zacházení jako sociální, speciální pedagogické, psychologické a terapeutické působení vedené zaměstnanci s potřebným vzděláním. Zaměřují se na oblast příčin a důsledků páchání trestné činnosti, rizika a kriminogenní potřeby, osobnost odsouzeného a změnu postojů, myšlení a chování odsouzeného (Vyhláška č. 345/1999 Sb., © 2010-2019).

Mezi speciálně výchovné aktivity řadí Raszková a Hoferková (2013) individuální a skupinové činnosti, které mají terapeutické prvky. Může se jednat o sociálně-právní poradenství, pedagogické poradenství, psychologické poradenství, nebo činnosti terapeutických skupin.

Konkrétně se jedná o různé relaxační techniky, rukodělné kroužky nebo terapie (arteterapie, dramaterapie, muzikoterapie, ergoterapie, individuální terapie). Terapeutické techniky byly zaváděny do věznic kvůli zvýšeného výskytu psychopatologických symptomů a četných návyků na návykové látky nebo gambling.

Pokud není odsouzený zařazen do zaměstnání, zařazuje se do terapeutického programu, jehož rozsah je 21 hodin týdně. Výchovné aktivity jsou především pod vedením vychovatelů-terapeutů, kteří jsou metodicky vedeni psychology. Terapeutický program je striktně daný strukturou, časovým rozsahem a podílem pracovních a speciálně výchovných aktivit. Hlavním úkolem speciálně výchovných aktivit je diferencované zacházení s odsouzenými (Raszková, Hoferková, 2013).

Speciálně výchovné aktivity by se podle Koncepce vězeňství do roku 2025 měly provádět především na specializovaných oddílech. Specializovaných oddělení však není dostatečné množství. Ve vězeňském prostředí je více než polovina osob, které na svobodě užívají drogy, dále se zde nachází mnoho osob s poruchami osobnosti a s psychiatrickými diagnózami. Tyto osoby jsou však v současné době na standardních oddílech, což přináší mnohé problémy – mohou být například obětmi nebo i pachateli násilí a nejsou pro ně ve vězení vytvořené adekvátní podmínky, ve kterých by s nimi mohli zaměstnanci věznice efektivně pracovat (Generální ředitelství, © 2018a).

Zájmové aktivity

Zájmové aktivity jsou individuální a skupinové zájmové činnosti a jsou vedené zaměstnanci věznic. Tyto činnosti by měly v souladu s účelem výkonu trestu rozvíjet schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti uvězněných. Nabídka zájmových kroužků závisí na prostorových a materiálních možnostech dané věznice (Černíková, 2008).

Aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů

Jedná se o takové aktivity, které pomohou odsouzenému na životě na svobodě a připravují ho na soběstačný život. Do těchto aktivit je potřeba zapojovat sociálně slabší jedince a dlouhodobě odsouzené (Raszková, Hoferková, 2013). Dle Papša je právě v tomto případě velmi důležitý sociální pracovník, který pracuje s odsouzeným ale i s jeho rodinou a pomáhá tak udržovat sociální vztahy odsouzeného (Papšo, 2011).

Programy zacházení jsou pravidelně vyhodnocovány vychovatelem a při tomto vyhodnocování je může průběžně obměňovat, tak aby odrážely vývoj osobnosti odsouzeného a změny v jeho chování a jednání (Raszková, Hoferková, 2013). Efektivnost programu zacházení se odvíjí od podmínek věznice a samotné osobnosti odsouzeného. V případě podmínek věznice se myslí především materiální prostředky, prostory, ale i odborný personál (Tregler, 2004).

Dle Koncepce vězeňství do roku 2025 je problémem programů zacházení to, že v některých případech nejsou programy zacházení propojené. Tedy ten, kdo je zaměstnán, nemá dostatek času na terapii a pokud je žákem učiliště, tak nepracuje (Generální ředitelství, © 2018a).

Program zacházení se vytváří pro každého odsouzeného individuálně a člení se do pěti kategorií – pracovní, vzdělávací, zájmové, speciálně výchovné aktivity a aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů. Jestliže odsouzený odmítne program zacházení musí se účastnit minimálního programu zacházení, který je stanoven řádem věznice. Program zacházení je v průběhu trestu aktualizován tak, aby plnil svou funkci a uspokojoval odsouzeného v určitém čase.

2.3 Reintegrační a resocializační programy ve věznicích

Mezi nejznámější resocializační programy, které se uskutečňují ve věznicích, patří TP KEMP, STOP, PARDON, Program 3Z – Zastav se, zamysli se a změň se, TP 21 JUNIOR a Program GREPP přijetí viny. Uvedené podkapitoly budou čerpány z publikace Jiříčky a Kejřové (2015) z důvodu velmi malé informovanosti veřejnosti o resocializačních a reintegračních programech, uskutečňovaných ve výkonu trestu odnětí svobody. V podkapitole bude věnována pozornost novému systému věznic, tzv. Otevřené věznici.

Dle Leškové je velkým problémem neúčinnost resocializačních programů. Spousta klientů se vrací k předchozímu způsobu života nebo nejsou schopni resocializace (Lešková, 2013).

2.3.1 TP KEMP

Dle Hrubého a Prchala (In Jiříčka, Kejřová, 2015) je TP KEMP terapeutický program pro odsouzené pachatele násilné trestné činnosti. Pilotní projekt byl realizován ve Věznici Vinařice v roce 2010.

Hlavním cílem je: „prevence recidivy násilných trestných činů a dosažení dílčích cílů odsouzených zařazených do programu v rámci změny chování a postojů. Mezi dílčí cíle patří naučit odsouzené zacházet s emocemi, vyhýbat se impulzivnímu chování, řešit konflikty, zvládat problémy, chápat důsledky vlastních činů, změna naučených vzorců chování a postojů, práce s vinou a spáchaným násilným trestným činem. Odsouzení jsou vedeni ke zvýšení společensky přijatelných sociálních dovedností a snížení míry fyzické a slovní agresivity a poruch chování. V terapeutickém procesu je kladen důraz na

mezilidské interakce, které účinně napomáhají pozitivním osobnostním a interpersonálním změnám“ (Hrubý, Prchal In Jiříčka, Kejřová, 2015, s. 175-176).

Do tohoto programu jsou zařazováni odsouzení za násilný trestný čin a mající nízký stupeň kriminální narušenosti. O zařazení do projektu rozhoduje ředitel věznice a odsouzený je do programu zařazován dobrovolně, pokud je ovšem uzavřen Terapeutický kontrakt, tak se terapeutický program stává součástí programu zacházení a plnění programu se stává pro odsouzeného závazným.

Mezi podmínky pro zařazení do programu je, že odsouzený musí mít motivaci ke spolupráci, nesmí mít výraznou poruchu osobnosti, nesmí se agresivně a nepřiměřeně chovat ke spoluodsouzeným a vězeňskému personálu, musí dodržovat pokyny a zásady dle Vnitřního řádu věznice a nesmí být přítomna nízká mentální úroveň, těžká tělesná nebo smyslová vada.

Jelikož se jedná o terapeutický program, tak jsou odsouzení rozděleni do 3 skupin po 10 osobách. V programu jsou zařazeny tyto aktivity: terapie zaměřená na trestný čin, komunita, psychoterapeutické skupiny, kurz sociálně psychologických dovedností, psaní deníku – rozvoj samostatnosti a odpovědnosti, pastorační terapie a hagioterapie, sociálně právní poradenství, sebeobslužné aktivity, vzdělávací všeobecný přehled, základy českého a anglického jazyka, tělesná výchova, ranní cvičení, přírodovědně akvaristický kroužek, pěstítké práce, pracovní činnost, společenské hry a samostudium pro osobní rozvoj. Aktivity probíhají pravidelně každý týden a odsouzení jsou průměrně zapojeni 21 hodin týdně.

Předpokladem úspěšného působení na osobnost je dodržování režimového přizpůsobení dne, režimových návyků a pracovní terapie. Každý den je pravidelné komunitní setkávání s účastí 2 vychovatelů. Jednou týdně se schází velká komunita, kde jsou přítomni terapeuti. Na velké komunitě dochází ke zhodnocení celého týdne a pracuje se zde se vztahovými procesy a jednotlivci mají možnost přečíst svůj referát na zadané téma.

Nosným tématem celého terapeutického programu je terapie zaměřená na konkrétní násilný trestný čin a jsou vedeni k odpovědnosti za své činy, důvěře ve své vlastní schopnosti, zvládnutí svého problematického chování a dosažení změny v chování i po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Za velmi prospěšnou techniku při terapeutických skupinách považují metodu videotréninku při verbálních a neverbálních činnostech, která má odsouzeným poskytnout zpětnou vazbu. Odsouzeným tímto způsobem může vidět sám sebe a porovnat své vlastní pocity s tím, jak působí na okolí a dostane také zpětnou vazbu od ostatních.

Práce v terapeutických skupinách vyžaduje otevřenost vůči ostatním. Odsouzený často hovoří o svých problémech před ostatními, což pro ně často není příjemné, ale díky tomu se naučí mluvit o svých pocitech před ostatními. Skupina zachovává mlčenlivost, a tak se stává bezpečným prostorem pro otevření se před ostatními. Cílem skupiny je zrcadlení, konfrontace a hledání potřebných změn u odsouzených.

Od pilotního projektu v roce 2010 do roku 2015 bylo do programu ve Věznici Vlnáře zařazeno 125 odsouzených. Z tohoto počtu úspěšně terapeutický program dokončilo 27 absolventů. Z absolventů je znovu ve výkonu trestu 7 osob a pouze v jednom případě se jednalo o násilný trestný čin (Hrubý, Prechal In Jiříčka, Kejřová, 2015).

2.3.2 STOP

Rambousková, Svoboda a Vorel uvádějí, že program STOP navazuje na předchozí pilotní projekt „Sebezkušenosti ke změně“. Samotné slovo STOP v tomto případě znamená Sebezkušenost, Trénink, Odpovědnost, Přijetí viny. Program je realizován ve Věznici Ostrov. Hlavním cílem programu je snížení rizikového chování a jednání, opuštění od agresivního a násilného chování, vytvoření sebekontroly nad sebou samým prostřednictvím specializovaného zacházení. Pomocí programu by měl být odsouzený motivován ke změně životního stylu a k řešení problémů po výkonu trestu. Velmi důležité je u programu STOP také vyrovnání se s životním příběhem, kriminální kariérou a trestným činem, odsouzený by měl porozumět souvislostem, získat sebenáhled a rozvíjet sociální dovednosti.

Cílovou skupinou jsou odsouzení za násilný trestný čin, mající ve své anamnéze znaky disociálního chování a nedostatečně rozvinuté seberegulační mechanismy. Do programu jsou spíše zařazováni osoby méně kriminálně narušené a s méně závažnou trestnou činností a ty osoby, u kterých se předpokládá absolvování celého programu. Výcvikovou skupinu tvoří asi 12 odsouzených, kteří by měli být umístěni samostatně v rámci specializovaného oddělení.

S odsouzenými zařazenými do skupiny je uzavírán kontrakt, ve kterém se zavazuje dokončit program. Pokud program nedokončí, nebude plnit program zacházení v oblasti specializovaného zacházení a účel výkonu trestu bude plněn pouze částečně.

Program je koncipován do minimální délky 6 měsíců. První dva měsíce jsou určeny především pro adaptaci na podmínky výcvikové skupiny, včlenění se do komunity a na omezení vlastních agresivních způsobů jednání. Ve 3. a 4. měsíci by měli odsouzení poznávat vlastní osobnost, uvědomit si vlastní problém a snažit se o zvládání agresivních projevů. Poslední část projektu (5. a 6. měsíc) je stanovena pro konfrontaci odsouzeného s životním příběhem, kriminální kariérou a spáchaným trestným činem, porozumění souvislostem. V této fázi by měl odsouzený přijmout odpovědnost za sebe i druhé, měl by být schopný korigovat nežádoucí projevy chování a zaujmout kladný postoj k dalšímu průběhu trestu. Důležitým cílem v posledním období je objevení nových životních cílů směřovaných k životu po propuštění.

Po celou dobu programu je dáván důraz na pořádek a upravenost, úklid společných prostor. Cílů programu se dosahuje prostřednictvím pracovní terapie, psychologickým výcvikem, zapojením se do kroužků, činnostmi ve prospěch kolektivu a plnění úkolů ve skupině.

Metody zacházení jsou rozděleny na povinné a dobrovolné. Mezi povinné metody patří speciálně výchovné aktivity a vzdělávací aktivity. Do speciálně výchovných metod jsou zařazené komunity, deníky a elaboráty, sociálně psychologický výcvik, prevence nežádoucích jevů. Cílem těchto aktivit je rozvoj sociálních dovedností a rozvoj sebepoznání. Zaměstnanci se těmito aktivitami snaží o rozvoj dovedností pro zvládání konfliktních situací.

Dobrovolnými metodami jsou další speciálně výchovné aktivity dle nabídky, vzdělávací aktivity z nabídky dle vlastního výběru, zájmové aktivity z nabídky dle vlastního výběru, uspokojování kulturních potřeb a pohybové aktivity.

Program byl ve Věznici Ostrov realizován od roku 2009 a do roku 2014, bylo do programu zařazeno 90 odsouzených, z nichž 67 osob program dokončilo. Do 3 let po propuštění z tohoto počtu nerecidivovalo celkem 77 %, tj. 43 osob (Rambousková, Svoboda, Vorel In Jiříčka, Kejřová, 2015).

2.3.3 PARDON

Šafářová uvádí, že program PARDON se začal realizovat na podzim roku 2011, kdy bylo proškoleno 8 odborníků z věznic Odolov a Pardubice. Program je určen pro pachatele dopravních nehod, pro osoby, které ještě nebyly odsouzeny, ale jejich řidičská praxe je považována za rizikovou. Svým chováním na silnicích zvyšují pravděpodobnost, že se stanou pachateli dopravní nehody. Program je dále určen pro osoby, jež opakovaně porušují zákon, jelikož přes uložený zákaz řízení opakovaně řídí motorová vozidla. Program je realizován dvakrát ročně a kapacita jednoho běhu je 8 osob.

Cílem programu je přestat s rizikovým dopravním chováním a pozitivní změna v postojích souvisejících s řízením motorového vozidla. Během programu by si odsouzený měl vytvořit náhled na jeho problémové chování, které vede k dopravním přestupkům či trestným činům. Rozsah programu je 6,5 dne. Jedná se tedy o krátkodobý program, který si neklade za cíl terapeutickou změnu osobnosti, ale cílem je v tomto případě spíše poznání a uvědomění si důsledků svých činů a identifikace postojů a chování, které je možné změnit.

Program je rozčleněn do čtyř bloků denně po 1,5 hodině. V těchto blocích jsou prezentovány výuková videa a další dokumenty s dopravní tematikou. Více času je věnováno skupinové diskusi o dopravních tématech, vzájemné sdělování zkušeností a upravení postojů prostřednictvím dynamiky skupiny. V programu se používá i metoda horkého křesla. Každý účastník má k dispozici jeden pracovní blok, aby se podělil s ostatními o svůj příběh. Skupina na příběh reaguje a pomáhá ho zpracovat.

Do konce srpna 2014 prošlo ve Věznici Odolov programem 48 odsouzených, z nichž bylo již propuštěno na svobodu 33 osob. Z propuštěných recidivovali 2 osoby, ale nejednalo se o trestnou činnost v souvislosti s řízením motorového vozidla (Šafářová In Jiříčka, Kejřová, 2015).

2.3.4 Program 3Z

Program 3Z – Zastav se, Zamysli se a Změň se je prvním standardizovaným vězeňským programem, který se uvedl do Českého prostředí v roce 2005. Dle Biedermanové a Petrše se jedná o kognitivně behaviorální program, který patří mezi standardizované programy a „je určen odsouzeným mužům a ženám, jež jsou opakovaně ve výkonu trestu za převážně majetkovou trestnou činnost před lhůtou podmíněčného propuštění nebo před

koncem výkonu trestu odnětí svobody“ (Biedermanová, Petras, 2011, s. 37). Petras uvádí, že program je veden jako skupinový, kdy se pracuje se skupinou 8–12 odsouzených. Každou skupinu vedou 2 odborně vyškolení lektoři, kteří provádějí i výběr pro zařazení do programu.

Podmínkou zařazení je motivace k účasti, schopnost porozumět základním instrukcím, informacím a jednoduchým textům a odsouzený by měl být již minimálně dvakrát odsouzen. Do programu není zařazena osoba, která je duševně nemocná, trpí výraznou poruchou osobnosti, je odsouzena za sexuálně motivovaný trestný čin nebo představuje bezpečnostní riziko. Podmínky v poslední době nejsou úplně dodržovány a každá věznice má povoleno výběr odsouzených zmírnit. Podstatné u výběru je především motivace odsouzeného a potřeba u něho dosáhnout pozitivního postupu.

Program trvá asi tři měsíce a je rozčleněn do jedenácti setkání. Přičemž časová náročnost jednoho setkání je asi 2 hodiny. V programu se pracuje především se skupinovou dynamikou, která pomáhá při procesu změn jednotlivých odsouzených. V každém sezení lektoři shrnují předchozí sezení, opakují pojmy a seznamují je s aktuálními cíli. Setkání se odvíjí dle předem daných témat (problémy a analýza výhod a nevýhod páčání trestné činnosti, vzorce trestného jednání, styly myšlení, kauzální myšlení, trestná činnost jako problém, který lze řešit, změna a volba, plánování změn, dovednosti sociální interakce, zaujímání hledisek a postojů). Na konci každého setkání se shrnují nově nabyté poznatky. Na konci programu účastníci získají osvědčení o absolvování kurzu.

Programem prošlo asi 1 600 odsouzených. Efektivita programu ovšem není žádným způsobem změřena. Každá věznice se zaměřuje na něco jiného. V některých věznicích je program užíván pro práci s trestnou činností a zlepšení hodnocení odsouzených je sledováno až v druhé řadě. V jiných věznicích je zřejmá účelovost odsouzených, kteří se snaží o dosažení lepšího hodnocení. V dalších věznicích je program zařazen do širšího rámce zacházení se specifickou skupinou odsouzených. Jak již dříve bylo uvedeno ani výběr odsouzených není striktně daný. Často si odsouzení ani nepodávají žádost o podmíněné propuštění, takže po absolvování programu jsou zařazeni zpět na běžné oddělení (Petras In Jiříčka, Kejřová, 2015).

2.3.5 TP 21 JUNIOR

Dle Petrase je program TP 21 JUNIOR standardizovaný program pro mladistvé odsouzené, který se zaměřuje na snižování násilí mezi mladistvými. Program na území České republiky probíhá od roku 2008, kdy proběhla pilotáž programu ve Věznici Všehrdu. V roce 2010 byl program schválen vedením Vězeňské služby České republiky. V současné době se jedná o program, který je povinný pro všechny věznice v České republice a je součástí zacházení v práci s mladistvými odsouzenými. Každá věznice má možnost si program upravit na svoje prostředí a podmínky. Zaměření programu, charakter programu, délka a četnost konání se ovšem nemění.

Program probíhá pravidelně 2x ročně a celková délka programu je 3-4 měsíce. Aktivita probíhá 21 hodin týdně a jsou rozděleny do dopoledních a odpoledních bloků. Program zahrnuje všechny části programu zacházení. Jsou v něm zařazeny tedy pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciálně výchovné aktivity a zájmové aktivity.

Do programu jsou zařazováni mladiství odsouzení s poruchami chování, mající násilnické sklony a jsou agresivní v kolektivu, nebo se vyznačují nevhodných chování s prvky šikany. V programu se snaží vytvořit pozitivní náhled na nevhodnost řešení konfliktních a zátěžových situací agresivním jednáním a o uvědomění si vlastní zodpovědnosti za své jednání a porušování zásad společenského chování. Cílem programu je minimalizovat násilné projevy v chování, podporovat sebepoznávání a naučit je smysluplnému využívání volného času (Petrás In Jiříčka, Kejřová, 2015).

2.3.6 Program GREPP – Přijetí viny

Program je určen pro pachatele, kteří se dopustili trestného činu násilí na dětech. Jedná se o krátkodobý výchovně vzdělávací program, který si neklade za cíl terapeutickou změnu osobnosti, ale poznání a uvědomění si konkrétního důsledku trestného činu. Snaží se o vytvoření náhledu na trestnou činnost a identifikaci toho, co lze změnit a také nalézt prvotní impuls pro páchání trestné činnosti na dětech. Program je realizován ve Věznici Nové Sedlo, kde programem od roku 2009 do roku 2013 prošlo asi 90 odsouzených, kteří jsou vybíráni zaměstnanci věznice.

Program je realizován prostřednictvím zaměstnanců věznice, a to sice psychologem, vychovatelem-terapeutem, sociálním pedagogem, sociálním pracovníkem a pedagogem volného času. Program je založen na šesti hodinách přímé práce s odsouzenými. Program

stojí na komunitním systému a skupinových i individuálních metodách práce (Koreneková, 2013). Mezi metody práce, které využíváné v Programu GREPP patří horká židle, jejímž smyslem je sebezpoznání a předání zpětné vazby k trestné činnosti, nebo metoda dopis oběti, který se snaží o sdělení odsouzených případně o návrhy na způsob narovnání trestného činu. Odsouzený také má k dispozici deník, který má vypovídat o změně hodnotových preferencí a zamyšlením se nad spáchaným trestným činem a s tím souvisejícím i přijetí odpovědnosti se všemi důsledky. Program se tedy zaměřuje na přijetí odpovědnosti, ale dlouholetá praxe odborníků ukazuje, že deset až dvacet procent odsouzených, kteří byli zařazeni do programu a úspěšně ho absolvovali, svou vinu nepřijmou (Program GREPP, 2017).

2.3.7 Otevřená věznice

Koncepce otevřených věznic funguje v zahraničí již přes 70 let. Hlavním zástupcem v tomto směru je především Norsko, kde se míra recidivy pohybuje okolo 25 % zatímco v České republice můžeme hovořit o recidivě ve výši asi 70 % (Česká justice, © 2017). V tomto ohledu bychom mohli předpokládat, že právě koncepce Otevřených věznic nám pomůže snížit míru recidivy i v České republice.

Česká republika provedla pilotáž projektu v roce 2017 ve Věznici Jiřice. Kapacita věznice je pro 32 vězňů a 14 zaměstnanců. Po roce fungování prošlo věznicí 78 odsouzených a k prosinci 2018 byla nulová recidiva, což je i cílem celého projektu. Vězeňská služba je s projektem spokojená, a proto plánuje rozšíření buď zvýšením kapacity ve Věznici Jiřice nebo stavba věznice v jiné oblasti.

Vězni mají stejný denní režim jako v běžných věznicích, ale podle časového řádu se řídí sami na vlastní odpovědnost. Všichni odsouzení jsou zaměstnáni a po příchodu ze zaměstnání mají další povinnosti, kdy se musí starat o zvířata nebo dělat běžné domácí práce.

Jediným kritériem pro přijetí vězně do Otevřené věznice je, že musí být zařazen do věznice s ostrahou v nízkém stupni zabezpečení. Měl by zde ideálně strávit asi 18 měsíců před jeho propuštěním a minimální doba pobytu je 6 měsíců. Odsouzení jsou ubytováni ve čtyřech domech. V každém domě jsou čtyři dvoulůžkové pokoje s vlastním sociálním zařízením, společenská místnost a kuchyňský kout (Česká justice, © 2018).

Efektivita resocializačních programů je podle Jiříčky a Kejřové: „pozitivní postup v prožívání či osobních charakteristikách, nebo jako efektivní snížení (rizika) recidivy“ (Jiříčka, Kejřová, 2015, s. 175). Pokud mají být programy efektivní musí se zaměřovat na změnu kriminogenních faktorů a jejich hodnocení, osoba by se měl rozvíjet v sociálních dovednostech, sebenáhledu a sebekontroly, dále by mělo probíhat terapeutické zacházení zaměřené na práci s trestným činem. Na efektivitu programů nemají vliv pouze faktory, které působí před a během této práce, ale patří sem i vlivy prostředí, do kterého se odsouzený vrátí po výkonu trestu odnětí svobody. Kvůli tomuto faktoru musíme brát zřetel nejen na penitenciární výchovné postupy ale i na postpenitenciární péči (Jiříčka, Kejřová, 2015).

Z uvedené podkapitoly je zřejmé, že Vězeňská služba nabízí vězněným celou řadu resocializačních programů. Jedná se o programy zaměřené na mladistvé, na pachatele dopravních nehod nebo pro pachatele s agresivními sklony. Nejzajímavějším a zároveň nejnovějším resocializačním programem v České republice jsou Otevřené věznice, které ve světě úspěšně fungují již mnoho let. Velkou otázkou všech resocializačních programů je jejich neúčinnost, která se mívá s velkým nasazením zaměstnanců věznic.

2.4 Reintegrační a resocializační programy po propuštění na svobodu

Po propuštění z výkonu trestu se propuštěný dostává do nezáviděníhodné situace. Okolí ho může stigmatizovat, často kvůli záznamu v Rejstříku trestů nemůže najít práci a nemusí mít ani dobré vztahy s rodinou, která by mu mohla pomoci. Další, kdo by mu mohl pomoci jsou kamarádi, kteří jsou často také z kriminálního prostředí a pokud chce upustit od páčání trestné činnosti musí se od nich odprostit. Státní instituce, která by mu mohla v této situaci pomoci, je Probační a mediační služba České republiky. Ovšem do této instituce se dostane pouze v případě, že byl podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem. V tomto případě má možnost promluvit si a poradit se s kompetentní osobou.

V případě, že byl propuštěn řádně po vypršení výkonu trestu odnětí svobody, může se obrátit na neziskové organizace, které často nabízejí resocializační programy. Pro účely diplomové práce jsem vybrala neziskové organizace RUBIKON Centrum, Sdružení Za branou, Romodrom, Centrum sociálních služeb Praha a příklady jejich resocializačních programů, které jsou hojně využívány i propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody

Věznice Oráčov. Do této podkapitoly je dále zařazeno podporované zaměstnávání, jako základní stavební kámen pro úspěšnou reintegraci a příklad efektivního resocializačního programu ze zahraničí DRC – Day Reporting Centre.

2.4.1 Podporované zaměstnávání

Z předchozích kapitol je zřejmé, že na osobnost propuštěného působí několik faktorů. Jedním z těchto faktorů je zaměstnávání, které je v životě člověka velmi důležitým prostředkem k naplňování jeho potřeb. Osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody mají složitou pozici na trhu práce, jelikož jsou kvůli zápisu v Rejstříku trestů často stigmatizováni. S tímto by jim mohl pomoci projekt podporovaného zaměstnávání.

Podporované zaměstnávání je ukotveno v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, jako forma sociální rehabilitace. Sociální rehabilitace se zaměřuje na posilování osobních kompetencí, schopností a dovedností, které jsou potřebné pro žití v přirozeném prostředí (Zákon č. 108/2006 Sb., © 2010-2019). Podporované zaměstnávání v souladu se sociální rehabilitací poskytuje činnosti jako je nácvik dovedností pro zvládání péče o vlastní osobu a další činnosti k sociálnímu začlenění, dále poskytuje výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti a pomoc při uplatňování práv a zájmů (Votava a kol., 2005).

Podporované zaměstnávání se začalo na území České republiky šířit od roku 1995. V současné době je podporované zaměstnávání zastoupeno ve všech krajích a je poskytováno pouze nevládními organizacemi.

Podporované zaměstnávání je nejen služba pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, ale je poskytována především těm, kteří potřebují individuální osobní podporu poskytovanou před nástupem do zaměstnání i po něm. Jedná se o osoby se zdravotním postižením, o osoby závislé na návykových látkách, bez domova aj. Hlavním cílem služby je získat a udržet si zaměstnání na otevřeném trhu práce, které by odpovídalo zájmům, schopnostem a osobním možnostem klienta. Služba se snaží o větší samostatnost klientů, podpořit rozvoj dovedností potřebných k zaměstnání.

Pracovník v uvedené oblasti poskytuje klientovi podporu při vyřizování formalit, které souvisejí s nástupem do zaměstnání, poskytuje mu poradenství v oblasti legislativy a pracuje i se zaměstnavatelem, kterému pomáhá při komunikaci s klientem. Důležitým cílem služby je i podpora při začleňování klienta s určitým znevýhodněním do pracovního kolektivu (Trutnovská In Matoušek, 2013). Podporu považují pro klienta za velmi

důležitou, díky tomu naváže nové kontakty s osobami bez trestní minulosti, což mu může pomoci při životě na svobodě.

Trutnovská dále uvádí, že každý klient má k dispozici pracovního konzultanta, se kterým se snaží najít vhodné pracovní místo a plánují cestu k získání pracovního místa. To se děje na základě plánu poskytování služeb, který se každé 3 měsíce individuálně zpracovává. Individuální plán klientovi umožňuje spolurozhodovat o poskytovaných službách a vede ho k rozvoji dovedností potřebných k plánování pracovní kariéry. Plán se průběžně zhodnocuje, což umožňuje klientovi vidět vlastní pokroky a uvědomit si své silné stránky.

V programu se trénují dovednosti potřebné k získání a udržení pracovního místa. Trénink probíhá buď ve formě individuální konzultace nebo prostřednictvím práce se skupinou. Práce se skupinou může být pro propuštěného velmi obohacující, protože si cvičí sociální interakci a může se inspirovat zkušenostmi ostatních uživatelů.

Spolupráce s klientem nekončí získáním zaměstnání, ale cílem celého programu je i udržení zaměstnání. Klientovi je poskytována podpora i při zaměstnání, kdy je přítomný pracovní asistent nebo konzultant po celou pracovní dobu nebo alespoň na její část. Konzultant mu pomáhá při získávání potřebných dovedností k zvládnutí úkolů a pomáhá klientovi začlenit se do pracovního kolektivu. Činnost konzultanta končí v době, kdy již nepotřebuje klient ani jeho zaměstnavatel podporu (Trutnovská In Matoušek, 2013).

2.4.2 RUBIKON Centrum

RUBIKON Centrum je nestátní nezisková organizace, která působí již od roku 1994 a snaží se pomáhat propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody při jejich cestě zpátky do společnosti. Klienty podporuje v získání a udržení práce, v řešení dluhů a v odpovědnosti vůči sobě, rodině i okolí. V roce 2017 poskytli podporu více než 2 000 osob, z čeho bylo asi 1 500 osob na svobodě a 500 ve výkonu trestu odnětí svobody. Centrum svým klientům poskytuje programy zaměřené na alternativní tresty, zadluženost a zaměstnanost.

Mezi programy alternativních trestů se řadí akreditovaný probační program RUBIKON, který je určen pro podmíněně propuštěné osoby. Program se zaměřuje na rizikové faktory, mezi které řadí zaměstnanost, zadluženost, převzetí odpovědnosti, sociální vztahy a bydlení. Aby byly uvedené rizikové faktory co nejvíce minimalizovány pracuje se

s podmíněně propuštěným bezprostředně po jeho propuštění. Program probíhá ve 3 modulech – sociální stabilizace, podpora v zaměstnanosti a finance a zadluženost. Práce s klienty je individuální a skládá se z 50 hodin poradenství, přičemž se kombinuje ambulantní a terénní práce. Program byl v březnu 2017 uložen soudem 2 klientům v rámci podmíněného propuštění. Jeden z klientů byl úspěšný a druhý se vrátil do výkonu trestu odnětí svobody.

Služby programu Zadluženost se snaží o podporu dlouhodobé finanční stabilizace. Centrum s klientem spolupracuje v oblasti motivaci k řešení jeho závazků, mapování dluhů, finanční plánování a rozpočet klienta, komunikace s věřiteli, exekuční a soudní řízení a příprava na oddlužení v rámci insolvenčního zákona. V rámci programu probíhají kurzy finanční gramotnosti a řešení zadluženosti. Seznamují klienty s problematikou dluhů, se způsoby předcházení zadluženosti, s efektivním způsobem komunikace s věřiteli i právním rámcem exekucí. Typickým klientem dluhové poradny v roce 2017 byl nezaměstnaný muž, který měl dluhy ve výši 300 – 500 000 Kč a o svých dluzích neměli úplný přehled.

Pro program Zaměstnanost je určena pracovní agentura RUBIKON, která poskytuje klientům služby pracovního a kariérního poradenství, sociální stabilizaci a zprostředkování zaměstnání. Klienti získají přehled o nabídce pracovních míst, mohou konzultovat zpracování svého životopisu a motivačního dopisu, mohou se připravit na pracovní pohovor a prezentovat sami sebe před potenciálním zaměstnavatelem. Klientům je nabízena asistence při hledání práce a mohou být doporučení spolupracujícím zaměstnavatelům. Mezi pracovní agenturou RUBIKON a zaměstnavateli probíhá úzká spolupráce od prověřování kandidátů a přijímacích pohovorů a poskytují i podporu po nezbytně dlouhou dobu po nástupu do zaměstnání. V roce 2017 bylo prostřednictvím pracovní agentury RUBIKON zaměstnáno téměř 300 osob s trestní minulostí a spolupracuje se 400 zaměstnavateli.

RUBIKON Centrum se zaměřuje svými vězeňskými programy i na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Snaží se o komplexní přípravu na dobu po propuštění. Cílem vězeňských programů je rozšíření znalostí a dovedností potřebných po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Vězeňskými programy prošlo v roce 2017 500 vězněných osob. Ve věznicích probíhají úvodní besedy, které mají za cíl seznámit s možnostmi spolupráce a motivovat odsouzené na přípravu života na svobodě. Novým projektem v roce 2017 byla Burza práce, která se zaměřuje na získání zaměstnání

a bydlení po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. V uvedeném roce se burza práce uskutečnila v 11 věznicích, kdy se zúčastnilo asi 160 odsouzených a 12 z nich zůstalo v kontaktu s centrem i po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a 6 nastoupilo do zaměstnání.

Ve věznicích probíhají Motivační programy ZZ (Získej zaměstnání), které se věnují sociálním dovednostem klientů a rozvoji jejich pozitivních stránek. V programu se řeší problémy a mezilidské konflikty, zvládání zlosti, psaní životopisu nebo příprava na přijímací pohovor. Na motivační program ZZ často navazuje mobilní pracovní poradenství, což je individuální práce s odsouzeným před propuštěním, kdy se snaží najít vhodné zaměstnání a připravit ho na trh práce.

Centrum se ve věznicích zabývá i programem Zadluženost v rámci, kterého probíhají kurzy dluhové gramotnosti, mobilní dluhové poradenství a kurz Práce a dluhy. Uvedené kurzy jsou zaměřené na problematiku dluhů, mapování dluhů, komunikaci s věřiteli, soudy a exekutorskými úřady. V rámci mobilního dluhového poradenství je poskytováno právní poradenství a kurz Práce a dluhy se zaměřuje mimo jiné na legální zaměstnání.

RUBIKON Centrum dělá osvětu mezi veřejností. V září a říjnu 2017 probíhala Kampaň NESEDÍM, PRACUJI, která měla za cíl zviditelnit problematiku zaměstnávání lidí s trestnou minulostí. Jejich cílem bylo upozornit na jejich existenci, oslovit potencionální klienty a také firmy jako případné zaměstnavatele. V kampani se snažili ukázat osoby s trestní minulostí jako aktivní osoby, které jsou poučené ze svých chyb a figuruje zde i motiv druhé šance. Kampaň probíhala prostřednictvím MHD v krajských městech, výlepových ploch a inzerce v regionálních denících. Současně probíhala kampaň na Facebooku, kde bylo 9 příspěvků. Celkem kampaň oslovila 82 037 lidí. Podobná kampaň byla zaměřena na uživatele televizorů, která probíhala dva týdny v červnu 2017. Kampaň NEMÁM SVATOZÁŘ, MÁM PRÁCI se uváděla v České televizi (RUBIKON Centrum, 2018).

Z podkapitoly je zřejmé, že RUBIKON Centrum provádí velmi dobrou práci v reintegraci a osvětových kampaních, které mají za cíl zvýšit povědomí o zaměstnávání lidí s trestní minulostí. Ovšem v první řadě se především zaměřují na klienty s trestnou minulostí, se kterými sklízí velké úspěchy díky systematické a dlouhodobé práci. O tom svědčí i míra recidivy, která byla zjištěna ve výzkumu Zaměstnání jako faktor desistence. Míra recidivy

klientů RUBIKON Centra byla 11,4 %, přičemž průměrná recidiva v České republice se pohybuje okolo 70 % (Tomášek, 2017).

2.4.3 Občanské sdružení Za branou

Posláním občanského sdružení je pomoc osobám ve výkonu trestu odnětí svobody a po jejich propuštění. Jedná se především o pomoc jejich rodinám a blízkým kvůli resocializaci osob vracějící se z výkonu trestu odnětí svobody. Zřetel kladou především na vztahy odsouzeného k rodině a blízkým (Za branou, © 2010-2016).

Mezi aktivity, které poskytují, řadí podle Výroční zprávy za rok 2017 rodinné poradenství ve věznicích, svépomocnou skupinu a ambulantní poradenství, práci ve věznicích a pomoc osobám po výkonu trestu odnětí svobody a semináře. Svépomocná skupina je určena pro rodiny a blízké odsouzených. V roce 2017 se uskutečnilo 10 setkání, které navštívilo 40 osob z toho asi polovina opakovaně. Setkání je především pro sdílení zkušeností, názorů a postojů blízkých odsouzeným. Zaměřuje se také na vězeňství, průběhu trestu, poměrů a zvyklostí věznice, snaží se o přípravu na propuštění blízké osoby z výkonu trestu odnětí svobody a poskytuje rady v oblasti postpenitenciární péče.

Práce ve věznicích a pomoc osobám po výkonu trestu odnětí svobody se snaží kombinovat poradenství zaměřené na rodinné vztahy s praktickou pomocí, především nabídka práce a ubytování. Občanské sdružení z uvedeného důvodu navázalo spolupráci s firmami Crocodile a Zepris, s jejichž personalisty navštívili několik věznic a v roce 2017 zaměstnali 5 osob po výkonu trestu odnětí svobody, jimž bylo zajištěno i ubytování (Za branou, © 2010-2016).

2.4.4 Centrum sociálních služeb Praha

V Centru sociálních služeb Praha je od roku 2001 oddělené pracoviště resocializačních a reintegračních programů. Nabízí služby klientům, kteří mají zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody nebo s podmíněným odsouzením a pracují i se sociálním okolím pachatele. Centrum poskytuje klientům sociální a právní poradenství, psychosociální poradenství, trénink s prvky psychoterapie, sociální pedagogiky a sociální práce.

Centrum skýtá pět základních resocializačních a reintegračních programů.

Resocializační program „ALFA“ je určen pro podmíněně odsouzené, kteří potřebují podat pomocnou ruku v různých oblastech života. Program se zaměřuje na osoby, kterým bylo v rámci trestu uloženo omezení nebo povinnost podrobit se psychosociálnímu

výcviku a převýchovy nebo programu psychologického poradenství a pro klienty s dalším alternativním trestem.

Resocializační program „BETA“ je program, který je rozdělen na dvě fáze – přípravná fáze a aktivní fáze. Přípravná fáze je pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, kteří si chtějí podat žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a zároveň chtějí pracovat na svých problémech, které je dříve přivedly k páchání trestné činnosti. Aktivní fáze spočívá v psychosociálním výcviku a převýchově a v psychologickém poradenství. Je určena pro osoby podmíněně propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody s uloženým omezením nebo povinnostmi podrobit se uvedeným výcvikům či poradenství.

Reintegrační program se zaměřuje na propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, popřípadě budou v blízké době propuštěni. Do programu se mohou přihlásit i osoby, které byli zařazeni do programu „BETA“, ale jejich žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody byla zamítnuta a chtějí i nadále pracovat s Centrem sociálních služeb Praha.

Centrum poskytuje Doprovodné programy, které se zaměřují na rodiny a sociální okolí pachatelů. Snaží se rodinám poskytovat odborné rady nebo podporu, pokud to potřebují.

Posledním programem je specializovaný program pro cizince „INSIGHTE“.

Mimo uvedené resocializační a reintegrační programy Centrum realizuje strukturované programy pro adaptaci vězněných osob, vzdělávání, semináře, kurzy pro odbornou veřejnost a funguje zde i elektronické poradenství (Centrum sociálních služeb Praha, © 2019).

2.4.5 Romodrom

Romodrom je nevládní nezisková organizace, která poskytuje sociální služby a poradenství lidem v obtížných životních situacích, podporuje děti a mládež ze sociálně znevýhodněného prostředí a snaží se o prosazení principů demokratické společnosti. Mezi sociální služby pro obyvatele vyloučených lokalit patří terénní programy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a odborné sociální poradenství.

Organizace Romodrom poskytuje terénní vězeňský program od roku 2003. Podle Výroční zprávy 2017 byl program realizován v 10 věznicích mezi které patřila i Věznice Oráčov. Služby v roce 2017 využilo 180 osob. Program se snaží předcházet recidivě osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Zaměřuje se především na rodinné vazby, zlepšení orientace ve společnosti a úroveň komunikace s institucemi a úřady. Dalšími cíli programu jsou rozvoj schopností a dovedností potřebných k uspokojení životních potřeb, zvýšení motivace k uplatnění na trhu práce, řešení dluhů, posílení sebevědomí a sebereflexe. Práce s klientem probíhá již ve vězeňském prostředí, kde je poskytováno sociální poradenství, právní poradenství. Po propuštění klientovi pomáhají s hledáním zaměstnání a ubytování, zajistí mu civilní ošacení a probíhá terénní sociální práce v rodinách (Romodrom o. p. s., 2018).

2.4.6 Day Reporting Centre

Boyd uvádí, že projekt Day Reporting Centre (dále DRC) vznikl v USA v roce 1986, kvůli velké přeplněnosti tamějších věznic. Přeplněnost dosahovala až 148% kapacity věznic. DRC se užívá ve dvou případech. Prvním je alternativa vězení a druhý je po podmíněném propuštění jako forma dohledu.

DRC se mohou účastnit osoby, které nemají násilné sklony a jsou v současné době ve vězení. Dále vězni, kteří budou v blízké době propuštěni a potřebují se znovu začlenit do společnosti, nebo osoby, které potřebují dohled, ale zhoršuje se jejich zdravotní stav. DRC je komunitní systém, kde jsou pachatelé rozděleni do zařízení podle závažnosti trestného činu (Boyd, © 1998).

Hlavním cílem je pomáhat pachatelům při dosahování odpovědného života bez užívání drog ve společnosti. Program DRC probíhá ve čtyřech fázích. První tři fáze probíhají po čtyřech týdnech, kdy se týdenní návštěvnost snižuje od pěti dnů v týdnu až po dva dny v týdnu. Každá návštěva trvá 5 hodin. Čtvrtá fáze je následná péče, která probíhá

3 měsíce. V prvním měsíci poslední fáze probíhá návštěva jednou týdně a frekvence setkávání se snižuje až po jedno setkání v posledním měsíci spolupráce.

DRC poskytuje i dvanáctitýdenní večerní program, který je určen pro osoby, které pracují na plný úvazek a myslí si, že nepotřebují úplnou léčbu v programu. U zkráceného programu je setkávání stanoveno na osm hodin týdně.

Aby klient mohl postoupit do další fáze programu musí prokázat náležitý pokrok směrem k dokončení smlouvy o léčbě. Jednotlivou fázi může klient dokončit dříve nebo i později než za stanovené čtyři týdny. Klientům je na základě jejich potřeb stanoven plán léčby a mají přiděleného vedoucího případu, který s nimi spolupracuje na přípravě plánu, sleduje průběh léčení a poskytuje individuální poradenství. Mimo jiné koordinuje spolupráci klientů s probačními úředníky a jinými spolupracujícími organizacemi (Craddock, Graham, 2001).

Podle Carra, Bakera a Cassidyho v programu DRC se pachatelé musí hlásit a účastnit se rehabilitačních aktivit. Program poskytuje odborné poradenství, hledání ubytování, vzdělávání v oblasti návykových látek nebo krizovou intervenci (Carr, Baker, Cassidy, © 2016). Craddock a Graham ještě uvádějí rodinné poradenství a finanční gramotnost (Craddock, Graham, © 2001).

Carr, Baker a Cassidy uvádí, že po absolvování programu DRC snižuje riziko recidivy asi o 37 % (Carr, Baker, Cassidy, © 2016). Kromě nižší recidivy je velkou výhodou také snížení nákladů na vězení, kdy oproti tradičnímu vězení jsou náklady asi čtvrtinové (Boyd, © 1998).

Programy pro zacházení s pachatelem můžeme rozdělit na programy zacházení, které se uskutečňují ve věznicích a mimo věznice, po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Zacházení s pachateli se snaží o rozvoj osobnosti v sociální oblasti a v jeho odpovědném chování. Zacházení s pachateli ve věznicích se odvíjí od prostřední věznice a od individualizace trestu. Kdy pro každého znamená trest něco jiného a trest by se měl z tohoto důvodu odvíjet od osobnosti odsouzeného.

Každý odsouzený musí plnit program zacházení, který se skládá z pracovních, vzdělávacích, speciálně výchovných, zájmových aktivit a aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů. Program zacházení je povinný, pokud odsouzený odmítne program zacházení, musí se účastnit minimálního programu zacházení.

Do práce s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody se řadí i reintegrační a resocializační programy, které nejsou povinné. Účast na reintegračních a resocializačních programech může odsouzenému výrazně pomoci při žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Vězeňská služba České republiky nabízí odsouzeným několik programů, které byly popsány v této kapitole.

Po propuštění z výkonu trestu může odsouzený spolupracovat s neziskovými organizacemi, které nabízejí reintegrační a resocializační programy. Mezi nejznámější organizace patří RUBIKON Centrum, které často spolupracuje s odsouzenými již ve výkonu trestu odnětí svobody. Dalšími neziskovými organizacemi, které působí v uvedené oblasti je Občanské sdružení Za branou, Centrum sociálních služeb Praha nebo Romodrom. Uvedené organizace usilují o začlenění propuštěných z výkonu trestu již několik let a sklízí velmi dobré výsledky své práce.

„Když si uvědomíte, že jste udělali chybu, učiňte ihned kroky k nápravě.“

Dalajláma (© 2009-2019)

3 Postpenitenciární péče

Ve výkonu trestu je odsouzený více či méně připravován na dobu po propuštění. Průprava se odvíjí od délky trestu a velmi závisí na osobnosti propuštěného, protože návrat do intaktní společnosti je pro propuštěného velmi psychicky náročný. Z uvedeného důvodu je velmi důležité zařadit do práce s propuštěným i postpenitenciární péči, která by mu měla v těžkém období pomoci.

Lešková uvádí, že postpenitenciární péče je podpora propuštěného při jeho začleňování do společnosti a měla by být konečnou fází socializace života na svobodě a v tomto procesu se využívá celá sociální síť klienta (Lešková, 2013).

Postpenitenciární péče je dle Černíkové vnímána jako „specifická oblast sociální péče o člověka, který prošel trestním řízením a výkonem trestu odnětí svobody nebo ochranným léčením a ochranou výchovou (u mladistvých). Postpenitenciární péče je realizována prostřednictvím odborných poznatků a postupů obsažených v sociální práci“ (Černíková, 2008, s. 213).

V odborné literatuře se setkáváme s nejednotností vymezení tohoto pojmu. Černíková spatřuje trojí dělení postpenitenciární péče, a to postpenitenciární péče v užším, širším a nejširším smyslu. Postpenitenciární péče v užším smyslu je taková péče, která je poskytována jen propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody a její charakteristikou je dobrovolnost. Tato péče je poskytována ve formě sociální péče a sociální pomoci. Pokud hovoříme o postpenitenciární péči v širším smyslu, je to pomoc, která je poskytována na bázi dobrovolnosti, ale i jako povinný dohled. Povinný dohled je určen pro osoby, které jsou nějakým způsobem narušené v oblasti adaptace, reintegrace a je u nich velké riziko selhání. Jedná se zde o osoby po výkonu trestu odnětí svobody. Postpenitenciární péče v nejširším pojetí je poskytována všem pachatelům (nejde jen o osoby po výkonu trestu odnětí svobody) na bázi dobrovolnosti a bezplatně. Do uvedené péče spadá i raná pomoc, která se poskytuje již v okamžiku konfliktu v přípravném trestním řízení.

Postpenitenciární péče je pro jedince důležitá, pokud potřebuje odbornou pomoc z důvodu, že nebyly naplněny cíle penitenciárního procesu, dále jsou velmi složité první dny po propuštění, kdy jsou obnovovány sociální dovednosti a může dojít i ke krizi ze svobody. Postpenitenciární péče je velmi důležitá při překonávání nálepky kriminálnika nebo při obnovení rolí člověka (Černíková, 2008).

3.1 Reintegrace a resocializace

Raszková a Hoferková (2014) uvádí, že cílem postpenitenciární péče je reintegrace do intaktní společnosti. Reintegrace je vnímána dle Mařádka (2003) jako snaha o dosažení znovuzачlenění do společnosti, ze které byl kvůli spáchání trestného činu vyřazen. Tato snaha se uskutečňuje prostřednictvím resocializace. Reintegrace by měla zprerhat vazby na skupinu kvůli níž byl odsouzen. Zprerhání vazeb s kriminálními přáteli je velmi složité, protože další získal ještě při výkonu trestu odnětí svobody a často jsou to osoby, které ho přijímají na rozdíl od intaktní společnosti, která často nechce mít nic společného s „kriminálníkem“. Mařádek vnímá tuto situaci za velmi složitou a uvádí, že stav propuštěného „se dá označit octnutím v začarovaném kruhu. Tam, kde se měl sociálně reintegrovat ho nechtějí, tam, kde by se neměl sociálně integrovat ho naopak chtějí, a navíc si přináší po propuštění sebou další negativní reintegraci“ (Mařádek, 2003, s. 75).

Dle Matouška je významné pro reintegraci pocit člověka, že někam patří, že je užitečný a dobře přijímán. Pro úspěšnou reintegraci je také důležité propojení klienta se skupinami odpovědných dospělých lidí, v tomto případě by se mělo jednat o školy, firmy, církve nebo zájmové spolky. Tento předpoklad ale není v současné době podporován a chybí tak základní podpora pro reintegraci (Matoušek, 2013).

Jak již bylo dříve zmíněno, pomocí resocializace dochází k reintegraci. Resocializaci vnímá Mařádek jako „připravenost propuštěného bývalého vězně k plnění běžných sociálních rolí řadových občanů, tj. pracovat, žít se vlastní prací, starat se o jiné, nevrátit se do původní kriminální skupiny“ (Mařádek, 2003, s. 76). Resocializace se může dosáhnout prostřednictvím zacházení s vězni, nápravně výchovnou činností, reedukací, penitenciárním působením, programy zacházení a postpenitenciární péči (Mařádek, 2003).

Člověk, který opouští výkon trestu odnětí svobody dle Špankové v době své resocializace podléhá stigmatu a kulturnímu šoku. Kulturní šok znamená, že prožívá dezorientaci a vyrovnávání se s realitou. V daném období je pro něho velmi důležité si najít zaměstnání a znovu se napojit na sociální síť, tedy na jeho rodinu, děti, přátele a smířit se i s případným odmítnutím okolí. Kvůli stigmatu odsouzeného je pro něj velmi složité si najít práci, kdy často musí dokládat výpis z rejstříku trestů, nebo nalezení ubytování z důvodu, že v lidech panuje nedůvěra z trestaných osob (Španková, 2013).

S pojmy resocializace a reintegrace velmi úzce souvisí i pojem desistence. Desistencí se rozumí ukončení kriminální kariéry nebo proces, který má za cíl dlouhodobé zdržení se kriminálního chování. Odborníci termín ještě pevně neukotvili, a proto se setkáváme se dvěma druhy desistence a to primární a sekundární (Tomášek, 2017). Maruna, LeBell, Mitchell a Naples vymezují primární desistenci jako jakékoliv období, kdy se pachatel nedopouští trestné činnosti, zatímco u sekundární desistence jde o přijetí nových, nekriminálních rolí a opuštění role pachatele (Maruna, LeBell, Mitchell, a Naples, © 2004).

V prostředí českých věznic se nemluví o resocializaci, ale byl zde nastaven pojem zacházení s odsouzenými, který zohledňuje osobnost odsouzeného, tedy jeho potřeby a možnosti. Ve věznicích se nemluví o resocializaci také z důvodu, že je tento termín chápán jako opětovná resocializace, tedy měla by proběhnout až v době po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Díky práci sociálních pracovníků, Probační a mediační služby ČR a neziskových organizací můžeme mluvit o prvních krocích resocializace již ve výkonu trestu odnětí svobody. V uvedené době se jedná především o pomoc s bydlením, zaměstnáním, dluhovým poradenstvím nebo s uspořádání rodinných vztahů (Raszková, Hoferková, 2014).

Černíková vysvětluje pojem zacházení jako „souhrn aktivit směřovaných k pachateli trestných činů, které provádí specializovaný pracovník (vězeňský, sociálních služeb, výchovný): jedná s pachateli trestných činů, řeší a pomáhá řešit jejich problémy, vede odsouzené (k práci, ke vzdělávání, k samostatnosti ...), pečuje (o jejich zdraví, pozitivní rozvoj), působí, ovlivňuje jejich chování, názory, vývoj – směřování k prosociální orientaci“ (Černíková, 2008, s. 143).

Například v Polsku je používán pojem resocializační pedagogika, která zde má velkou tradici (Černíková, 2008). Dle Pytky je v resocializační pedagogice naplňováno několik cílů. Mezi ně řadí autonomii vychovávaného, individualizovaný přístup, který musí zohledňovat zvláštnosti a potřeby jedince. Mimo to je velmi důležitá otevřenost sociálního prostředí, ve kterém by měl proces resocializace uskutečňován. To probíhá skrze sociální vztahy, sociální interakce a tím se resocializační proces zintenzivňuje a zkvalitňuje (Pytky, 2008).

Rizikové faktory reintegrace

Na reintegraci závisí několik vlivů, jako jsou sociální vztahy, zaměstnání, dluhová situace a sociální situace.

Sociální vztahy – rodina

Jako sociální vztahy vnímáme především rodinu, která je velmi důležitým článkem při reintegraci. Rodina provází osobnost jedince od narození. V souvislosti s pácháním trestné činnosti může rodina k chování jedince strhávat. Rodina je nejdůležitější socializační činitel a pokud dá člověku pozitivní hodnoty, je velmi pravděpodobné, že se bude chovat v souladu se společenskými normami. Ovšem u odsouzených často narážíme na problém mezigenerační kriminality nebo patologických jevů v rodině.

Rodina může podle Hoferkové a Raszkové svým vlivem penitenciární i resocializační působení velmi ovlivňovat v pozitivním, ale i negativním smyslu. V penitenciárním procesu je jedním z nejdůležitějších motivačních činitelů pro odsouzeného, kdy je pro něj velmi důležité plnit programy zacházení, aby mohl se svou rodinou strávit návštěvy bez sluchové a zrakové kontroly. Rodina přináší jedinci ve výkonu trestu odnětí svobody podporu, pochopení a pocit sounáležitosti, pocit bezpečí a jistoty, možnost svěřit se, být v kontaktu s lidmi z nekriminálního prostředí a poskytovat informace ze života na svobodě (Hoferková, Raszková, 2017).

Rodina funguje pro propuštěného jako podpůrný element, který má o jedince zájem a v době odsouzení mu poskytovala kontakt. Problém nastává, pokud rodina strhává jedince ke kriminalitě (Matoušek, 2013). O uvedeném jevu hovoří Raszková a Hoferková, které poukazují na vliv rodiny během výkonu trestu odnětí svobody. Často se vztahy s rodinou během výkonu trestu odnětí svobody rozpadají, což může být kvůli přílišné žárlivosti odsouzeného, který v dopisech partnera obviňuje, podezřívá nebo vyžaduje přehnané informace o každodenních úkonech. Vztahy s rodinnými příslušníky se jen zřídka zlepšují, a když se během výkonu trestu odnětí svobody zlepší, tak především díky dlouhodobé a intenzivní práci se zaměstnanci věznice nebo neziskových organizací.

Po propuštění často nastává problém s nereálným očekáváním. Propuštění si myslí, že se za dobu jeho trestu fungování rodiny nezměnilo a všechny rituály zůstaly v nezměněné podobě. Tyto problémy vyvstávají na povrch i při výchově dětí, které nejsou zvyklé na život s otcem a často ho nepovažují za autoritu. S takovými změnami se velmi dlouho

a těžce vyrovnávají (Raszková, Hoferková, 2012). V neposlední řadě je pro celou rodinu nepřijemné stigma pachatele, které se přenáší právě na celou rodinu.

Rodina je pro resocializaci a reintegraci velmi důležitým činitelem, který bychom měli v práci s pachateli velmi hojně využívat. Při výkonu trestu je zásadní složkou utváření vnějších vztahů, kterou bychom měli co nejvíce podporovat.

Zaměstnání

Pro propuštěného je jednou z nejdůležitějších věcí získat zaměstnání, aby dále nepáchal trestnou činnost. Na jedné straně je tedy pro propuštěného velmi důležité najít si zaměstnání, ale intaktní společnost mu v tomto kroku moc nepomáhá. Významnou překážkou v hledání práce je záznam v Rejstříku trestů, který jeho osobu velmi stigmatizuje a pro mnoho zaměstnavatelů je důvodem pro nepřijetí osoby do pracovního poměru.

Uvedený jev potvrzuje i Onuferová ve svém šetření. Na reálné nabídky práce rozesílala fiktivní životopisy, které vytvořila tak, aby odpovídaly profilu typického vězně. Z toho vzniklo 8 fiktivních životopisů vyučených mužů ve věku 33 let. V rámci šetření rozeslala 205 nabídek práce. U netrestaného člověka zareagovaly firmy v 67 případech, zatímco u trestané osoby pouze ve 36 případech. Z výzkumného šetření vyplívá, že osoby s trestnou minulostí jsou častěji odmítány právě z důvodu záznamu v Rejstříku trestů (Onuferová, 2016).

Dle výzkumu Tomáška, kterého se zúčastnili odborníci z Centra Rubikon, Úřadu práce, sociální kurátoři, vězeňští sociální pracovníci a probační úředníci, není jediným problémem při hledání zaměstnání záznam v Rejstříku trestů, ale také zadluženost a exekuce, nedostatečné pracovní návyky, chybějící odborná kvalifikace, nedostatečné vzdělání a praxe, neochota pracovat, nezajištěné bydlení, nedostatky v sociální komunikaci, nedostatečné rodinné zázemí, užívání drog a alkoholu nebo zdravotní problémy (Tomášek, 2017).

Dluhová situace

Zadluženost a exekuce velmi úzce souvisí se zaměstnáním a nemotivuje propuštěného k tomu, aby pracoval. Při exekucích může ztratit propuštěný motivaci k práci, protože mu je z platu strháváno na účel placení dluhů a jemu samotnému zbývá minimum finančních prostředků, kterými nemusí být schopen uspokojit základní potřeby. Kvůli tomuto

problému často volí snazší cestu k penězům a to, pobírání sociálních dávek nebo práci „načerno“ či dokonce pácháním další trestné činnosti (Tomášek, 2017).

3.2 Subjekty v postpenitenciární péči

Mezi subjekty v postpenitenciární péči patří ty, které působí na odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody a po propuštění na svobodu. Možnými příklady jsou kurátor pro dospělé, Probační a mediační služba České republiky a nestátní neziskové organizace.

Sociální pracovník Vězeňské služby ČR

Sociální pracovník patří mezi odborné zaměstnance Vězeňské služby ČR. Podle Černíkové je jeho úkolem napomáhat odsouzenému s udržením vztahů s rodinou a jeho blízkými, dále se snaží o pozitivní postoj odsouzeného ke společnosti. Sociální pracovník podporuje řešení sociální situace a zaměřuje se na to, jak se proměnila jeho sociální situace po spáchání trestného činu. Na základě poznání osobnosti a sociální situace odsouzeného vytváří sociální pracovník program zacházení. Program zacházení je individualizovaný, což přispívá k sociální reintegraci.

Sociální pracovník provádí níže uvedené činnosti:

- opatřuje si a ověřuje informace a poznatky potřebné pro vypracování sociální anamnézy (zajímá se o rodinnou situaci, sociální vztahy v rodině, dosažené vzdělání a profesní přípravu, sociální vztahy v širším sociálním prostředí, sociální vyzrálост, styl výchovy, jak řeší náročné životní situace atd.),
 - zjišťuje podmínky a faktory, které mohly působit na sociální vývoj,
 - spolupracuje s rodinou, hledá způsoby, jak dosáhnout pozitivní změny chování,
 - spolupracuje s návaznými organizacemi, tedy se sociálním kurátorem, neziskovými organizacemi, hledá ubytování, zaměstnání,
 - zprostředkovává prvotní kontakt se sociálním kurátorem
 - iniciuje pozitivní změnu v sociálních dovednostech odsouzeného.
- (Černíková, 2008)

Podle Hnidkové patří mezi základní předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka empatie, úcta, respekt ke klientovi, jeho akceptování a víra, že každý je schopen změny, růstu a sebezdokonalování.

Sociální pracovník mimo jiné poskytuje odborné sociálně právní poradenství, a to individuální nebo i skupinové. V této činnosti často pomáhá při žádosti o rozvod

manželství, určení výživného, poskytuje informace o sociálních dávkách, zajišťuje doklady totožnosti, zprostředkovává kontakt s příslušnou pobočkou Úřadu práce a podobně (Hnidková, © 2012).

Kurátor pro dospělé

Podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách musí být v každé obci s rozšířenou působností kurátor pro dospělé. Služba je poskytována osobám, které jsou ohrožené sociálním vyloučením z důvodu:

- ústavní nebo ochranné výchovy, výkonu trestu odnětí svobody
- ohrožení práv a zájmů prostřednictvím trestné činnosti jiné osoby
- způsobu života, který může vést ke konfliktu se společností.

Sociální kurátoři pro dospělé spolupracují se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, s Vězeňskou službou České republiky, Probační a mediační službou České republiky, správními úřady a územními samosprávnými celky (Zákon č. 108/2006 Sb., © 2010-2019).

Cílem sociálního kurátora je integrovat klienty do sociálního prostředí. Jeho práce spočívá především v sociálně výchovné práci s klientem, v poskytování sociálně terapeutické a poradenské služby.

Vězeňská služba má ohlašovací povinnost vůči sociálním kurátorům u vězňů s trvalým bydlištěm na území České republiky. Ohlašovací povinnost přináší v práci sociálních kurátorů větší vstřícnost klientů a časový předstih před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody. Péče je založena na bázi dobrovolnosti, což znamená, že propuštěný nemá žádnou povinnost pomoc využívat (Černíková, 2008).

Probační a mediační služba České republiky

Probační a mediační služba je státní instituce, která se řídí podle zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Za základní cíle své činnosti považuje:

- integraci pachatele – začlenění pachatele do společnosti bez následného porušování zákonů,
- podporu poškozeného – poškozený má možnost se zapojit do procesu jeho odškodnění, zde jde hlavně o navození pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost,

- ochranu společnosti – ochrana společnosti prostřednictvím řešení konfliktních stavů spojených s trestním řízením a efektivní uložení alternativních trestů (Probační a mediační služba České republiky, © 2002-2019a).

Probační a mediační služba realizuje tři základní činnosti, a to mediační činnost, probační činnost a paroli. Pro účely diplomové práce je nejdůležitější činností parole. Paroli podle Matouškové definujeme jako propuštění pachatele z vězení za podmínky, že po propuštění po určitou dobu bude splňovat určené podmínky.

Pracovník probační a mediační služby působí na klienta ve dvou fázích, a to před propuštěním a po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Spolupráce ve fázi před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody není pro odsouzeného povinná, je mu nabízena 6 měsíců před podmíněným propuštěním. Při rozhodování soudu o podmíněném propuštění mu může právě tato spolupráce pomoci.

Fáze po propuštění z výkonu trestu je pro podmíněně propuštěné s dohledem povinná. Propuštěný je kontrolován od pracovníka probační a mediační služby, který ho vede k životu bez recidivy. Propuštěnému je ze strany Probační a mediační služby poskytována pomoc a podpora při řešení problémů, ať už pracovních, zdravotních, sociálních nebo vzdělávacích. Propuštěný musí po celou dobu parole dodržovat podmínky, které určil soud. Často se jedná o zákaz pití alkoholu, zneužívání drog nebo zákaz kontaktu s určitými osobami (Matoušková in Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010).

Nestátní organizace

Nestátní organizace jsou v procesu reintegrace nepostradatelnou složkou. Podle Černíkové je důležité, aby pracovaly na základě profesionality, kdy pouhé nadšení pro věc nestačí, ale musí mít i odborné znalosti a sociální dovednosti při navazování kontaktu s klientem. Mezi nestátní organizace poskytující takovou činnost patří občanská, církevní a charitativní sdružení a organizace, které poskytují sociální pomoc.

Z hlediska poskytování sociální pomoci můžeme subjekty členit na subjekty poskytující:

- materiální pomoc – jedná se o poskytování pomoci prostřednictvím ošacení, jídla a podobně
 - o ADRA
 - o Česká katolická charita
 - o Český Červený kříž

- SOS Centrum Diakonie Českobratrské církve evangelické
- poradenskou pomoc – pomoc poskytovaná v situaci nouze nebo krize, poradenská pomoc není zprostředkována pouze neziskovými organizacemi, ale i státními zařízeními, např. krizová centra nebo regionální institut ambulantních psychosociálních služeb
 - Sdružení pro pomoc propuštěným vězňům a lidem v nouzi
 - Centrum Diakonie Českobratrské církve
 - Společnost na pomoc pronásledovaným a vězněným
 - Podané ruce
 - Domov Matky Terezy
 - Klíč
 - EXODUS
- sociální péči – sociální péčí vnímáme stravování, osobní hygienu, ubytování nebo zdravotní péči
 - Azylové domy
 - Armáda Spásy
 - Naděje

Azylové domy se nacházejí ve velkých městech. Klientům poskytují ubytování a možnost osobní hygieny. Klient zde může být ubytován až 3 měsíce, nejedná se o službu bezplatnou, ale klienti hradí za pobyt 10 až 40 Kč za noc a poplatek musí být předem uhrazen, pokud tak klient neučiní, je povinen opustit zařízení. V každém azylovém domě je určitý řád, kterému se musí klient podřídít. Pobyt začíná vyplněním registrační karty, kterou vyplňují sociální pracovníci, kteří mohou klientovi poskytnout radu s řešením jeho sociální situace.

Armáda Spásy poskytuje ubytovny pro bezdomovce, denní střediska, přiděluje potraviny ve svých distribučních střediscích, navštěvují odsouzené, navazují kontakt s nimi, nabízejí jim pomoc a podporu při řešení jejich sociální situace. Armáda Spásy také realizuje programy, ve kterých poskytují odbornou i duchovní podporu a pomoc. Ve svých ubytovnách pro bezdomovce poskytují ubytování, stravování, osobní hygienu, služby sociálního pracovníka, což je i podmínkou pro samotné přijetí klienta. Sociální pracovník se snaží klienta ponoukat, aby svoji sociální situaci řešil a začal pracovat. Klienti za ubytování platí podle svých finančních možností (Černíková, 2008).

3.3 Sít' postpenitenciární péče na Rakovnicku

Rakovnicko je oblast v západní části Středočeského kraje. Oblast Rakovnicka čítá 83 obcí. Největší obcí je město Rakovník s 15 893 obyvatel, dále se zde nachází města Nové Strašecí a Jesenice. Šest obcí v oblasti jsou městysy. Celá oblast má rozlohu 896 km². Jedná se o nejméně zalidněný okres ve Středočeském kraji (Český statistický úřad, © 2019a).

Celkový počet obyvatel k 1. 1. 2018 byl 55 407 obyvatel. Struktura obyvatelstva v roce 2017 podle Českého statistického úřadu rozložení podle pohlaví v oblasti žije 50,87 % žen a 49,13 % mužů (Český statistický úřad, © 2018). Rozložení obyvatel podle věku je ve věku 0-14 let 15,5 %, ve věku 15-64 let 64,7 % a osob ve věku nad 65 let je 19,8 % (Český statistický úřad, © 2017). Statistické údaje z roku 2017 udávají, že na Rakovnicku bylo spácháno 763 trestných činů. Z toho se jednalo o 4 loupeže, 45 vloupání, 8 znásilnění a 2 vraždy (Český statistický úřad, © 2019b).

V současné době není v oblasti Rakovnicka žádná možnost ubytování v ubytovnách. Sociální pracovníci osoby propuštěné z výkonu trestu delegují do ubytoven v Berouně, Chomutově, Oseku, Teplicích, Mostu nebo v Praze. Nejbližším místem od Rakovníka je Beroun, kde je možnost ubytování v Azylovém domě sv. Jakuba, který je určen pro muže. Cena ubytování v zařízení je 100 Kč za den a kapacita je 11 lůžek ve 2-3lůžkových pokojích. Azylový dům je pod správou Charity Beroun (Charita Beroun, © 2019a). Farní charita Beroun také poskytuje noclehárnu, která je určena pro osoby v krizové situaci. Cena za ubytování je výrazně nižší než u azylového domu a to 35 Kč za nocleh. Klienti jsou ubytováni v pokojích se 6 lůžky (Charita Beroun, © 2019b).

Oblast Rakovnicka není přívětivá pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, jelikož zde nefungují žádné charitativní projekty, které by podporovaly osoby v nouzi. Jev může být odůvodněn velmi nízkým podílem věřících na Rakovnicku. Dle Českého statistického úřadu byl podíl věřících obyvatel v roce 2011 asi 9,8 % (tj. 5 409 obyvatel). Jedná se o jednu z oblastí nejméně věřících v celé České republice (Český statistický úřad, © 2014). Z uvedeného důvodu zde nejspíše nefunguje ani žádná charitativní organizace.

O dostupnosti služeb místní a regionální samosprávy hovoří i Lešková, která říká, že je velkým problémem najít ubytování, pokud nemají propuštění podmínky pro bydlení v jeho přirozeném prostředí. Proto doporučuje přípravu ubytovacích kapacit pro osoby

propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody a zlepšit dostupnost služeb, které jsou poskytované místní a regionální samosprávou. Nedostatečná síť poskytovatelů není jen v oblasti ubytování ale i u dalších reintegračních služeb, poskytovaných klientům (Lešková, 2013).

Postpenitenciární péče je odborná pomoc poskytovaná pachatelům trestných činů. Je poskytována především na bázi dobrovolnosti, ale může mít i formu povinného dohledu. Cílem postpenitenciární péče je reintegrace do společnosti. Reintegraci vnímáme jako snahu o znovuzачlenění do společnosti a snaží se o zprětrhání vazeb na osoby, kvůli kterým byl odsouzen.

S reintegrací velmi úzce souvisí pojem resocializace, což je připravenost k plnění sociálních rolí a nevrátit se k původnímu kriminálnímu jednání. Dosáhnout resocializace jde pomocí programů zacházení, a právě postpenitenciární péčí.

Mezi rizikové faktory reintegrace můžeme zařadit sociální vztahy, především rodinu, zaměstnání a velmi problematickou oblastí při reintegraci je také dluhová situace jedince. Subjekty, které se pohybují v postpenitenciární péči, jsou sociální pracovník Vězeňské služby ČR, kurátor pro dospělé, Probační a mediační služba České republiky a nestátní organizace. Nestátní organizace poskytují materiální a poradenskou pomoc a sociální péči. Problémem v postpenitenciární péči je především dostupnost služeb. Nestátní organizace směřují spíše do velkých měst a v menších městech často nejsou uvedené služby poskytovány. Největšími poskytovateli postpenitenciární péče jsou různé charitativní organizace, které spravuje církve. Z tohoto důvodu je uvedená pomoc poskytována spíše v oblastech s věřícím obyvatelstvem. Právě oblast Rakovníka je druhou nejméně věřící oblastí v České republice, a proto zde nefungují žádné charitativní organizace.

„Nikdo se nerodí pro sebe, všichni se rodí pro lidskou společnost.“

Jan Amos Komenský (Komenský, © 2009-2019)

4 Empirické šetření

Následující kapitola definuje cíl výzkumu a popíše výzkumné otázky. Zaměří se na konkrétní metodologii, která bude pro šetření využita. Pozornost bude věnována charakteru výzkumné strategie, metodu sběru dat i způsobu zpracování. V kapitole bude dále popsán výzkumný vzorek respondentů, který je k dispozici a díky kterému může být výzkum realizován.

Za teoretické východisko je považováno následující. Reintegrace je dlouhodobý proces, na který musí být odsouzený připravován již ve věznicích pomocí resocializačních programů, ale velmi důležitá je i práce s osobou po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, kdy se musí začlenit do intaktní společnosti. Společnost hraje v procesu reintegrace velmi důležitou roli, kdy ovšem od ní přichází často nevstřícná gesta, která narušují proces reintegrace. Tím se myslí, že odsouzení mají často problémy na trhu práce, kdy je zaměstnavatelé nechtějí zaměstnat. Intaktní společnost se také může od člověka, který prošel výkonem trestu odnětí svobody, stranit, nebo mají velký problém s nalezením ubytování, kdy v lidech promlouvá nedůvěra v uvedené osoby.

4.1 Cíle, výzkumné otázky a hypotézy

Cílem práce je s oporou o analýzu odborné literatury zjistit názory a postoje obyvatel Rakovnícka k reintegraci propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Práce se zaměřuje na zjištění, jak společnost v uvedené oblasti vnímá možnosti jedince se reintegrovat a jaký postoj zaujímá k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody.

Jako dílčí cíle byly stanoveny tyto:

- Zjistit, jaký vztah mají občané Rakovnícka k trestaným.
- Zjistit, jestli je v názorech obyvatel Rakovnícka zakořeněné stigma.
- Zjistit povědomí o pomáhajících organizacích v postpenitenciární péči.
- Zjistit největší problémy při reintegraci propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.
- Zjistit zkušenosti občanů s osobami propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody.

Na základě vymezeného cíle práce byl stanoven vědeckovýzkumný problém. Jaké postoje mají obyvatelé Rakovnícka k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody?

Dle výše uvedeného cíle a vědeckovýzkumného problému byly stanoveny následující hypotézy a předpoklady:

H1: Existuje závislost mezi věkem a stigmatizací.

Hypotéza vychází z výsledků výzkumu Fišerové (2018), která usuzuje, že mladší lidé mají menší předsudky vůči vězněným osobám než starší lidé. Vysvětlením uvedeného jevu může být větší tolerance mladších lidí a uvolněnost dnešní doby oproti době, ve které vyrůstala starší generace, tedy v komunistickém režimu.

H2: Existuje závislost mezi stupněm vzděláním a ochotou pomoci.

Hypotéza vychází z předpokladu, že vzdělanější lidé mají celkový všeobecný přehled a vnímají, že je důležité pomáhat osobám v tíživé situaci.

H3: Obava z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody závisí na velikosti místa bydliště respondentů.

Hypotéza vychází z výsledků výzkumu Fišerové (2018), která uvádí, že lidé žijící na vesnici mají větší obavu z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody než lidé z města. Tento jev může být zapříčiněn větší anonymitou ve městech než na vesnicích, kde funguje tzv. sociální kontrola.

H4: Osoby, které znají ve svém okolí někoho propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody, budou vnímat důležitost pomoci těmto osobám více než lidé bez uvedené zkušenosti.

Předpokládám, že pokud bude mít osoba ve svém blízkém okolí někoho propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody, bude více vnímavá k potřebám těchto lidí a bude ochotnější jim pomoci. Předpokládáme, že osobní zkušenost ať už pozitivní nebo negativní bude hrát velkou roli při ochotě pomoci uvedeným osobám, jelikož respondent bude znát situaci, ve které je možné se ocitnout a vědět o důležitosti poskytnutí pomoci.

P1: Největší problémy osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody při reintegraci se budou v názorech mužů i žen shodovat.

Předpoklad vychází z výzkumu Veselského (2009) České vězeňství viděné optikou veřejného mínění. Kde je odsouzený v očích veřejnosti viděn jako člověk s negativním postojem k práci. Ve výzkumu Tomáška (2015) se ukázalo, že za největší problémy považují odborní pracovníci záznam v Rejstříku trestů, zadluženost, nedostatečné

pracovní návyky nebo chybějící odborná kvalifikace. Předpokládám, že se názory mužů a žen nebudou výrazně rozcházet, jelikož na ně působí stejné prostředí a je pravděpodobné, že budou mít podobné názory na uvedené téma.

P2: Ochota žen i mužů na Rakovnicku přijmout do zaměstnání osobu po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se bude shodovat.

Předpoklad byl stanoven na základě Valíčkové (2014), která uvádí, že 80 % potenciálních zaměstnavatelů by zaměstnalo osobu propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody, a to i když v jejich organizaci v minulosti někdo takový byl zaměstnán, ale zklamal.

Oproti tomu výzkum Nguyena, Morenoffa a Hardinga (2014) uvádí, že se výkonem trestu odnětí svobody významně snižuje šance na získání zaměstnání. Výzkum byl ovšem proveden v americkém prostředí, které je velmi vzdálené od naší zkoumané oblasti. Tento jev potvrzuje i ve svém výzkumu Onuferová (2016), podle které šance na získání zaměstnání se asi o 50 % snižuje v případě záznamu v Rejstříku trestů.

4.2 Organizace výzkumu

Hlavním cílem práce je zjistit názory a postoje obyvatel Rakovnicka na reintegraci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Výzkum byl proveden pomocí explorativní metody, konkrétně dotazníkem. Explorativní metoda podle Pelikána patří ve společenských vědách k nejhojněji využívaným metodám výzkumu. Její předností je oslovení velkého počtu respondentů a získání velkého množství dat, ze kterých zjistíme základní tendence a vazby mezi proměnnými. Mezi nedostatky uvedené metody se řadí možná neupřímnost respondentů, kteří se mohou otázkám vyhnout, vědomě nebo podvědomě je stylizovat. Odpovědi respondentů může významně ovlivnit veřejné mínění společnosti. Dotazník se využívá, pokud chceme zjistit názory a postoje respondentů (Pelikán, 2011).

Dotazníkové šetření bylo uskutečněno prostřednictvím webových stránek www.vyplnto.cz i papírovou formou. Internetová podoba byla sdílena na facebookových skupinách týkajících se Rakovnicka. Administrace byla prováděna od 19. 2. 2019 do 10. 3. 2019. Návratnost dotazníkového šetření skrze internetové stránky byla 61,7 %. Tento údaj není směrodatný, jelikož je vysoce pravděpodobné, že někteří respondenti si dotazník otevřeli vícekrát a neukončené dotazování se tak započítává stejně. V papírové podobě byla návratnost dotazníkového šetření 88 %, kdy bylo rozdáno 150 dotazníků a od

respondentů vyplněných dotazníků bylo 132. Dotazník je sestaven z 26 položek, které byly v podobě uzavřených, polouzavřených i otevřených otázek.

4.3 Výzkumný vzorek

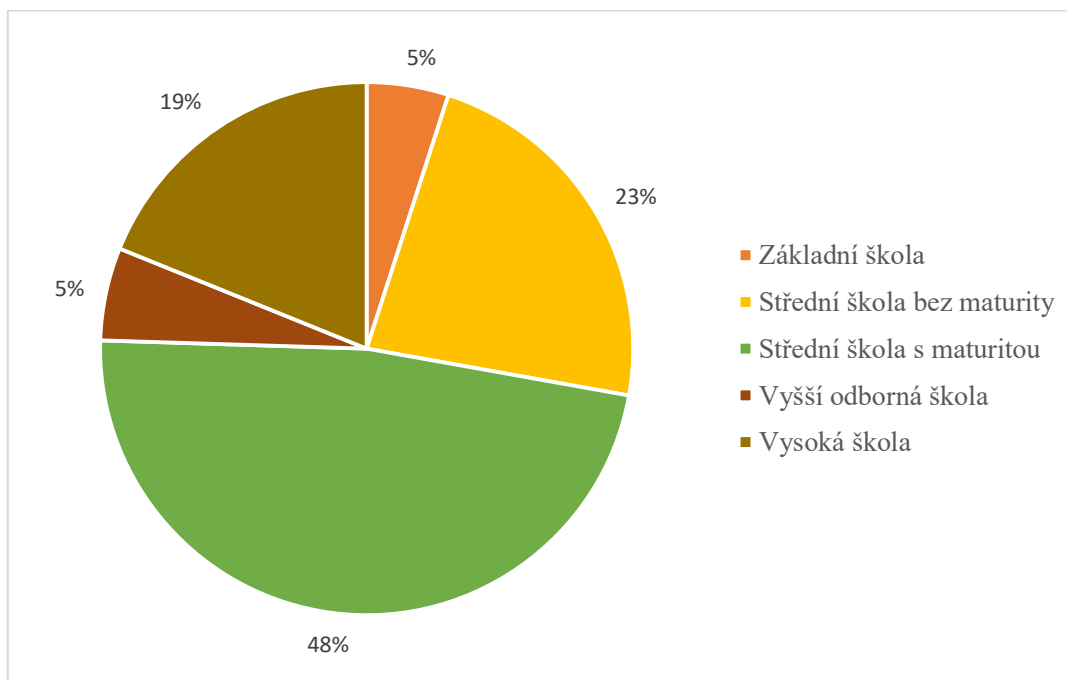
Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 302 respondentů z toho 100 mužů a 202 žen. Nejvíce respondentů bylo ve věkové kategorii 27-45 let.

Tabulka č. 1: Zastoupení respondentů dle věku a pohlaví

Věk	Žena	Muž	Celkem ve věkové kategorii
Do 26 let	50	22	72
27-45 let	76	37	113
46-64 let	45	23	68
65 let a více	31	18	49
Celkem	202	100	302

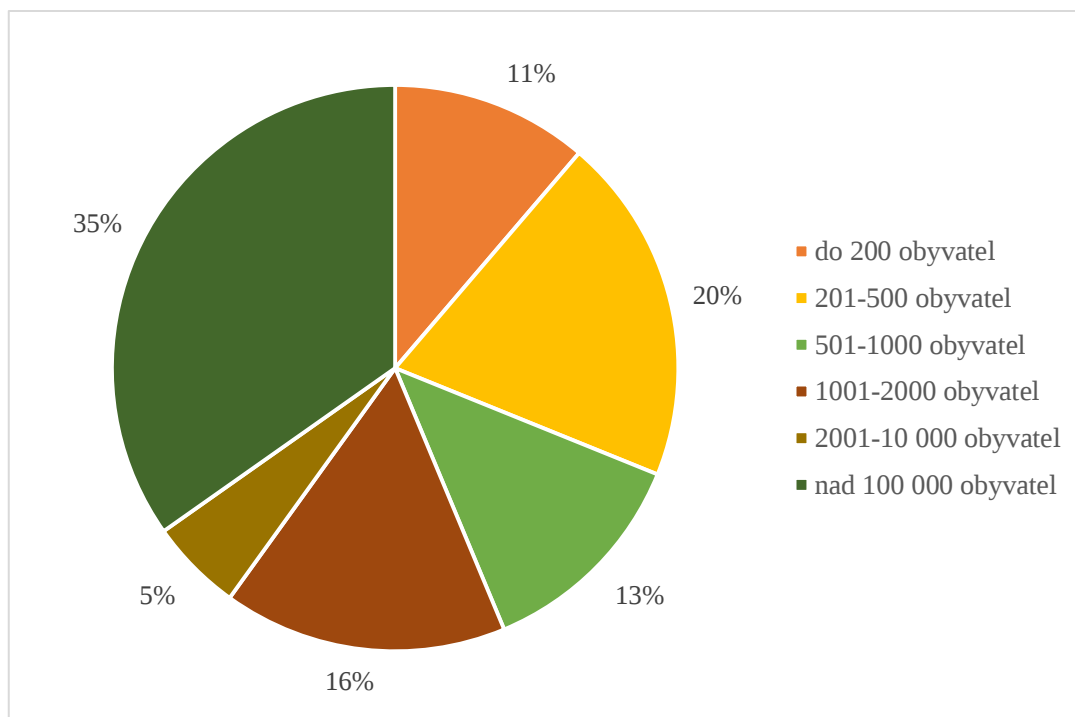
Výzkumu se zúčastnily osoby se všemi typy dokončeného vzdělání. Největší zastoupení představují osoby s nejvyšším dokončeným vzděláním střední škola s maturitou (144), poté střední škola bez maturity (69), absolventi vysokých škol (57), vyšších odborných škol (17) a nejméně zastoupeným stupněm vzděláním byla základní škola (15).

Graf č. 1: Zastoupení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Výzkumu se účastnily osoby z okresu Rakovník a tomu bylo přizpůsobeno dělení podle velikosti obce, ve které žijí. V nejmenších obcích do 200 obyvatel žije 34 našich respondentů. Nejvíce respondentů je z obcí nad 10 000 obyvatel (105), dále 201-500 obyvatel (60), 1 001-2 000 obyvatel (49), 501-1 000 obyvatel (38) a nejméně respondentů žije v obcích s počtem obyvatel 2 001-10 000 (16).

Graf č. 2: Zastoupení respondentů dle velikosti jejich bydliště

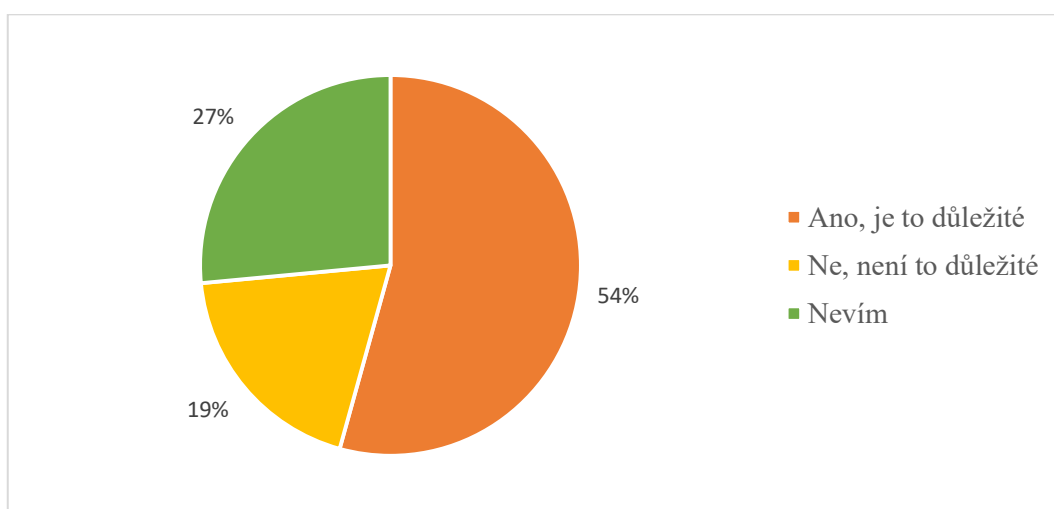
4.4 Výsledky šetření

V podkapitole budou vyhodnoceny jednotlivé dotazníkové položky.

Myslíte si, že je důležité pomáhat osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody?

Položka byla konstituována jako uzavřená s jednou možností odpovědi. Nejčastěji vybranou odpovědí bylo Ano, je to důležité, kterou zvolilo 164 respondentů, 58 osob odpovědělo, že pomáhat osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody není důležité a 80 respondentů na otázku neznalo odpověď.

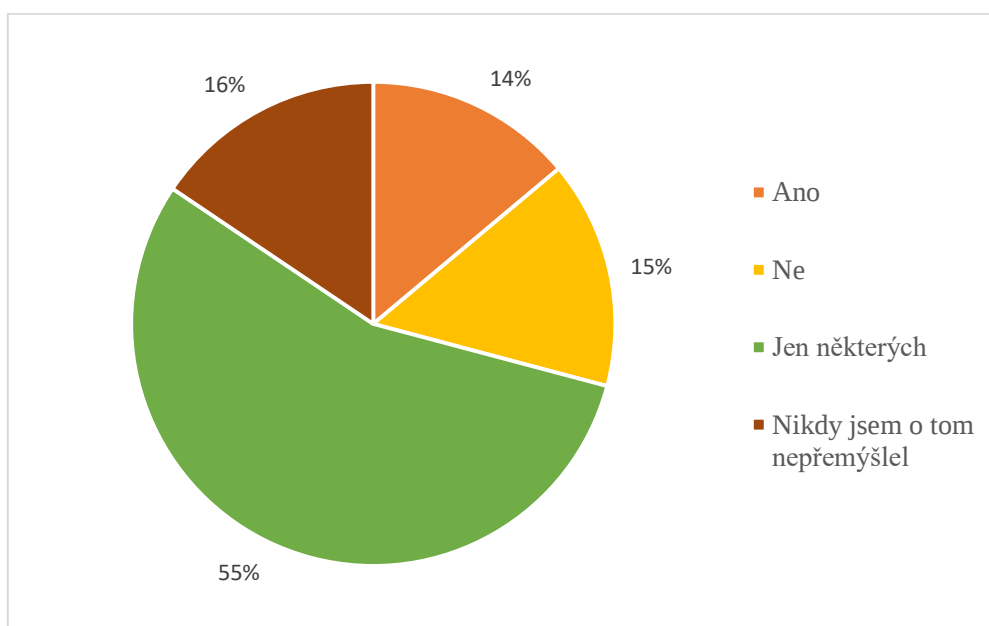
Graf č. 3: Důležitost pomáhání osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody

Obáváte se osob propuštěných z vězení?

Jedná se o uzavřenou položku s jedním možným výběrem ze čtyř možných odpovědí. Nejčtenější odpovědí byla odpověď jen některých (spáchali závažnou trestnou činnost – napadení, vražda). Uvedená odpověď byla zaznamenána u 167 respondentů. 47 osob o obavě z osob propuštěných z vězení nikdy nepřemýšlelo. Celkem 46 respondentů se neobává, naproti tomu 42 respondentů se obává osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.

Graf č. 4: Obava z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody

Co považujete za největší problém při začleňování propuštěných do společnosti?

Položka byla postavena jako polouzavřená. Celkem bylo možno vybrat ze 12 odpovědí, přičemž jedna byla s možností vlastní odpovědi. Respondent si mohl vybrat až 3 odpovědi. Nejčastěji uváděnou odpovědí byla neochota pracovat ve 133 případech (44 %). Dále to byla další odpověď související s pracovní činností, a to nedostatečné pracovní návyky (119), nezajištěné bydlení ve 118 odpovědích. Záznam v Rejstříku trestů a nadužívání alkoholu a dalších návykových látek zvolilo shodně 100 respondentů. Pokud si respondenti vybrali odpověď jiné (9), uváděli recidivu nebo neochotu jedince se přizpůsobit.

Tabulka č. 2: Problémy při reintegraci do společnosti

Problém při reintegraci	Četnost	Zastoupení v %
Rodinné zázemí	75	25 %
Nezajištěné bydlení	118	39 %
Nedostatečné vzdělání	15	5 %
Chybějící odborná kvalifikace	12	4 %
Nedostatečná praxe	10	3 %
Nedostatečné pracovní návyky	119	39 %
Neochota pracovat	133	44 %
Záznam v Rejstříku trestů	100	33 %
Zadluženost	78	26 %
Zdravotní problémy	3	1 %
Nadužívání alkoholu nebo návykových látek	100	33 %
Jiné	9	3 %

Čím si vysvětlujete vysokou míru recidivy (další páchání trestné činnosti)?

Jednalo se o otevřenou otázku. Odpovědi byly následně sloučeny do kategorií. Nejvíce zastoupeným vysvětlením recidivy byly mírné tresty (52) a osobnost jedince (51). Dále následovaly dobré podmínky ve vězení (38), kde například respondent odpověděl: „Nedostatečně odstrašující nastavení trestního zákona. Tresty jsou velmi nízké a osoby, které jsou pravomocně odsouzeny, by se měly vězení přímo obávat. Ochránci lidských práv a jim podobní zapříčinili to, že je potřeba se o vězně starat a zacházet s nimi skoro jako v bavlne. Teplé jídlo 3x denně, vytápění, peřinky, posilovna, sportovní aktivity, televize, možnost vydělat si peníze atd. by neměly být standardní výbavou věznic. Do lágrů s nimi a nepropouštět. Ideální by bylo znovuzavedení trestu smrti.“

V této odpovědi byli často respondenti velmi nekompromisní. Naopak jeden respondent uvedl, že je zapříčiněna: „Stavem našich věznic. Věznice by měla lidem pomáhat k napravení, ke zjištění příčiny problému a měla by nabízet odbornou psychickou pomoc. V současnosti je to spíše naopak. Vězni jsou zlomení, deprimovaní a mají nulovou motivaci ke změně životního stylu. Věznice nemá trestat, ale napravovat.“ Tato odpověď byla zařazena do kategorie jiné, kam patří ještě dalších 14 odpovědí, například nedostatečné pravomoci policie, média, jednoduchost a jistota ve vězení.

Za další důvody recidivy respondenti označovali problémy spojené se zaměstnáním (38), nedostatek financí a s tím spojené zadlužení (33) a rodinu. U rodiny se jednalo o odpovědi související se špatným fungováním rodiny, výchovou v rodině nebo chybějící rodinou. Mezi další problémy respondenti začlenili společnost (17), závislosti (16), neochota se začlenit do společnosti (14), chybějící zázemí (8), a přátelé z kriminálního prostředí (7).

Tabulka č. 3: Důvody recidivy

Důvod	Četnost	Četnost v %
Mírné tresty	52	17 %
Osobnost	51	17 %
Dobré podmínky ve vězení	38	13 %
Problémy spojené se zaměstnáním	38	13 %
Nedostatek finančních prostředků	33	11 %
Rodina	21	7 %
Společnost	17	6 %
Závislosti	16	5 %
Neochota se začlenit	14	5 %
Zázemí	8	3 %
Přátelé	7	2 %
Jiné	14	5 %
Nevím	43	14 %

Pokud byste byl zaměstnavatelem, zaměstnal byste osobu se zápisem v Rejstříku trestů?

Respondenti si mohli vybrat z možností ano nebo ne a popřípadě napsat, proč by osobu zaměstnali či nikoliv. Celkem 202 respondentů (67 %) by přijalo do zaměstnání osobu se zápisem v Rejstříku trestů. Často uváděli, že je potřeba dát každému druhou šanci, ale také by zaměstnali tyto osoby podle druhu trestu, kdy by se nemělo jednat o závažný trestný čin. Několik respondentů také uvedlo, že by ho zaměstnali, ale konali by nad ním dozor. Naproti tomu 100 osob (33 %) odpovědělo, že by nezaměstnalo osobu se zápisem v Rejstříku trestů. Nejčastějším důvodem v tomto případě byla obava, strach, nedůvěra nebo nespolehlivost.

Pokud byste pronajímal byt, ubytoval byste v něm osobu propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody?

Položka byla konstruována stejně jako předchozí, kdy bylo možné vybrat z variant ano nebo ne a popřípadě doplnit názorem proč by uvedené osobě byt pronajal či nikoliv. Odpověď ano si vybralo celkem 124 respondentů a odpověď ne byla vybrána ve 178 případech. Mezi důvody, proč pronajmout byt osobě po výkonu trestu odnětí svobody patřilo, že musí platit nájem a s tím související zaměstnanost této osoby. Dále se respondenti vyjadřovali, že každý musí dostat druhou šanci a záleží na druhu trestné činnosti. V případě záporné odpovědi se objevovala nedůvěra, nespolehlivost, obava z neplacení nájmu a devastace bytu.

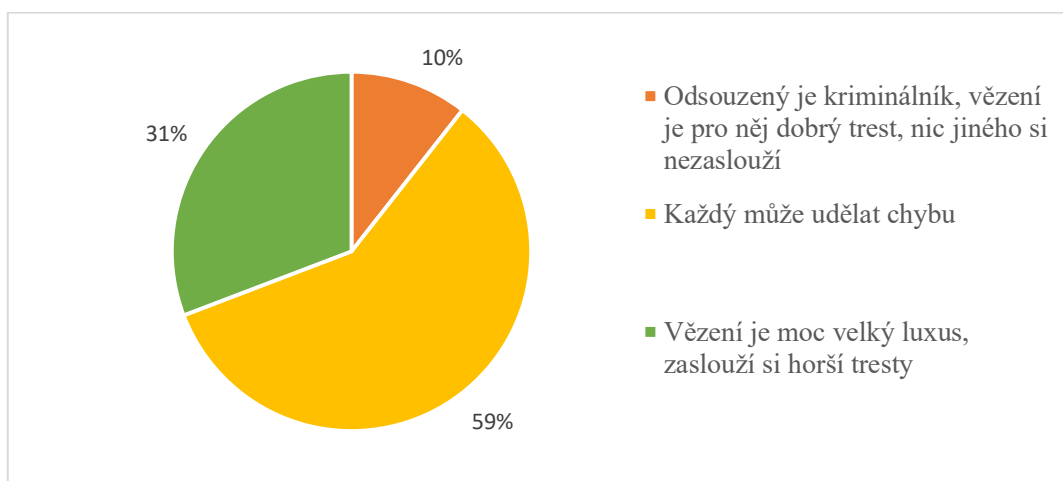
Viděli jste nějakou reklamu, která by propagovala zaměstnávání propuštěných?

Položka byla strukturována jako polouzavřená, kdy byl výběr možností a v případě odpovědi ano, měli respondenti napsat příklad reklamy. Na otázku odpovědělo záporně 200 respondentů a 92 respondentů uvedlo, že si na žádnou reklamu nevzpomíná. Pouze v 10 případech odpověděli respondenti, že viděli reklamu, která se zaměřovala na zaměstnávání propuštěných po výkonu trestů odnětí svobody. Mezi reklamy, které respondenti zaznamenali patřilo Yellow Ribbon, televizní dokument či pořad, Rubikon Centrum, výroba hraček nebo balení letáků ve věznicích nebo firmy, které nepožadují výpis z Rejstříku trestů.

Které tvrzení je Vám nejbližší?

V položce si bylo možné vybrat ze tří odpovědí. Nejvíce zastoupení měl výrok „Každý může udělat chybu“, který si vybralo 177 respondentů. Další výrok „Vězení je moc velký luxus, zaslouží si horší tresty“ byl nejbližší pro 93 respondentů. Nejméně oblíbený byl výrok „Odsouzený je kriminálník, vězení je pro něj dobrý trest, nic jiného si nezaslouží“, který si vybralo 32 respondentů.

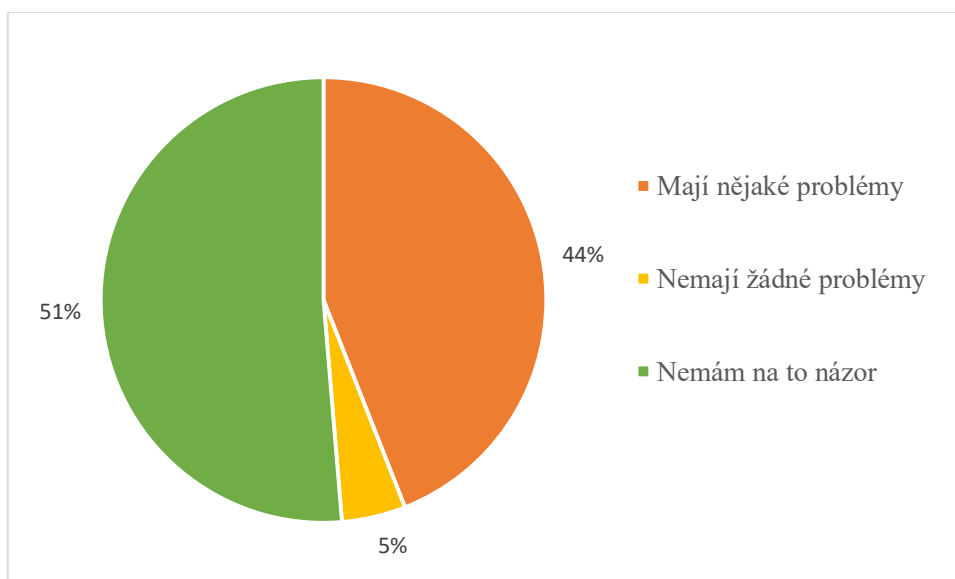
Graf č. 5: Které tvrzení je Vám nejbližší?

Jak vnímáte pracovní uplatnění po propuštění?

Na položku odpovědělo nejvíce respondentů, že na uvedenou problematiku nemají názor (155). 14 respondentů si myslí, že propuštění z výkonu trestu nemají žádné problémy v získání zaměstnání. Celkem 133 respondentů na otázku odpovědělo, že propuštění z výkonu trestu odnětí svobody mají v pracovní oblasti nějaké problémy. Jako problémy respondenti uváděli záznam v Rejstříku trestů, kdy je často od zaměstnavatelů vyžadován výpis z Rejstříku trestů. Mezi další problémy řadili respondenti neochotu zaměstnavatelů zaměstnat osobu s trestnou minulostí i neochotu samotného člověka pracovat a s tím související nedostatečné pracovní návyky. Často se také objevovaly předsudky společnosti.

Graf č. 6: Problematika hledání zaměstnání

Myslíte si, že má propuštěný z výkonu trestu odnětí svobody zájem najít si legální zaměstnání?

Položka byla uzavřená s možností výběru ano nebo ne. Odpověď ano zvolilo 190 respondentů a odpověď ne 112 respondentů.

Co si myslíte, že může člověku pomoci při reintegraci?

Položka byla otevřená a jednotlivé odpovědi respondentů byly sloučeny do skupin. Nejčastější odpověď respondentů byla rodina (89) a zaměstnání (83). Dále následovalo bydlení (38), osobnost (30), přátelé (29) a specializované organizace (24). Mezi další pomoc respondenti uváděli dohled (18), společnost (16), která by uvedené osoby neměla vyčleňovat ze společnosti a vzdělání (8), do které spadá i rekvalifikace. 5 respondentů uvedlo, že by mohlo pomoci se odloučit od kriminálních přátel. 46 respondentů uvedlo, že neví, co by osobám po propuštění z výkonu trestu mohlo pomoci při reintegraci. 20 odpovědí bylo zařazeno do kategorie jiné. Do kategorie jiné patří například oddlužení, individuální přístup, doporučení bývalých zaměstnavatelů nebo výmaz z Rejstříku trestů.

Tabulka č. 4: Podpora při reintegraci

Pomoc	Četnost	Četnost v %
Rodina	89	29 %
Zaměstnání	83	27 %
Bydlení	38	13 %
Osobnost	30	10 %
Přátelé	29	10 %
Specializované organizace	24	8 %
Dohled	18	6 %
Společnost	16	5 %
Vzdělání	8	3 %
Odloučení od kriminálních přátel	5	2 %
Jiné	20	7 %
Nevím	46	15 %

Znáte nějaké organizace, které by pomáhaly propuštěným se znovu začleněním do společnosti?

Z položky bylo zjištěno, že 257 respondentů nemá povědomí o žádné pomáhající organizaci a pouze 45 osob nějakou pomáhající organizaci zná. Nejčastěji uváděná organizace byla Probační a mediační služba České republiky. Dále respondenti uváděli RUBIKON Centrum, Romodrom, Podané ruce, Občanské sdružení Za branou, Centrum sociálních služeb Praha nebo sociální kurátory.

Pokud byste byl propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody a potřeboval byste jakoukoliv pomoc, za kým nebo do jaké organizace byste se dostavil?

Otázka byla otevřená a všechny odpovědi byly vyhodnoceny a roztřizeny do následujících okruhů. S největší pravděpodobností by respondenti hledali pomoc u vlastní rodiny (116). Jako další odpovědi udávali Úřad práce (45), Probační a mediační službu České republiky (27) a další státní instituce (32). V případě dalších státních institucí se jedná o sociálního kurátora a Českou správu sociálního zabezpečení. Poté byli uváděni přátelé (20) a neziskové organizace (13). U neziskových organizací byly v odpovědích i konkrétní organizace jako například Člověk v tísni, Romodrom a RUBIKON Centrum. Několik odpovědí bylo zařazeno do kategorie jiné (16), kde byly uváděny církevní organizace, domy na půl cesty, azylové domy, ubytovny nebo poradny. Celkem 93 respondentů odpovědělo, že neví, za kým by v situaci po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody směřovali.

Tabulka č. 5: Potřeba pomoci u vlastní osoby

Pomoc	Četnost	Četnost v %
Rodina	116	38 %
Nevím	93	31 %
Úřad práce	45	15 %
Probační a mediační služba	27	9 %
Další státní instituce	32	11 %
Přátelé	20	7 %
Neziskové organizace	13	4 %
Jiné	16	5 %

Poskytl byste někomu pomoc v této tíživé situaci?

Jedná se o uzavřenou položku s možností odpovědi ano a ne. 194 respondentů (64 %) by pomohlo osobě po výkonu trestu odnětí svobody a 108 respondentů (36 %) odpovědělo na tuto otázku záporně.

Jaký typ pomoci byste mu byl ochoten poskytnout?

Položka navazuje na předchozí a zaměřuje se jaký typ pomoci by popřípadě respondent poskytl. Otázka je uzavřená s výběrem ze 4 možností. Respondenti mohli vybrat více odpovědí. Nejvíce respondentů je ochotno poskytnout psychickou podporu (190), dále finanční pomoc (69) a poskytnutí ubytování (35). Žádnou pomoc by neposkytlo 92 osob, což je zajímavé v porovnání s předchozí otázkou, kde by žádnou pomoc neposkytlo 108 respondentů. Z toho vyplývá, že 16 osob po shlédnutí možných typů pomoci svoji odpověď přehodnotilo a ve všech 16 případech by byly ochotni poskytnout psychickou podporu.

Tabulka č. 6: Ochota pomoci dle typu podpory

Typ pomoci	Četnost	Četnost v %
Psychická podpora	190	63 %
Finanční pomoc	69	23 %
Poskytnutí ubytování	35	12 %
Žádnou pomoc bych neposkytl	92	30 %

Máte ve své blízkosti někoho s trestnou minulostí, kdo byl ve výkonu trestu odnětí svobody? Jaký je Váš vztah k němu?

Jedná se o uzavřenou otázkou se čtyřmi možnostmi odpovědí. Na otázku odpovědělo 150 osob, že žádnou osobu, která byla ve výkonu trestu odnětí svobody nezná. Celkem 152 respondentů takovou osobu zná. Dále byl v otázce rozlišován vzájemný vztah, kdy 77 respondentů má k osobě s kriminální minulostí vztah neutrální. Ve 46 případech se jedná o kladný, přátelský vztah a 29 respondentů má k uvedené osobě vztah záporný.

Byl jste Vy sám ve výkonu trestu odnětí svobody?

Pouze 2 osoby z respondentů uvedly, že byly dříve ve výkonu trestu odnětí svobody. V následující položce byli respondenti dotazováni, co jim pomohlo při jejich resocializaci.

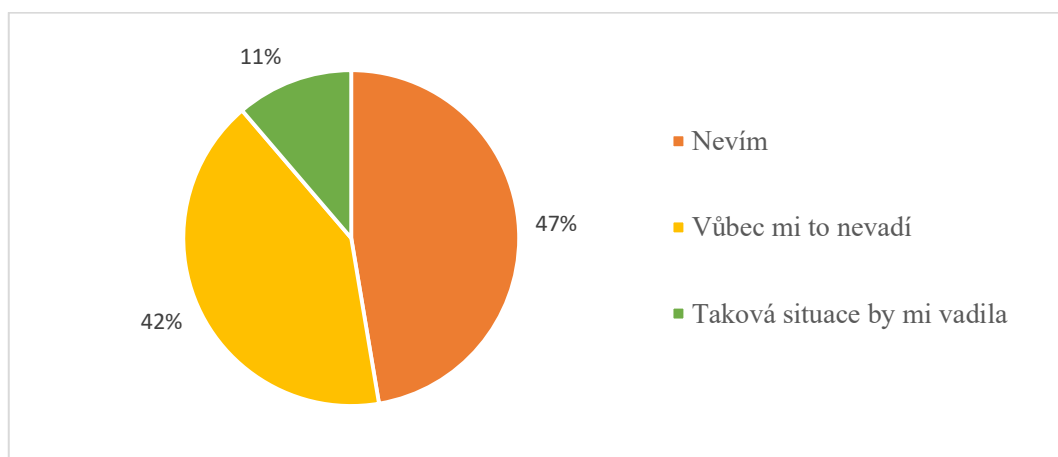
Co Vám při návratu z výkonu trestu odnětí svobody nejvíce pomohlo?

Na položku odpovídali pouze 2 respondenti. Odpověděli, že jim nejvíce pomohla práce, rodina a také strava. Další vysvětlení již neuvedli.

Jak byste se cítil, kdyby k Vám do práce nastoupil člověk po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Jedná se o uzavřenou položku se třemi možnými odpověďmi. Nejčastější odpovědí bylo, že respondenti neví, jak by se cítili. Tato odpověď byla zaznamenána ve 143 případech. 125 respondentům by taková situace nevadila a pouze 34 respondentů uvedlo, že by jim taková situace vadila.

Graf č. 7: Pocit při nástupu osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody do zaměstnání

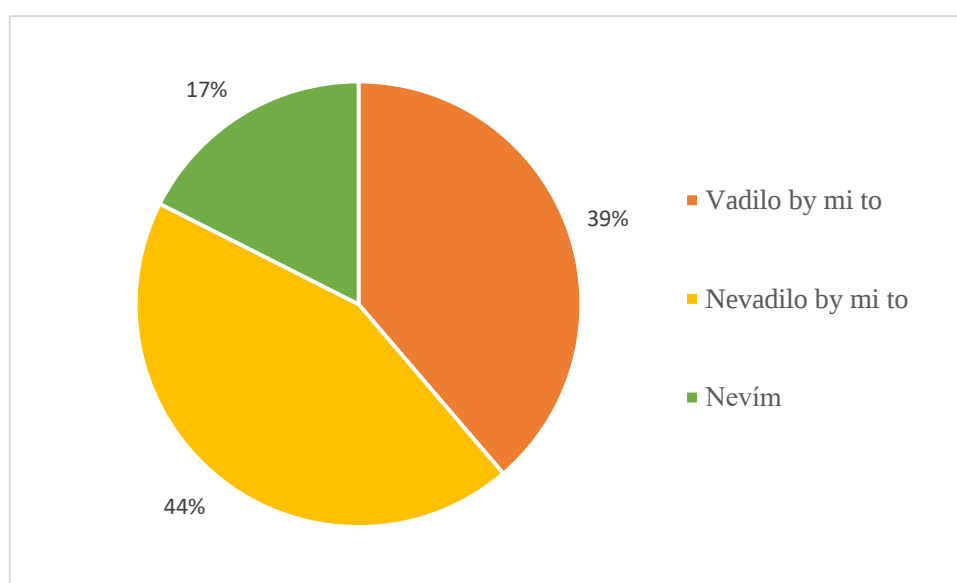
Vadilo by Vám, kdyby s k Vám do domu měl nastěhovat člověk po výkonu trestu odnětí svobody?

Položka byla otevřená a dále odpovědi byly převedeny do tří kategorií. Nejčastější odpovědí bylo, že by respondentům nevadilo, kdyby se k nim do domu měl nastěhovat člověk po výkonu trestu odnětí svobody (132). V tomto případě respondenti odpovídali, že by záleželo na jeho chování a pokud by se choval slušně, tak by jim uvedená situace

nevadila. 117 respondentů uvedlo, že by jim nastalá situace vadila. Obávali by se recidivy, cítili by nějaké nebezpečí a nedůvěru.

O situaci nemělo představu 53 respondentů, kteří se často vyjadřovali, že by záleželo na druhu trestu a samotné osobnosti případného souseda.

Graf č. 8: Obavy z nastěhování osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody

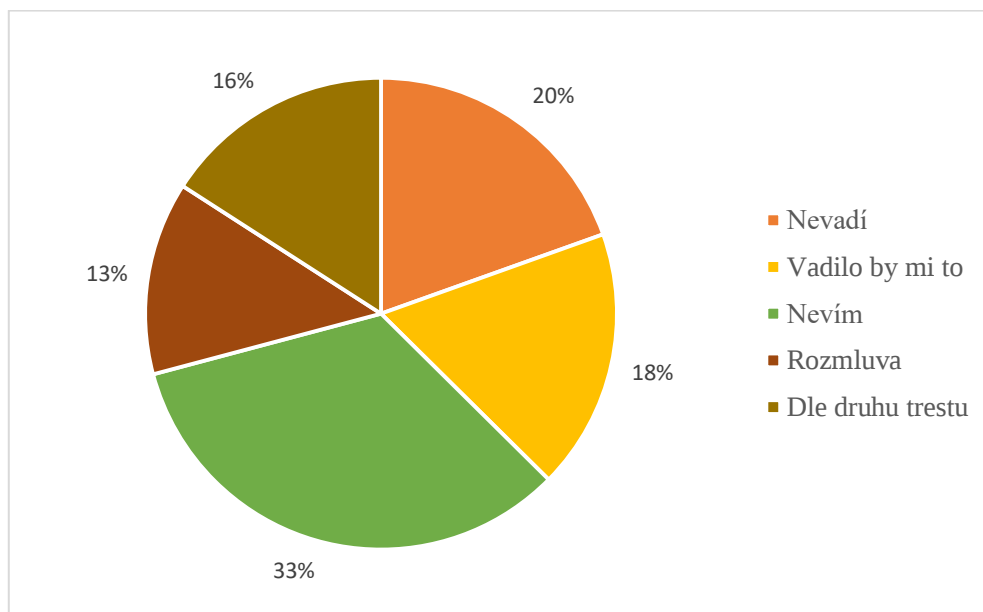

Jak byste se zachoval, kdybyste zjistil, že Vaše dcera/syn má přítele/přítelkyni který/á byl/a ve výkonu trestu odnětí svobody?

Položka byla otevřená. Všechny odpovědi byly vyhodnoceny a rozděleny do pěti kategorií. Nejvíce respondentů (101) uvedlo, že neví, jak by se v uvedené situaci zachovali. 59 osobám by situace nevadila, kdy se vyjadřují, že to je rozhodnutí dětí a že s tím nic neudělají, nebo by byli opatrní ale v zásadě by jim to nevadilo. Téměř stejnému počtu respondentů (54) by situace, kdy si jejich potomek najde za partnera osobu s trestnou minulostí vadila. Vyjadřují se, že by jim zakázali styk nebo by je vyhodili.

Další odpovědi byly zařazeny do kategorií rozmluva a dle druhu trestu. Podle druhu trestu by se zachovalo 48 respondentů. Promluvu s dětmi a jejich partnery by zvolilo 40 respondentů. Chtěli by především zjistit, z jakého důvodu byl ve výkonu trestu odnětí svobody a poznat blíže jeho osobnost.

Graf č. 9: Chování k příteli potomka, který byl ve výkonu trestu odnětí svobody

Máte nějaká doporučení, jak lépe a efektivněji pracovat s propuštěnými osobami nebo jak lépe je připravovat na propuštění již ve vězeňských podmínkách?

Položka byla doplňková, otevřená, kde se respondenti mohli vyjádřit, jak by měla fungovat resocializace nebo práce s odsouzenými ve vězení. Nejčastěji uváděná odpověď se týkala zaměstnání (61), jak ve vězení, kde by podle respondentů měl každý odsouzený mít povinnost pracovat, tak v době po propuštění, kdy by měli mít již vyhledanou práci a okamžitě po propuštění nastoupit do tohoto zaměstnání. V případě zaměstnání ve věznici se respondenti zmiňovali, že by odsouzení měli dostat práci podle svých schopností a kterou by mohli vykonávat i po výkonu trestu odnětí svobody. Vedle zaměstnání bylo udáváno i zajištění bydlení po propuštění (11).

Další častý bod se týkal rekvalifikačních kurzů a vzdělání (15), díky kterému by měli po propuštění větší šanci na získání zaměstnání. Mezi další odpovědi patřila větší propagace, práce s rodinou a práce na životě mimo vězení (18). Respondenti vidí jako důležitou práci sociálních pracovníků, psychologů a sociálních služeb. Respondent uvedl, že by tato příprava měla probíhat psychicky a odsouzený by měl být informován o aktuálním dění.

Mezi poslední doporučení dle respondentů patří dohled po propuštění (3). Dále se respondenti zmiňovali o výmazu z Rejstříku trestů po jejich osvědčení. A panovaly zde i protichůdné názory, kdy si dva respondenti myslí, že by se měli podmínky ve vězení

zpřísnit, oproti tomu jeden respondent si myslí pravý opak. Velmi zajímavým doporučením bylo toto: „Např. půl roku před propuštěním by mohl mít vězeň nějaké vycházky a už by si mohl začít hledat práci, bydlení atd... Postupné začleňování a zvykání si na běžný život.“

4.5 Vyhodnocení hypotéz

V podkapitole budou vyhodnoceny hypotézy a předpoklady na základě dotazníkových položek.

H1: Existuje závislost mezi věkem a stigmatizací.

K uvedené hypotéze se vztahují dotazníkové položky č. 2, č. 10, č. 14, č. 24 a č. 25. Otázka č. 2 se dotazuje na věk respondentů a č. 10 se vztahuje k případnému pronajímání bytu trestané osobě.

Hypotéza bude statisticky testována a bude ověřována závislost mezi stigmatizací osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a věkem respondentů. K ověření byla stanovena nulová a alternativní hypotéza.

H⁰: Mezi věkem respondentů a stigmatizací osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody neexistuje žádná statisticky významná závislost.

H^A: Mezi věkem respondentů a stigmatizací osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody je statistická významnost.

V uvedené hypotéze se dotazujeme, zda existuje závislost mezi stigmatizací osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a věkem respondentů. Pro ověření byl zvolen test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, na hladině významnosti 0,05. Pro výpočet testového kritéria se bude vycházet z tabulky č. 7.

Tabulka č. 7: Ochota pronajmout byt v závislosti na věku respondentů

Ochota pronajmout byt	Věk respondentů				Σ
	Do 26 let	27–45 let	46–64 let	65 a více let	
Ano	31	52	28	13	124
Ne	41	61	40	36	178
Σ	72	113	68	49	302

Tabulka č. 8: Očekávaná četnost ochoty pronajmout byt v závislosti na věku

Ochota pronajmout byt	Věk respondentů			
	Do 26 let	27-45 let	46-64 let	65 a více let
Ano	29,6	46,4	27,9	20,1
Ne	42,4	66,6	40,1	28,9

Chí kvadrát byl vypočítán pomocí počítačového programu. Pravděpodobnost je 0,136, stupeň volnosti 3, hladina významnosti je zvolena v hodnotě 0,05. Z toho vyplývá, že kritická hodnota X^2 je 7,815. Vypočítaná hodnota X^2 je 5,54.

Z výpočtu se zjistilo, že vypočítané X^2 je menší než tabulkové X^2 . Z uvedeného důvodu platí nulová hypotéza.

K hypotéze se dále váže dotazníková položka č. 14, která se zaměřuje na názor obyvatel v oblasti hledání legálního zaměstnání propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody.

Tabulka č. 9: Zájem najít si legální zaměstnání ve vztahu s věkem respondentů

Zájem najít si legální zaměstnání	Věk respondentů				Σ
	Do 26 let	27-45 let	46-64 let	65 a více let	
Ano	54	70	40	26	190
Ne	18	43	28	23	112
Σ	72	113	68	49	302

Tabulka č. 10: Očekávaná četnost zájmu najít si legální zaměstnání ve vztahu s věkem respondentů

Zájem najít si legální zaměstnání	Věk respondentů			
	Do 26 let	27-45 let	46-64 let	65 a více let
Ano	45,3	71,1	42,8	30,8
Ne	26,7	41,9	25,2	18,2

Chí kvadrát byl vypočítán pomocí počítačového programu. Pravděpodobnost je 0,069, stupeň volnosti 3, hladina významnosti je zvolena v hodnotě 0,05. Z toho vyplývá, že kritická hodnota X^2 je 7,815. Vypočítaná hodnota X^2 je 7,08.

Z výpočtu se zjistilo, že vypočítané X^2 je menší než tabulkové X^2 . Z uvedeného důvodu platí nulová hypotéza.

Položkou vztahující se k hypotéze 1 byla položka č. 24, která se zajímala, zda by respondentům vadilo, kdyby se k nim do domu nastěhoval člověk po výkonu trestu odnětí svobody.

Tabulka č. 11: Pohled respondentů na souseda, který prošel výkonem trestu odnětí svobody v závislosti na jejich věku

	Věk respondentů			Σ
	Do 26 let	27-45 let	Nad 46 let	
Vadilo	28	42	47	117
Nevím	18	19	16	53
Nevadilo	26	52	54	132
Σ	72	113	117	302

Tabulka č. 12: Očekávaná četnost pohledů respondentů na sousedství s osobou po výkonu trestu odnětí svobody v závislosti na jejich věku

	Věk respondentů		
	Do 26 let	27-45 let	Nad 46 let
Vadilo	27,9	43,8	45,3
Nevím	12,6	19,8	20,5
Nevadilo	31,5	49,4	51,1

Chí kvadrát byl vypočítán pomocí počítačového programu. Pravděpodobnost je 0,320, stupeň volnosti 4, hladina významnosti je zvolena v hodnotě 0,05. Z toho vyplývá, že kritická hodnota X^2 je 9,483. Vypočítaná hodnota X^2 je 4,70.

Z výpočtu se zjistilo, že vypočítané X^2 je menší než tabulkové X^2 . Z uvedeného důvodu platí nulová hypotéza.

Poslední dotazníková položka vztahující se k hypotéze je položka číslo 25, která se zaměřuje na reakci respondenta v případě, že by jeho dcera (popř. syn) si našla přítele s trestnou minulostí.

Tabulka č. 13: Reakce na přítele dcery, který byl ve výkonu trestu odnětí svobody v závislosti na věku respondentů

	Věk respondentů			Σ
	Do 26 let	27-45 let	46 let a více	
Nevadí	15	27	17	59
Promluva	9	14	17	40
Nevím	19	31	51	101
Dle druhu trestu	17	14	17	48
Vadí	12	27	15	54
Σ	72	113	117	302

Tabulka č. 14: Očekávaná četnost reakcí na zjištění, že potomek má přítele, který byl ve výkonu trestu odnětí svobody v závislosti na věku respondentů

	Věk respondentů		
	Do 26 let	27-45 let	46 let a více
Nevadí	14,1	22,1	22,9
Promluva	9,54	15,0	15,5
Nevím	24,1	37,8	39,1
Dle druhu trestu	11,4	18,0	18,6
Vadí	12,9	20,2	20,9

Chí kvadrát byl vypočítán pomocí počítačového programu. Pravděpodobnost je 0,036, stupeň volnosti 8, hladina významnosti je zvolena v hodnotě 0,05. Z toho vyplývá, že kritická hodnota X^2 je 15,507. Vypočítaná hodnota X^2 je 16,5.

Z výpočtu se zjistilo, že vypočítané X^2 je větší než tabulkové X^2 . Z uvedeného důvodu platí alternativní hypotéza.

Hypotéza se skládala ze čtyř testovaných otázek. U třech otázek platí nulová hypotéza a pouze u jedné otázky se potvrdila alternativní hypotéza. Z tohoto důvodu považujeme **hypotézu za neplatnou**, tj. mezi věkem respondentů a stigmatizací není statisticky významná závislost.

H2: Existuje závislost mezi stupněm vzdělání a ochotou pomoci.

Pro testování hypotézy bylo stanoveno porovnání položek č. 4 a č. 18 z dotazníku. Položka č. 4 se zaměřuje na nejvyšší dosažené vzdělání respondentů a položka č. 18 se vztahuje k poskytnutí pomoci osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody.

Hypotéza bude statisticky testována a bude ověřována závislost mezi ochotou pomoci a nejvyšším dosaženým stupněm vzdělání respondentů. K ověření byla stanovena nulová a alternativní hypotéza.

H^0 : Mezi ochotou pomoci osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody a stupněm vzdělání respondentů není žádná statisticky významná závislost.

H^A : Mezi ochotou pomoci osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody a dosaženým stupněm vzdělání respondentů je statistická významnost.

Existuje závislost mezi ochotou pomoci a nejvyšším dosaženým stupněm vzdělání obyvatel Rakovnícka? Pro ověření byl zvolen test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, na hladině významnosti 0,05. Pro výpočet testového kritéria se vychází z tabulky č. 15.

Tabulka č. 15: Ochota pomoci osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody v závislosti se stupněm vzdělání respondentů

Stupeň vzdělání	Ochota pomoci		Σ
	Ano	Ne	
ZŠ	5	10	15
SŠ bez maturity	41	28	69
SŠ s maturitou	92	52	144
VOŠ	10	7	17
VŠ	46	11	57
Σ	194	108	302

Tabulka č. 16: Očekávaná četnost ochoty pomoci v závislosti na stupni vzdělání respondentů

Stupeň vzdělání	Ochota pomoci	
	Ano	Ne
ZŠ	9,64	5,36
SŠ bez maturity	44,3	24,7
SŠ s maturitou	92,5	51,5
VOŠ	10,9	6,08
VŠ	36,6	20,4

Chí kvadrát byl vypočítán pomocí počítačového programu. Pravděpodobnost je 0,008, stupeň volnosti 4, hladina významnosti je zvolena v hodnotě 0,05. Z toho vyplývá, že kritická hodnota X^2 je 9,486. Vypočítaná hodnota X^2 je 13,9.

Z výpočtu se zjistilo, že vypočítané X^2 je větší než tabulkové X^2 . Z uvedeného důvodu platí alternativní hypotéza. Z výpočtu vyplývá, že mezi ochotou pomoci osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody a dosaženým stupněm vzdělání respondentů je statistická významnost.

Závěr k H2: Z výsledku vyplývá, že platí H^A – Mezi ochotou pomoci osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody a dosaženým stupněm vzdělání respondentů je statistická významnost. Uvedený jev si můžeme vysvětlit větší znalostí problematiky u osob s vyšším dosaženým vzděláním.

H3: Obava z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody závisí na velikosti místa bydliště respondentů.

Tuto hypotézu v dotazníku sytily položky č. 3 a č. 6. Položka č. 3 se dotazuje na velikost místa bydliště respondentů a položka č. 6 se zaměřuje na obavu respondentů z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Hypotéza bude statisticky testována a bude ověřována závislost mezi obavou z propuštěných osob z výkonu trestu odnětí svobody a velikostí bydliště respondentů. K ověření byla stanovena nulová a alternativní hypotéza.

H⁰: Mezi obavou z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a bydlištěm respondentů není žádná statisticky významná závislost.

H^A: Obava z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a místem bydliště respondentů je statistická významnost.

Existuje závislost mezi obavou a místem bydliště respondentů? Pro ověření byl zvolen test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, na hladině významnosti 0,05. Pro výpočet testového kritéria se vychází z tabulky č. 17.

Tabulka č. 17: Obava z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody v závislosti na místě bydliště respondentů

Obava	Počet obyvatel			Σ
	Do 500 obyvatel	501-2000 obyvatel	2001 a více obyvatel	
Ano	15	15	12	42
Ne	18	10	19	47
Nikdy jsem o tom nepřemýšlel	18	10	18	46
Jen některých	43	52	72	167
Σ	94	87	121	302

Tabulka č. 18: Očekávaná četnost obavy z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody v závislosti na místě bydliště

Obava	Počet obyvatel		
	Do 500 obyvatel	501-2000 obyvatel	2001 a více obyvatel
Ano	13,1	12,1	16,8
Ne	14,6	13,5	18,8
Nikdy jsem o tom nepřemýšlel	14,3	13,3	18,4
Jen některých	52,0	48,1	66,9

Pro výpočet chí kvadrátu byl využit počítačový program, který vypočítal očekávané četnosti, X^2 , stupně volnosti a pravděpodobnost. V tomto případě vyšla pravděpodobnost 0,233. Stupeň volnosti je 6, hladina významnosti byla zvolena v hodnotě 0,05, tedy kritická hodnota X^2 je podle tabulky 12,592. Vypočítaná hodnota X^2 je 8,08.

Z výpočtu vyplývá, že vypočítaný chí kvadrát je menší než tabulkový chí kvadrát, tzn. že platí nulová hypotéza. Pomocí výpočtu se potvrdilo, že obava z propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody nezávisí na velikosti místa bydliště respondentů.

Závěr k H3: Podle zjištěných údajů velikost místa bydliště respondentů nemá vliv na obavu z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.

H4: Existuje vztah mezi ochotou pomoci a osobním vztahem k osobě, která byla ve výkonu trestu odnětí svobody.

K hypotéze se vztahují položky č. 5 a č. 16. Hypotéza bude statisticky testována a bude ověřována závislost mezi ochotou pomoci osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody a dřívější zkušeností k uvedeným osobám. K ověření byla stanovena nulová a alternativní hypotéza.

H^0 : Mezi ochotou pomoci a osobním vztahem k osobě, která byla ve výkonu trestu odnětí svobody není statisticky významná závislost.

H^A : Existuje statisticky významná závislost mezi ochotou pomoci a osobním vztahem s osobou, která byla ve výkonu trestu odnětí svobody.

Existuje závislost mezi ochotou pomoci a osobní zkušeností? Pro ověření byl zvolen test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, na hladině významnosti 0,05. Pro výpočet testového kritéria se vychází z tabulky č. 19.

Tabulka č. 19: Ochota pomoci v závislosti na osobní zkušenosti

Poskytnutí pomoci	Osobní zkušenost		Σ
	Ano	Ne	
Ano	115	79	194
Ne	37	71	108
Σ	152	150	302

Tabulka č. 20: Očekávaná četnost ochoty pomoci v závislosti na osobní zkušenosti

Poskytnutí pomoci	Osobní zkušenost	
	Ano	Ne
Ano	97,6	96,4
Ne	54,4	53,6

Pro výpočet chí kvadrátu byl využit počítačový program, který vypočítal očekávané četnosti, X^2 , stupně volnosti a pravděpodobnost. V tomto případě vyšla pravděpodobnost 0,000. Stupeň volnosti je 1, hladina významnosti byla zvolena v hodnotě 0,05, tedy kritická hodnota X^2 je podle tabulky 3,841. Vypočítaná hodnota X^2 je 17,7.

Z výpočtu vyplývá, že vypočítaný chí kvadrát je větší než tabulkový chí kvadrát, tzn. že platí alternativní hypotéza. Pomocí výpočtu se potvrdilo, že ochota pomoci osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody závisí na zkušenosti s těmito osobami.

Závěr k H4: Dle zjištěných údajů je statisticky významná závislost mezi osobní zkušeností respondentů a jejich ochotou pomoci.

P1: Největší problémy při reintegraci se shodují v názorech mužů i žen.

Předpoklad v dotazníku zastupovaly položky č. 1, č. 7 a č. 8. Položka č. 1 zjišťovala pohlaví respondentů. Položka č. 7 byla polouzavřená a dotazovala se na největší problémy při reintegraci odsouzených. Položka č. 8 byla otevřenou otázkou, která se zaměřovala na to, proč osoby po výkonu trestu odnětí svobody opakovaně páchají trestnou činnost. Předpoklad bude přijat, pokud budou první tři problémy shodné.

Tabulka č. 21: Problémy při reintegraci v porovnání mužů a žen

Problém	Žena			Muž		
	Četnost	Kumulativní četnost	Kumulativní četnost v %	Četnost	Kumulativní četnost	Kumulativní četnost v %
Neochota pracovat	85	85	0,17	48	48	0,19
Nedostatečné pracovní návyky	72	157	0,31	47	95	0,37
Nezajištěné bydlení	83	240	0,47	35	130	0,50
Záznam v RT	74	314	0,61	26	156	0,60
Nadužívání návykových látek	66	380	0,74	34	190	0,73
Zadluženost	49	429	0,84	29	219	0,85
Rodinné zázemí	50	479	0,94	25	244	0,94
Nedostatečné vzdělání	10	489	0,95	5	249	0,96
Chybějící odborná kvalifikace	9	498	0,97	3	252	0,97
Nedostatečná praxe	6	504	0,98	4	256	0,99
Jiné	8	512	0,99	1	257	0,99
Zdravotní problémy	1	513	1,00	2	259	1,00
Celkem	513			259		

Z tabulky je zřetelné, že mezi tři nejčastější problémy podle žen patří neochota pracovat, nezajištěné bydlení a záznam v Rejstříku trestů. U mužů jsou první dvě položky totožné

s názory žen, ale na třetím místě je podle mužů nezajištěné bydlení. Oproti ženám, které daly záznam v Rejstříku trestů na třetí místo, u mužů je až šestou nejčastější položkou.

Tabulka č. 22: Důvody pro recidivu odsouzených podle mužů a žen

Důvody recidivy	Žena			Muž		
	Četnost	Kumulativní četnost	Kumulativní četnost v %	Četnost	Kumulativní četnost	Kumulativní četnost v %
Mírné tresty	33	33	0,13	19	19	0,17
Osobnost	38	71	0,30	13	32	0,28
Nevím	25	96	0,41	18	50	0,43
Dobré podmínky ve vězení	26	122	0,51	12	62	0,54
Problémy spojené se zaměstnáním	29	151	0,64	9	71	0,62
Nedostatek peněz	21	172	0,73	12	83	0,72
Rodina	13	185	0,78	8	91	0,79
Společnost	11	196	0,83	6	97	0,84
Závislosti	11	207	0,87	5	102	0,89
Neochota se začlenit	10	217	0,92	4	106	0,92
Zázemí	6	223	0,94	2	108	0,94
Přátelé	5	228	0,96	2	110	0,96
Jiné	9	237	1,00	5	115	1,00
Celkem	237			115		

Z tabulky vyplývá, že nejčastějším vysvětlením pro vysokou recidivu podle žen je osobnost odsouzeného. Na druhém místě jsou podle žen mírné tresty a třetí jsou problémy spojené se zaměstnáním. Oproti tomu nejčastějšími vysvětleními u mužů jsou mírné tresty, další velmi častou odpovědí bylo nevím a na třetím místě je podle mužů osobnost, kterou ženy zařadily již na první místo.

Závěr k P1: Z předchozích výsledků vyplývá, že muži a ženy zastávají rozdílné názory ohledně největších problémů při reintegraci i v oblasti vysvětlení recidivy. Objevují se mírné rozdíly, které ovšem ve výzkumu zastávají zásadní roli. Na základě zjištění, kdy se neshodují první tři problémy při reintegraci ani vysvětlení recidivy podle žen a mužů,

musíme **P1 odmítnout a označit ji za neplatnou**, tj. názory mužů a žen se v oblasti největších problémů při reintegraci neshodují.

P2: Ochota žen i mužů na Rakovnicku přijmout do zaměstnání osobu po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se bude shodovat.

Předpoklad bude považován za platný, pokud nebude rozdíl mezi jednotlivými pohlavími větší než 20 %.

K předpokladu se vztahují položky č. 1, č. 9, č. 13 č. 23. Položka č. 1 zjišťovala pohlaví respondentů. Položka číslo 9 byla zaměřena na situaci, kdy by respondent byl v roli zaměstnavatele. Byl dotazován, zda by v takovém případě osobu propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody zaměstnal.

Tabulka č. 23: Zaměstnání osob po výkonu trestu odnětí svobody z pohledu mužů a žen

	Žena			Muž		
Ochota	Četnost	Kumulativní četnost	Kumulativní četnost v %	Četnost	Kumulativní četnost	Kumulativní četnost v %
Ano	136	136	0,68	66	66	0,66
Ne	66	202	1,00	34	100	1,00
Celkem	202			100		

Ze zjištěných údajů vyplývá, že 68 % žen a 66 % mužů by v případě, že by byli zaměstnavateli, zaměstnali osobu propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody.

Dále se k předpokladu vztahovala položka č. 23, ve které se zjišťuje, zda by respondentům vadilo pracovat s osobou po výkonu trestu odnětí svobody.

Tabulka č. 24: Možnost spolupráce s osobou propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody z pohledu mužů a žen

	Žena			Muž		
	Četnost	Kumulativní četnost	Kumulativní četnost v %	Četnost	Kumulativní četnost	Kumulativní četnost v %
Vadilo	22	22	0,11	12	12	0,12
Nevadilo	79	101	0,50	46	58	0,58
Nevím	101	202	1,00	42	100	1,00
Celkem	202			100		

Z tabulky je zřejmé, že ženám i mužům by spíše nevadilo pracovat s osobou z výkonu trestu odnětí svobody. U obou pohlaví jsou stejné tendence, rozdíl v jejich názorech zastupují pouze jednotky procent.

Doplňkovou položkou k předpokladu je položka číslo 13, která se zaměřuje na nahlížení na problémy osob s trestnou minulostí v získávání zaměstnání.

*Tabulka č. 25: Vnímání problémů propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody
z pohledu mužů a žen*

	Žena			Muž		
	Četnost	Kumulativní četnost	Kumulativní četnost v %	Četnost	Kumulativní četnost	Kumulativní četnost v %
Mají problémy	86	86	0,43	47	47	0,47
Nemají problémy	7	93	0,46	7	54	0,54
Nemám na to názor	109	202	1,00	46	100	1,00
Celkem	202			100		

Z tabulky vyplývá, že občané Rakovnícka mají přibližně stejné povědomí o problémech propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody v oblasti hledání zaměstnání.

Závěr k P2: Z výše uvedených výsledků vyplývá, že by respondenti asi z 67 % osobu propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody přijali do zaměstnání. Asi 35 % obyvatel by nevadilo, kdyby pracovali v zaměstnání s udanou osobou. Přičemž se k této otázce nedokázalo vyjádřit kladně ani záporně celých 47 % respondentů. Z poslední tabulky vyplynulo, že obyvatelé vnímají problémy se zaměstnáváním propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Na základě tohoto zjištění můžeme **přijmout P2 za platnou**. Ani v jednom případě nebyly rozdíly mezi odpověďmi mužů a žen vysoké, jednalo se pouze o rozdíly v jednotkách procentech.

4.6 Závěr empirického šetření

Z výzkumného šetření vyplývá, že podle obyvatel Rakovnicka největší problémy při reintegraci souvisejí se zaměstnáním – neochota pracovat (44 %), nedostatečné pracovní návyky (39 %). Obyvatelé Rakovnicka dále vnímají jako důvody pro recidivu, že jsou velmi mírné tresty (17 %) a s tím související dobré podmínky ve vězení (13 %). Mezi tyto dvě položky se ještě dostala osobnost odsouzeného, kdy uvádějí, že se nedá napravit několikanásobný recidivista či že je v jejich povaze jakási lenost a pohodlnost.

Pokud bychom se zaměřili na povědomí respondentů v uvedené oblasti, museli bychom konstatovat, že není nijak dobré. Pouze 10 respondentů uvedlo, že si vybavují reklamu, která by souvisela se zaměstnáváním propuštěných. V této souvislosti bylo dotazováno i na organizace v postpenitenciární péči. Pouze 45 osob znalo nějakou organizaci, mezi nejčastěji uváděné patřili Probační a mediační služba České republiky, RUBIKON Centrum nebo další neziskové organizace. Občané Rakovnicka účastníci se výzkumného šetření ale nevnímají, že Probační a mediační služba spolupracuje pouze s některými propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody, kteří jsou propuštěni podmíněně. I v případě, kdy by respondenti hledali pomoc uváděli Probační a mediační službu České republiky, dále Úřad práce. Nejvíce respondentů by ovšem hledalo pomoc u své rodiny (116). Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že více než polovina respondentů (152) zná osobu, která byla ve výkonu trestu odnětí svobody.

Pro účel diplomové práce byly definovány čtyři hypotézy a dva předpoklady. Z hypotéz byly dvě přijaté za platné – H2: Existuje závislost mezi stupněm vzděláním a ochotou pomoci a H4: Osoby, které znají ve svém okolí někoho propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody, budou vnímat důležitost pomoci těmto osobám více než lidé bez uvedené zkušenosti. A dvě hypotézy byly odmítnuty – H1: Existuje závislost mezi věkem a stigmatizací a H3: Obava z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody závisí na velikosti místa bydliště. Předpoklad 1: Největší problémy při reintegraci se shodují v názorech mužů i žen byl odmítnut a označen za neplatný, naproti tomu P2: Ochota žen i mužů na Rakovnicku přijmout do zaměstnání osobu po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se bude shodovat byl přijat za platný.

Závěr

Diplomová práce pojednává o reintegraci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody se zřetelem na oblast Rakovníka. Nepředkládá informace pouze o reintegraci, ale do práce jsou zařazeny kapitoly pojednávající o výkonu trestu odnětí svobody, o reintegračních a resocializačních programech, které jsou uskutečňovány ve výkonu trestu odnětí svobody i po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Do práce je zařazena kapitola o postpenitenciární péči. Jelikož se práce zaměřuje na oblast Rakovníka, je zde umístěna podkapitola o Věznici Oráčov, která se nachází ve zkoumané oblasti, a podkapitola zaměřující se na síť postpenitenciární péče na Rakovníku.

Reintegrace osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody je velmi důležitou oblastí, na kterou by se mělo vězeňství a následná postpenitenciární péče mnohem více zaměřovat, a to už z důvodu velké recidivy odsouzených. Výkon trestu odnětí svobody je pro člověka velmi náročnou životní situací, kdy odsouzený ztrácí původní sociální role nebo některá základní lidská práva, a to především svobodu a s tím související styk s přáteli a rodinou, kteří jsou v původním prostředí odsouzeného. Dále dochází k úbytku návyků. Návrat k blízkým osobám a k předchozím návykům je často velmi složitý a odvíjí se to od délky trestu odnětí svobody a nenahraditelnou roli zde hrají i resocializační programy ve vězení.

Empirická část práce byla zaměřena na zmapování názorů obyvatel Rakovníka na reintegraci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Metodou výzkumného šetření byl dotazník, který byl distribuován prostřednictvím internetových stránek www.vyplnto.cz a také v papírové formě. Prvotním záměrem bylo šíření dotazníkového šetření pouze elektronickou formou, ale jelikož se výzkumné šetření týkalo i osob v důchodovém věku, musel být dotazník distribuován i ve fyzické podobě.

Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že více než polovina respondentů má zkušenost s osobami propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody. Tento fakt se odrážel i v jejich odpovědích. V diplomové práci se řešily čtyři hypotézy a dva předpoklady. Dvě hypotézy byly přijaté za platné a dvě za hypotézy byly odmítnuty. Z předpokladů byl jeden přijat za platný a jeden byl označen za neplatný.

I přes uvedené limity práce považuji cíl práce za splněný.

Seznam použité literatury

BIEDERMANOVÁ, Eva, PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-115-8.

BOYD, M. Lorenzo. DAY REPORTING CENTERS: A Safe and Cost Effective Way of Reducing Prison Overcrowding. *Discours of Sociological Practice* [online]. 1998, 1(1), 8-9 [cit. 2019-02-12]. ISSN 1527-778X. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=23802888&lang=cs&site=ehost-live>.

CARR, W. Amory, BAKER, Amy, Nicole, CASSIDY, J. James. Reducing criminal recidivism with an enhanced day reporting center for probationers with mental illness. *Journal of Offender Rehabilitation* [online]. 2016, 55(2), 95-112 [cit. 2019-02-12]. ISSN 1050-9674. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=112377528&lang=cs&site=ehost-live>.

Centrum sociálních služeb Praha. Resocializační a reintegrační programy. *Csspraha.cz* [online]. 2019 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://www.csspraha.cz/24827-resocializacni-a-reintegracni-programy>.

CRADDOCK, Amy, GRAHAM, Laura A. Recidivism as a Function of Day Reporting Center Participation. *Journal of Offender Rehabilitation* [online]. 2001, 34(1), 81 [cit. 2019-02-12]. ISSN 1050-9674. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=27646211&lang=cs&site=ehost-live>.

ČERNÍKOVÁ, Vlastislava a kol. *Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-73780-138-0.

ČERNÍKOVÁ, Vlastislava, MAKARIUSOVÁ, Vlasta. *Sociální ochrana*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-26-X.

Česká justice. Projekt otevřené věznice slaví úspěchy, zatím má nulovou recidivu. *Ceska.justice.cz* [online]. 2018 [cit. 2019-01-30]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2018/12/projekt-otevrene-veznice-slavi-uspechy-zatim-ma-nulovou-recidivu/>.

Česká justice. Vězni bez dozorců v domcích: V Jiřicích startuje první otevřená věznice. *Ceska.justice.cz* [online]. 2018 [cit. 2019-01-30]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2017/10/vezni-bez-dozorcu-domcich-jiricich-startuje-prvni-otevrena-veznice/>.

Český statistický úřad. Charakteristika okresu Rakovník. *Czso.cz* [online]. 2019a [cit. 2019-01-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xs/charakteristika_okresu_rakovnik.

Český statistický úřad. Kriminalita – trestné činy. *Czso.cz* [online]. 2019b [cit. 2019-01-12]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&ds=ds443&katalog=31737&pvo=KRI06D&c=v442%7E8__RP2017&str=v132#w=.

Český statistický úřad. Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu. *Czso.cz* [online]. 2014. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014.pdf/c533e33c-79c4-4a1b-8494-e45e41c5da18?version=1.0>.

Český statistický úřad. *Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2018* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2018. ISBN 978-80-250-2843-8. [cit. 2019-01-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/61546986/13007218.pdf/1d52a859-3564-48e4-a816-45352d519a59?version=1.0>.

Český statistický úřad. Vybrané ukazatele za okres Rakovník. *Czso.cz* [online]. 2017 [cit. 2019-01-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xs/casove_rady_regionalni.

DALAJLÁMA. Když si uvědomíte, že jste udělali chybu, učiňte ihned kroky k nápravě. *Azcity*. [online]. © 2009-2019 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://azcity.cz/citaty/dalajlama/2/>.

FIŠEROVÁ, Petra. *Postoje společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody*. Pardubice: Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2018. Diplomová práce.

Generální ředitelství. Koncepce vězeňství do roku 2025. *Vscr.cz* [online]. 2018a [cit. 2018-11-12]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>.

Generální ředitelství. Kontakty. *Vscr.cz* [online]. 2018b [cit. 2018-07-07]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/kontakty/>.

Generální ředitelství. Organizační jednotky. *Vscr.cz* [online]. 2018c [cit. 2018-07-07]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

Generální ředitelství. Týdenní statistické hlášení. *Vscr.cz* [online]. 2019 [cit. 2019-02-13]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2019/02/TSH-8.-2.-2019.pdf>.

Generální ředitelství. Změna vnější diferenciaci. *Vscr.cz* [online]. 2018d [cit. 2018-09-20]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zmena-vnejsi-diferenciaci/>.

HNIDKOVÁ, Ivana. Sociální práce ve věznicích. In *Aktuální problémy vězeňství*. *Ochrance.cz* [online]. 2012 [cit. 2018-10-22]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Konference/Konference_2012/Hnidkova_Socialni-prace.pdf.

HOFERKOVÁ, Stanislava, RASZKOVÁ, Tereza. Role rodiny v penitenciálním procesu. In: ŠÁNDOROVÁ, Zdeňka, SYCHROVÁ, Adriana (eds.). *Problematika rodiny v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017, s. 44 – 62. ISBN 978-80-7560-036-3. (kolektivní monografie)

HŮLOVÁ, Kateřina. Věznice Oráčov. *České vězeňství: čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2015(4). s. 29-32. ISSN 1213-9297.

Charita Beroun. Azylový dům sv. Jakuba. *Beroun.charita.cz* [online]. 2019a [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://beroun.charita.cz/pomoc-osobam-bez-domova/azylovy-dum-pro-muze/>.

Charita Beroun. Noclehárna. *Beroun.charita.cz* [online]. 2019b [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://beroun.charita.cz/pomoc-osobam-bez-domova/nocleharna/>.

JIŘIČKA, Václav, KEJŘOVÁ, Kateřina. *Úvod do zkoumání efektivity intervenčních programů v českých věznicích II: Sborník příspěvků z praxe specializovaných oddělení a terapeutických programů*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2015.

KOMENSKÝ, Jan, Amos. Nikdo se nerodí pro sebe, všichni se rodí pro lidskou společnost. *Azcity*. [online]. © 2009-2019 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://azcity.cz/jan-amos-komensky/19123/>.

KOPP, Peter et al. *Penitenciárna psychológia*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru SR, 2004. ISBN 80-8054-326-7.

KORENEKOVÁ, Eva. Co je to GREPP. *České vězeňství: čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2013(1). s. 15. ISSN 1213-9297.

LEŠKOVÁ, Lýdia. *Sociálny pracovník v penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti*. V Tribunu EU. Brno: Pre Teologickú fakultu Košice, Katolícku univerzitu v Ružomberku vydal Tribun EU, 2013. Librix.eu. ISBN 978-80-263-0554-5.

MARUNA, Shadd, LEBELL, Thomas P., MITCHELL, Nick a NAPLES, Michelle. Pygmalion in the reintegraion process: desistance from crime through the looking glass. *Psychology, Crime and Law* [online]. 2004, [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10683160410001662762>.

MAŘÁDEK, Vladimír. *Lexikon klíčových pojmů z penologie*. Opava: Ing. Pavel Vavrla, 2000. ISBN 80-238-6731-8.

MAŘÁDEK, Vladimír. *Výkladový slovník penologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-256-4.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

MEZNÍK, Jiří, KALVODOVÁ, Věra a KUČTA, Josef. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně; č. 132. ISBN 80-210-1248-X.

MOTEJL, Otakar. *Vězeňství*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv). ISBN 978-80-7357-606-6.

NGUYEN, Anh P., MORENOFF, Jeffrey D., HARDING, David J. The Effect of Labor Market Conditions Prisoner Reintegration: Race and Formal Employment Among Former Prisoners in Michigan, 2003-2012. *Conference Papers - American Sociological Association* [online]. 2014(1), 1-31 [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=465cc113-2c7a-4f89-94a3-86fd255dfc82%40sessionmgr102>.

ONUEROVÁ, Michaela. *The Effect of Criminal Record on employment Prospects: A Field Experiment*. Bakalářská práce. Praha: VŠE, 2016.

PAPŠO, Peter. *Resocializácia odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-557-0150-9.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 2. nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1916-3.

POLLOCK-BYRNE, Joecelyn. *Women, Prison & Crime*. Blemont: 1990. ISBN 0-534-1288-2.

Probační a mediační služba České republiky. Poslání a cíle Probační a mediační služby. *Pmscr.cz* [online]. © 2002-2019a [cit. 2019-02-7]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

Probační a mediační služba České republiky. Zpráva o činnosti a hospodaření. *Pmscr.cz* [online]. © 2002-2019b [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/zprava-o-hospodareni/>.

Program GREPP. *České vězeňství: čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2017(1). s. 11. ISSN 1213-9297.

PYTKA, Lesław. *Pedagogika resocjalizacyjna*. Warszawa: Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, 2008. ISBN 978-83-89600-16-5.

RASZKOVÁ, Tereza, HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-264-5.

RASZKOVÁ, Tereza, HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-378-9.

RASZKOVÁ, Tereza, HOFERKOVÁ, Stanislava. Vliv rodiny na jedince ve výkonu trestu odnětí svobody. In. SOCIALIA 2012. „*Rodina a sociálně patologické jevy*“. Sborník abstraktů s plnými texty příspěvků na CD-ROMu z mezinárodní konference konané v Hradci Králové ve dnech 4. a 5. září 2012 [CD]. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012, s. 77-87. ISBN 978-80-7435-232-4.

Romodrom o.p.s. *Výroční zpráva 2017*. Praha 2018. Dostupné z: http://www.romodrom.cz/cs/kdojsme/zpravy/Vyrocnizprava_2017-final.pdf.

RUBIKON Centrum. *Výroční zpráva 2017*. Praha 2018. Dostupné z: <https://www.rubikoncentrum.cz/vyrocnizpravy/>.

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017. Vscr.cz [online]. 2017 [cit. 2018-10-12]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statisticka-rocenka-2017.pdf>.

SYRUS, Pubilius. Trest často dlouho čeká, ale náhled dopadne. *Azcityaty*. [online]. © 2009-2019 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://azcityaty.cz/citaty-o-trestu/3/>.

ŠPANKOVÁ, Jana. *Resocializácia odsúdených*. Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-484-8.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: Jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2982-4.

TOMÁŠEK, Jan. *Zaměstnání jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. ISBN 978-80-7338-166-0.

TREGLER, Jiří. O českém vězeňství u kulatého stolu. *České vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 5, s. 13. ISSN 1213-9297.

VALÍČKOVÁ, Světlana. *Resocializace a reintegrace osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2014. Bakalářská práce.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.

Veřejný ochránce práv. Zpráva z návštěv. *Ochrance.cz* [online]. 2010 [cit. 2018-08-20] Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2010/Vazebni_veznice_2010.pdf.

VESELSKÝ, Michal. České vězeňství viděné optikou veřejného mínění. *Naše společnost*. 2009(1), 3-12. ISSN 1214-438X.

Věznice Oráčov. *Historie*. *Vscr.cz* [online]. 2018a [cit. 2018-07-07]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-oracov/informacni-servis/historie/>.

Věznice Oráčov. *Zaměstnávání vězňů*. *Vscr.cz* [online]. 2018b [cit. 2018-07-07]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-oracov/zamestnavani-veznu/>.

VOTAVA, Jiří a kol. *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0708-5.

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. *Zakonyprolidi.cz* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2019 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345>.

Za branou. O nás. *Zabranou.cz* [online]. 2010-2016 [cit. 2019-01-30]. Dostupné z: <https://www.zabranou.cz/o-nas/>.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. *Zakonyprolidi.cz* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2019 [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. *Zakonyprolidi.cz* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2019 [cit. 2018-10-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. *Zakonyprolidi.cz* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2019 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. *Zakonyprolidi.cz* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2019 [cit. 2019-2-07]. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů. *Zakonyprolidi.cz* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2019 [cit. 2018-06-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>.

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1: Zastoupení respondentů dle věku a pohlaví	62
Tabulka č. 2: Problémy při reintegraci do společnosti	66
Tabulka č. 3: Důvody recidivy	67
Tabulka č. 4: Podpora při reintegraci	70
Tabulka č. 5: Potřeba pomoci u vlastní osoby	71
Tabulka č. 6: Ochota pomoci dle typu podpory	72
Tabulka č. 7: Ochota pronajmout byt v závislosti na věku respondentů	76
Tabulka č. 8: Očekávaná četnost ochoty pronajmout byt v závislosti na věku	77
Tabulka č. 9: Zájem najít si legální zaměstnání ve vztahu s věkem respondentů	77
Tabulka č. 10: Očekávaná četnost zájmu najít si legální zaměstnání ve vztahu s věkem respondentů	77
Tabulka č. 11: Pohled respondentů na souseda, který prošel výkonem trestu odnětí svobody v závislosti na jejich věku	78
Tabulka č. 12: Očekávaná četnost pohledů respondentů na sousedství s osobou po výkonu trestu odnětí svobody v závislosti na jejich věku	78
Tabulka č. 13: Reakce na přítele dcery, který byl ve výkonu trestu odnětí svobody v závislosti na věku respondentů	79
Tabulka č. 14: Očekávaná četnost reakcí na zjištění, že potomek má přítele, který byl ve výkonu trestu odnětí svobody	79
Tabulka č. 15: Ochota pomoci osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody v závislosti se stupněm vzdělání	80
Tabulka č. 16: Očekávaná četnost ochoty pomoci v závislosti na stupni vzdělání respondentů	81
Tabulka č. 17: Obavy z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody v závislosti na místě bydliště respondentů	82

Tabulka č. 18: Očekávaná četnost obavy z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody v závislosti na místě bydliště	83
Tabulka č. 19: Ochota pomoci v závislosti na osobní zkušenosti	84
Tabulka č. 20: Očekávaná četnost ochoty pomoci v závislosti na osobní zkušenosti	84
Tabulka č. 21: Problémy při reintegraci v porovnání mužů a žen	85
Tabulka č. 22: Důvody pro recidivu odsouzených podle mužů a žen	86
Tabulka č. 23: Zaměstnání osob po výkonu trestu odnětí svobody z pohledu mužů a žen	87
Tabulka č. 24: Možnost spolupráce s osobou propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody z pohledu mužů a žen	87
Tabulka č. 25: Vnímání problémů propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody z pohledu mužů a žen	88
Seznam grafů:	
Graf č. 1: Zastoupení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání	62
Graf č. 2: Zastoupení respondentů dle velikosti jejich bydliště	63
Graf č. 3: Důležitost pomáhání osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody	64
Graf č. 4: Obava z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody	65
Graf č. 5: Které tvrzení je Vám nejbližší?	69
Graf č. 6: Problematika hledání zaměstnání	69
Graf č. 7: Pocit při nástupu osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody do zaměstnání	73
Graf č. 8: Obavy z nastěhování osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody	74
Graf č. 9: Chování k příteli potomka, který byl ve výkonu trestu odnětí svobody	75

Přílohy

Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou druhého ročníku navazujícího studia oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Hradec Králové. Mým tématem diplomové práce je „Reintegrace propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody na Rakovnicku“. Ráda bych Vás požádala prostřednictvím následujícího dotazníku o jeho vyplnění. **Dotazník je určen pouze pro obyvatele Rakovnicka**. Všechny odpovědi budou použity pouze pro účel diplomové práce. Dotazník je zcela anonymní. Předem děkuji za Váš čas a ochotu.

Bc. Anna Richtrová

1. Jste: ☐ žena ☐ muž

2. Kolik Vám je let:

- ☐ do 26 let
- ☐ 27-45 let
- ☐ 46-64 let
- ☐ 65 let a více

3. Žijete v obci s počtem obyvatel:

- ☐ do 200 obyvatel ☐ 1 001-2 000 obyvatel
- ☐ 201-500 obyvatel ☐ 2 001-10 000 obyvatel
- ☐ 501-1 000 obyvatel ☐ nad 10 000 obyvatel

4. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- ☐ Základní škola ☐ Vyšší odborná škola
- ☐ Vyučení ☐ Vysoká škola
- ☐ Střední škola

5. Myslíte si, že je důležité pomáhat osobám propuštěným z výkonu trestu?

- ☐ Ano, je to důležité
- ☐ Ne, není to důležité
- ☐ Nevím

6. Obáváte se osob propuštěných z vězení?

- ☐ Ano
- ☐ Ne
- ☐ Nikdy jsem o tom nepřemýšlela
- ☐ Jen některých (spáchali závažnou trestnou činnost – napadení, vražda)

7. Co považujete za největší problém při začleňování propuštěných do společnosti? (Vyberte až 3 možnosti)

- ☐ Rodinné zázemí
- ☐ Nezajištěné bydlení
- ☐ Nedostatečné vzdělání
- ☐ Chybějící odborná kvalifikace
- ☐ Nedostatečná praxe
- ☐ Nedostatečné pracovní návyky
- ☐ Neochota pracovat
- ☐ Záznam v rejstříku trestů
- ☐ Zadluženost
- ☐ Zdravotní problémy
- ☐ Nadužívání alkoholu nebo návykových látek
- ☐ Jiné:

8. Čím si vysvětlujete vysokou míru recidivy (další páchaní trestné činnosti)?

.....

9. Pokud byste byl zaměstnavatelem, zaměstnal byste osobu se zápisem v Rejstříku trestů?

☐ Ano, proč...

☐ Ne, proč...

10. Pokud byste pronajímal byt, ubytoval byste si v něm osobu propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody?

☐ Ano, proč...

☐ Ne, proč...

11. Viděl jste nějakou reklamu, která by propagovala zaměstnávání propuštěných?

☐ Ano, příklad...

☐ Ne

☐ Nevzpomínám si

12. Které z tvrzení je Vám nejbližší?

☐ Odsouzený je kriminálník, vězení je pro něj dobrý trest, nic jiného si nezaslouží

☐ Každý může udělat chybu

☐ Vězení je moc velký luxus, zaslouží si horší tresty

13. Jak vnímáte pracovní uplatnění po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody?

☐ Nemají žádné problémy

☐ Mají nějaké problémy, například.....

☐ Nemám na to názor

14. Myslíte si, že má propuštěný z výkonu trestu odnětí svobody zájem najít si legální zaměstnání?

☐ Ano

☐ Ne

15. Co si myslíte, že může člověku pomoci při reintegraci (začlenění se do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody)?

.....

16. Znáte nějaké organizace, které by pomáhaly propuštěným se znovu začleněním do společnosti?

- ☐ Ano, znám, příklad:
- ☐ Neznám žádnou takovou organizaci

17. Pokud byste byl propuštěn z výkonu trestu a potřeboval byste jakoukoliv pomoc, za kým nebo do jaké organizace byste se dostavil?

18. Poskytl byste někomu pomoc v této tíživé situaci?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

19. Jaký typ pomoci byste mu byl ochoten poskytnout?

- ☐ Psychická podpora
- ☐ Finanční pomoc
- ☐ Poskytnutí ubytování
- ☐ Žádnou pomoc bych neposkytl

20. Máte ve své blízkosti někoho s trestnou minulostí, kdo byl ve výkonu trestu odnětí svobody? Jaký je Váš vztah k němu?

- ☐ Ano mám, vztah k němu je neutrální
- ☐ Ano mám, vztah je velmi přátelský (kladný vztah)
- ☐ Ano mám, nestýkáme se, nemám ho rád (záporný vztah)
- ☐ Nikoho takového neznám

21. Byl jste vy sám ve výkonu trestu odnětí svobody?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

22. Co Vám při návratu z výkonu trestu odnětí svobody nejvíce pomohlo? (Vyplňte pouze v případě předchozí odpovědi Ano)

23. Jak byste se cítil, kdyby k Vám do práce nastoupil člověk po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody?

- ☐ Taková situace by mi vadila
- ☐ Vůbec mi to nevadí
- ☐ Nevím

24. Vadilo by Vám, kdyby se k Vám do domu měl nastěhovat člověk po výkonu trestu odnětí svobody?

- ☐ Ano, vadilo by mi to, proč:
- ☐ Ne, taková situace by mi nevadila, proč:

25. Jak byste se zachoval, kdybyste zjistil, že Vaše dcera/syn má přítele/přítelkyni, který/á byl/a ve výkonu trestu?

.....

26. Máte nějaká doporučení, jak lépe a efektivněji pracovat s propuštěnými osobami nebo jak je lépe připravovat na propuštění již ve vězeňských podmínkách?

.....

.....